

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**YHTEISKUNNAN MUUTOS JA ARMEIJA: DISKURSSIANALYYSI 2010-LUVUN
ASEVELVOLLISUUSKESKUSTELUSTA**

Pro Gradu

Yliluutnantti
Jaakko Tainio

Maisterikurssi 4
Maasotalinja

Huhtikuu 2015

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi	Linja
Sotatieteiden maisterikurssi 4	Maasotalinja
Tekijä	
Yliluutnantti Jaakko Tainio	
Tutkielman nimi	
YHTEISKUNNAN MUUTOS JA ARMEIJA: DISKURSSIANALYYSI 2010-LUVUN ASEVELVOLLISUUSKESKUSTELUSTA	
Oppiaine, johon työ liittyy	Säilytyspaikka
Johtaminen	Kurssikirjasto (MPKK:n kirjasto)
Huhtikuu 2015	Tekstisivuja 93
TIIVISTELMÄ	
<p>Yhteiskunnan muutoksen myötä käsitykset turvallisuudesta ovat muuttuneet. 1900-luvun maatalous- ja teollisuusyhteiskunnassa turvallisuus käsitettiin vielä hyvin valtiojohtoisesti. Nykyisessä tieto- ja hyvinvointiyhteiskunnassa turvallisuus merkitsee kaikkea yksilöiden turvallisesta arjesta yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojeluun. Samalla kun suomalainen yhteiskunta on muuttunut, myös suomalainen asevelvollisuus on rakentanut omaa tarinaansa. Yhteiskunnan muutoksen myötä myös asevelvollisuutta on alettu arvostella ja sen oikeutusta kritisoida. Suomessa on alettu keskustella siitä, mikä merkitys asevelvollisuudella on nyky-yhteiskunnan turvallisuuden tuottajana.</p> <p>Tämän tutkielman tavoitteena oli analysoida 2010-luvun julkista asevelvollisuuskeskustelua. Analyysi kohdistui niihin merkityksiin, mitä asevelvollisuudelle on annettu suomalaisen yhteiskunnan turvallisuuden tuottajana. Kysymys oli siis siitä, miten suomalainen yhteiskunta näkee asevelvollisuuden turvallisuuden tuottajana 2010-luvulla. Lisäksi havainnoitiin yhteiskunnan muutoksen vaikutusta näihin merkityksiin. Tutkielman ylempänä teoreettisena viitekehyksenä toimi sosiaalinen konstruktivismi, jonka mukaan kieli rakentaa ja uusintaa sosiaalista todellisuutta sekä merkityksiä. Näitä kielen rakentamia merkityksiä pyrittiin tarkastelemaan kriittisen diskurssianalyysin keinoin. Kriittisen diskurssianalyysin konteksti muodostettiin laadullisen sisällönanalyysin keinoin.</p> <p>Tutkielman aineisto oli kaksiosainen. Ensimmäisen osan muodosti alan tutkimuskirjallisuuden lisäksi valtiohallinnon julkaisemat asiakirjat. Näistä merkittävimpinä olivat Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittiset selonteot. Aineiston toisen osan muodosti 2010-luvun julkinen asevelvollisuuskeskustelu, joka kerättiin Suomen kymmenen suurimman sanomalehden</p>	

internetarkistoista. Lisäksi aineiston toisen osan muodostivat tasavallan presidentin puheet, puolustusvoimien komentajan puheet, maavoimien tiedotuskampanja syksyltä 2013, valtiohallinnon asevelvollisuutta kehittävät raportit sekä ”ohi on” –kampanjan tukijoiden ja kampanjaan osallistuneiden järjestöjen kannanotot.

Tutkielman perusteella 2010-luvun asevelvollisuuskeskustelussa käydään valtakamppailua ideologioiden välillä. Perinteisen realistisen turvallisuuskäsityksen mukainen sotilaallinen ideologia on yleisen asevelvollisuuden kannattajien keskuudessa merkityksellinen. Yhteiskunnan muutoksen vuoksi asevelvollisuutta kuitenkin perustellaan enenevässä määrin sen yksilöä ja yhteiskuntaa hyödyttävillä vaikutuksilla. Tällä tavoin pyritään rakentamaan yleinen asevelvollisuus legitimiiksi sosiaalisesti ja poliittisesti instituutioksi. Valtakamppailun toisen puolen muodostavat yleisen asevelvollisuuden kritisoijat, jotka kritisoivat asevelvollisuutta yksilön ja yhteisöjen turvallisuuden kautta. Heidän turvallisuuskäsitykseensä pakkoon perustuva yleinen asevelvollisuus ei sovi. Tästä johtuen he ehdottavat asevelvollisuudesta luopumista ja sen korvaamista vapaaehtoisuuteen perustuvalla maanpuolustusmallilla.

AVAINSANAT

Asevelvollisuus, Yhteiskunta, Turvallisuus

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	AIKAISEMPI TUTKIMUS JA KIRJALLISUUSANALYYSI	2
1.2	TUTKIMUSTEHTÄVÄ	10
1.3	TUTKIMUSAINEISTO	10
1.4	KONSTRUKTIVISMI TUTKIMUKSEN TIETEENFILOSOFIANA	13
1.5	LAADULLINEN SISÄLLÖNANALYYSI JA DISKURSSIANALYYSI TUTKIMUKSEN MENETELMÄNÄ	14
2	SUOMALAISEN YHTEISKUNNAN MUUTOS	19
2.1	MAATALOUSVALTAISESTA YHTEISKUNNASTA KOHTI TEOLLISTUVAA YHTEISKUNTA JA SUURTA MUUTTOA	19
2.2	SUUREN MUUTON JÄLKEEN	23
2.3	TURVALLISUUSYMPÄRISTÖN MUUTOS, TIETO- JA INFORMAATIOYHTEISKUNTA SEKÄ HYVINVOINTIYHTEISKUNTA	24
2.4	TURVALLISUUS TUTKIMUSKIRJALLISUUDESSA	29
2.4.1	Realistinen turvallisuuskäsitys	31
2.4.2	Liberaali turvallisuuskäsitys	32
2.4.3	Kriittinen turvallisuuskäsitys	34
2.4.4	Uusliberaali turvallisuuskäsitys – Resilientti turvallisuus	35
2.4.5	Suomalainen laaja-turvallisuuskäsitys	37
2.5	ASEVELVOLLISUUDEN KEHITTÄMINEN KYLMÄN SODAN JÄLKEEN	38
2.6	YHTEENVETO	43
3	YHTEISKUNNAN MUUTOKSEN HEIJASTUMINEN ASEVELVOLLISUUTEEN	46
3.1	SODANKÄYNTI JA UUDET UHAT	46
3.2	TALOUSDISKURSSI	53
3.3	YHTEISÖLLISYYS JA SYRJÄYTYMINEN	56
3.4	TASA-ARVO DISKURSSI	60
3.5	MUUT YHTEISKUNTA JA YKSILÖÄ HYÖDYTTÄVÄT VAIKUTUKSET	65
4	ASEVELVOLLISUUSDISKURSSIEN LIITTYMINEN SOSIOKULTTUURISEEN KONTEKSTIIN	68
4.1	YLEINEN ASEVELVOLLISUUS VALTIOLLISEN TURVALLISUUDEN TAKAAJANA	69
4.2	YLEINEN ASEVELVOLLISUUS SUOMALAISEN YHTEISKUNNAN TURVAAJANA	72
4.3	YLEINEN ASEVELVOLLISUUS YKSILÖIDEN JA YHTEISÖJEN TURVAAJANA	77
4.4	YHTEENVETO	81

5	POHDINTA	86
5.1	TUTKIELMAN JOHTOPÄÄTÖKSET	86
5.2	DISKURSSIANALYYSIN KRITIIKKI JA TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI	90
5.3	JATKOTUTKIMUSAIHEET	92

LÄHTEET

YHTEISKUNNAN MUUTOS JA ARMEIJA: DISKURSSIANALYYSI 2010-LUVUN ASEVELVOLLISUUSKESKUSTELUSTA

1 JOHDANTO

Suomalainen yhteiskunta on ollut muutoksessa koko olemassaolonsa ajan. 1900-luvun alkupuolella Suomi oli vielä hyvin maatalousvaltainen yhteiskunta, joka hiljalleen muuttui teollisuusyhteiskunnaksi ja lopulta nykyiseksi moniarvoiseksi ja yksilöllisiä arvoja korostavaksi tieto- ja hyvinvointiyhteiskunnaksi. Yhteiskunnan muutoksen myötä myös käsitykset turvallisuudesta ovat muuttuneet. Jos vielä maatalous- ja teollisuusyhteiskunnassa turvallisuus käsitettiin valtiojohtoisesti, niin nykyisessä hyvinvointiyhteiskunnassamme turvallisuus merkitsee paljon muutakin. Nykyään turvallisuus merkitsee monia eri asioita aina yksilöiden arjen turvaamisesta yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamiseen.

Suomessa valtion rooli turvallisuuden ja turvallisuutta koskevien strategioiden tuottajana on edelleen merkityksellinen. Yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset, arvomaailman monimuotoistuminen sekä uusien uhkien ilmentyminen ovat kuitenkin vaikuttaneet siihen, kuinka valtion tuottama turvallisuus koetaan: turvallisuuskäsitykset ovat yksilöllistyneet. Tämän johdosta turvallisuuspolitiikkaan on myös ilmestynyt käsite ”laaja turvallisuus”, johon on pyritty sisällyttämään koko turvallisuuden käsitteistö.

Yhtä aikaa suomalaisen yhteiskunnan muuttuessa myös suomalainen asevelvollisuus on rakentanut omaa tarinaansa. Koko olemassaolonsa ajan se on toiminut Suomen puolustuksen peruspilarina, mutta samalla se on nivoutunut kansakuntaamme myös monella muulla tapaa. Nykyään asevelvollisuus nähdään muun muassa kansakuntaa yhdistävänä tekijänä, kasvatus- ja koulutusjärjestelmänä sekä maanpuolustustahdon ja kansanterveyden ylläpitäjänä. Yhteiskunnan muutos on kuitenkin ajanut myös asevelvollisuuden arvostelun kohteeksi ja sen oikeutusta on alettu kritisoimaan. Tämä on johtanut keskusteluun asevelvollisuuden merkityksestä nyky-yhteiskunnan turvallisuuden tuottajana.

Esimerkiksi vuonna 2013 aloittanut ”Ohi on” -kansalaisaloite mainitsee kuinka ”Yleinen asevelvollisuus on kansantaloudellisesti kallis, epätasa-arvoinen ja realistisia uhkakuvia ajatellen vanhentunut puolustusratkaisu” (Ohi on 2013). Lisäksi puolustusministeriön Kansainvälisen puolustuspolitiikan strategiassa 2007–2025 mainitaan muun muassa, että ”Rajallisista voimavaroista johtuen puolustusvoimien sotilaallista suorituskykyä on kehitettävä niin, että se on joustavasti käytettävissä myös kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan sekä laaja-alaisen turvallisuusuhkien ennaltaehkäisyyn ja torjuntaan” (Puolustusministeriö 2007, 8).

Myös vuonna 2010 valmistunut Siilasmaan työryhmän raportti *suomalainen asevelvollisuus* on vaikuttanut merkittävästi tämän päivän asevelvollisuuskeskusteluun Suomessa. Raportin mukaan puolustusvoimilla onkin suuri vastuu sen saadessa koulutettavakseen lähes koko miespuolisen ikäluokan. Kun miltei koko ikäluokka käy palveluksen, aiheuttaa se suuren läpinäkyvyyden vaatimuksen yhteiskunnan suuntaan. Raportissa mainitaan, kuinka ”asevelvollisuusjärjestelmän säilymisen ja yleisen hyväksyttävyyden kannalta on tärkeää, miten puolustusvoimat nähdään osana yhteiskuntaa; onko se ajastaan jälkeen jäänyt, jäykkä organisaatio vai moderni, kehittynyt ja yhteiskunnan haasteisiin vastaava.” (Puolustusministeriö 2010, 9–10.)

Tämänkaltaisen keskustelu asevelvollisuusjärjestelmän luonteesta voidaan nähdä eräänlaisena valtakamppailuna siitä, minkälainen turvallisuus koetaan tärkeäksi ja mihin valtion tulisi resurssejaan kohdentaa. Tässä pro gradu -tutkielmassa onkin tavoitteena selvittää, miten nämä yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ja sen kautta muuttuneet turvallisuuskäsitykset ovat vaikuttaneet 2010-luvulla Suomessa käytävään asevelvollisuuskeskusteluun.

1.1 Aikaisempi tutkimus ja kirjallisuusanalyysi

Tutkimustehtävän kartoittamiseksi ja tarkan tutkimuskysymysasettelun luomiseksi seuraavassa käsitellään suomalaisen yhteiskunnan muutosta, turvallisuuden tutkimusta sekä suomalaisesta asevelvollisuudesta tuotettua tutkimustietoa. Kirjallisuuskatsaus on laadittu keskeisten käsitteiden avulla, joita ovat tässä tutkimuksessa *yhteiskunta ja sen muutos, turvallisuuskäsitykset* sekä *asevelvollisuus*.

Suomalaista yhteiskuntaa ja asevelvollisuutta on tutkimuskirjallisuudessa käsitelty monista eri näkökulmista. Tämän tutkielman tarkoituksena ei ole avata yhteiskunnan tai asevelvollisuus-

den käsitettä tarkemmin. Kiinnostuneita ollaan puolestaan siitä, miten suomalainen yhteiskunta ja asevelvollisuus ovat muotoutuneet sellaisiksi, mitä ne ovat 2010-luvulla.

Suomalainen yhteiskunta ja kansainvälinen järjestelmä ovat olleet muutoksessa jo pitkään. Myös sota ja sodankäynti sekä niistä käytettävät kuvaukset ovat muuttuneet. Sodan lisäksi maailmaan on syntynyt myös uusia turvallisuusuuhkia, kuten terrorismi ja ilmastonmuutos. Tämän myötä myös ihmisten turvallisuuskäsitykset ovat muuttuneet. Jos ennen turvallisuus käsitettiin ennen kaikkea valtion ulkoisina uhkakuvina, niin nykyään turvallisuus käsittää sekä ihmisten arjen turvallisuutta että valtion ulkoisia turvallisuusuuhkia. Tämä muutos on vaikuttanut myös keskusteluun yleisestä asevelvollisuudesta ja sen legitimiudesta.

Suomalaista yhteiskuntaa ja sen muutosta ovat kokonaisvaltaisesti tarkastelleet esimerkiksi Kimmo Jokisen ja Kimmo Saaristo. Kirjassaan *Suomalainen yhteiskunta* (2000) Jokinen ja Saaristo käsittelevät suomalaista yhteiskuntaa yhteiskunnastamme ja kulttuuristamme tehtyjen tutkimusten valosta ja luovat näin yhteenvedon siitä, miten suomalainen yhteiskunta on muuttunut maatalousyhteiskunnasta teollisuusyhteiskunnaksi ja nykyajan tieto- ja informaatioyhteiskunnaksi. Samalla Suomesta on kasvanut pohjoismaisen mallin mukainen hyvinvointivaltio. Jokisen ja Saariston mukaan käsitys erityisesti suomalaisesta yhteiskunnasta elää edelleen vahvana, vaikka nykyaikaa määrittävätkin vahvasti muun muassa ylikansallisuus, verkostoituminen, yksilöllistyminen, perinteiden rapautuminen, uudet yhteisörakenteet, rajattomuus sekä jatkuva muutos. Jokinen ja Saaristo käsittelevät kirjassaan suomalaista yhteiskuntaa kokonaisvaltaisesti, ja tämän takia teos on merkityksellinen tutkielmaa varten. Lisäksi kirjassa on hyödynnetty kahta aikaisemmin julkaistua teosta, jotka käsittelevät suomalaista yhteiskuntaa laajasta näkökulmasta. Näistä kahdesta teoksesta varhaisempi on Heikki Wariksen *Suomalaisen yhteiskunnan rakenne* (1948) ja tuoreempi Tapani Valkosen, Risto Alapuron, Matti Alsestalon, Riitta Jallinojan ja Tom Sandlundin *Suomalaiset – Yhteiskunnan rakenne teollistumisen aikana* (1983). (Jokinen & Saaristo 2000.)

Tutkimuksen kannalta toinen merkittävä teos on Antti Kariston toimittama *Suuret ikäluokat* (2005), jossa käsitellään suurten ikäluokkien sukupolven elämää ja tulevaisuutta. Mielenkiinto tutkielman kannalta kohdistuu etenkin Visa Heinosen artikkeliin *Kultainen 60-luku*, sillä 1960-luvulla tapahtui merkittäviä muutoksia suomalaisessa yhteiskunnassa. Tuolloin sodan jälkeiset suuret ikäluokat alkoivat omaksua uudenlaista sosiologista ajattelua, ja tasa-arvon, solidaarisuuden ja vapauden teemat nousivat esiin. 1960-luku oli myös poliittisesti ja elämäntavallisesti merkittävän muutoksen aikaa. 60-luvulla tapahtuneet muutokset olivat niin merkit-

täviä, että ne vaikuttavat vahvasti vielä 2010-luvun asevelvollisuuskeskusteluun. (Karisto 2005; Heinonen 2005, 145.)

Kolmas tutkimuksen kannalta merkittävä teos on Kari Paakkunaisen toimittama *Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia* (2012), jossa esitellään kattavasti suomalaisten tutkijoiden artikkeleiden avulla suomalaista yhteiskunnallista ja poliittista kulttuuria ja sen historiallisia murroksia. Kirja on myös varsin tuore, sillä se on julkaistu vuonna 2012. Teos kuvaileekin kattavasti yhteiskunnallisen ja poliittisen historian lisäksi myös suomalaista yhteiskuntaa ja sen erityispiirteitä nykyään. (Paakkunainen 2012.)

Suomalaista yhteiskuntaa käsittelevää tutkimuskirjallisuutta kartoitettiin Helsingin yliopiston kirjaston kokoelmista sekä tutustumalla aikaisempiin tutkimuksiin suomalaisen yhteiskunnan muutoksesta. Lisäksi tarkastelin yliopistojen suomalaista yhteiskuntaa käsitteleviä kurssikirjoja. Näiden perusteella tutkielmaan valikoitui suomalaista yhteiskuntaa kokonaisvaltaisesti käsittelevät kirjat.

Edellä mainitut yhteiskunnan rakenteissa tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet kansalaisten käsityksiin esimerkiksi arvoista ja turvallisuudesta. Artikkelissa *Ristin vai edistyksen kanssa – isänmaan, valtion ja kodin puolesta* Riston Sinkon toimittamassa kirjassa *Arvot ja velvollisuudet isänmaan puolustuksessa*, Laura Kolbe käsittelee suomalaisten arvojen ja turvallisuuskäsityksien muutosta vuosikymmenittäin 1945-luvulta aina 2000-luvun alkupuolelle saakka. Kolben mukaan eniten turbulenssia suomalaisessa yhteiskunnassa syntyi 1970-luvulla, jolloin koulutetut ja vauraat suuret ikäluokat ottivat paikkansa kehityksen kärjessä. Hänen mukaansa tämä muutos näkyy voimakkaasti myös 2000-luvun Suomessa, jossa nämä ikäluokat ovat syrjäyttäneet sodan käyneet ikäluokat ja ovat nousseet todellisiksi vallankäyttäjiksi. (Kolbe 2005.)

Yhteiskunnan muutoksessa myös turvallisuuskäsitykset ovat muuttuneet. Turvallisuuskäsityksiä Suomessa on tutkinut esimerkiksi Jarno Limnell väitöskirjassaan *Suomen uhkakuva politiikka 2000-luvun alussa*. Väitöskirjassaan Limnell tutkii Suomen julkisten uhkakuvien rakentamista 2000-luvun alussa ja keskittyy etenkin vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa rakennettuihin uhkakuviin. Tutkimuksen mukaan turvallisuuden ja uhkakuvien määrittämisessä on 2000-luvun alun Suomessa muodostunut poliittinen kilpakenttä, jossa turvallistetaan lähes kaikkea. Samalla uhkakuvien määrittämisestä on tullut kiistanalaisempaa.

Tämän tutkielman kannalta merkittävää on etenkin Limnellin turvallisuuden ja uhkakuvaan käsitteellinen ja tulkinnallinen perusta. (Limnell 2009, 461–462.)

Turvallisuuskäsityksien muutoksen selvittämiseksi hyödynnän myös Jami Virran diplomityötä *Suomalaisen laajan turvallisuuden diskurssi – Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategiat diskurssianalyttisesti tarkasteltuna*. Diplomityössään Virta tutkii, kuinka suomalaisessa yhteiskunnassa turvallisuutta tuotetaan YETT-strategioilla ja miten ne viestinnällisesti välittävät strategioille ominaisesti asiasisällöistään. Tutkimuksessani mielenkiinto kohdistuu etenkin Virran diplomityön kahteen ensimmäiseen alakysymykseen, joissa selvitetään, miten turvallisuus käsitetään suomalaisessa yhteiskunnassa ja miten eri tavoin laajan turvallisuuden diskurssi ja käsite voidaan ymmärtää. Virran mukaan suomalaisella turvallisuusajattelulla on vahvat perinteet kylmän sodan ajalta, mikä vaikuttaa vielä nykyajankin strategioihin. (Virta 2011a, 88.)

Virran ja Limnellin sotatieteellisen tutkimuksen lisäksi turvallisuutta on suomessa tutkittu esimerkiksi Pauli Niemelän ja Anja Riitta Lahikaisen toimittamassa *Inhimillinen turvallisuus* –artikkeliteoksessa (2000). Kirjan perustana on käytetty kuopiolaisen tutkimusryhmän Turvattomuus-tutkimushanketta vuosilta 1990–1999. Kirjassa pääpaino on inhimillisessä turvallisuudessa ja siinä, mitä suomalaisten turvallisuus ja turvattomuus nykyään on. (Niemelä & Lahikainen 2000, 9–10.) Analysoimaani materiaalia voidaan peilata tutkimushankkeen tuloksiin. Näin voidaan selvittää, millaisia turvallisuuden ja turvattomuuden tunteita suomalaiset nykyään kokevat.

Turvallisuuteen liittyviä tutkimuksia tätä työtä varten on etsitty ensisijaisesti Maanpuolustuskorkeakoulussa viime aikoina tehdyistä tutkimuksista. Näistä tuoreimmista tämän työn lähteiksi valikoituivat Limnellin ja Virran tutkimukset. Näiden tutkimusten perusteella ovat löytyneet myös turvallisuuden keskeiset tutkijat, joista tässä tutkielmassa on hyödynnetty etenkin Barry Buzania ja hänen tutkimuksiaan.

Asevelvollisuutta käsittelevien tutkimuksien kartoittamiseksi on hyödynnetty Maanpuolustuskorkeakoulun professori Juha Mäkiselältä saamaani listaa, johon on listattu viimeaikaisia asevelvollisuustutkimuksia. Lisäksi Matti Muhlin toimittamassa kirjassa *Osaamista puolustusvoimille, yksilölle ja yhteiskunnalle* on Muhlin ja Mäkisen kirjoittama artikkeli asevelvollisuustutkimuksista, jota on hyödynnetty kirjallisuuskatsauksen laatimisessa. Näitä täydennettiin sekä Maanpuolustuskorkeakoulun että Helsingin yliopiston kirjastoissa tehdyillä haulla,

joilla pyrittiin löytämään kattavasti asevelvollisuutta käsittelevä tutkimuskirjallisuus. Edellä mainituista kirjastoista etsittiin samalla keskeisiä tutkimuksia Suomen turvallisuuspolitiikasta. Näitä hakuja täydennettiin internetistä suorittamalla haulla.

Yhteiskunnan muutoksen vuoksi on Kari Laitisen mukaan myös asevelvollisuus joutunut lunnastamaan paikkansa yhteiskunnassa uudelleen. Laitinen tuo tutkimuksessaan *Suomalainen asevelvollisuus. Historiallinen kaari, kehitys ja kansallinen olemus* (2005) ilmi, kuinka Suomi kansakuntana ja valtiona on kiinni vahvoissa perinteissä, mutta toisaalta nykyään myös huomattavien muospaineiden edessä. Tutkimuksessa Laitinen pohtii Suomen turvallisuuspoliittista identiteettiä sekä yksilön, kansakunnan ja valtion suhdetta nimenomaan asevelvollisuuden näkökulmasta. Laitisen mukaan asevelvollisuus onkin nivoutunut Suomen kansakuntaan monin säikein ja pitkän ajan kuluessa. Laitisen mukaan asevelvollisuus tarkoittaa suomalaisessa yhteiskunnassa muun muassa historiallista käytäntöä, kasvatus- ja koulutusjärjestelmää sekä identiteetin keskeistä elementtiä. (Laitinen 2005. 1, 11)

Yhteiskunnan muutoksen vuoksi myös sodankuva ja sodankäynti ovat muuttuneet. Arto Nokkalan tutkimuksessa *Suomalainen asevelvollisuus ja puolustusvoimien henkilöstörakenne kansainvälisissä muospaineissa* (2005) haetaan vastauksia siihen, millaisia vaikutuksia sodankäynnin muutos, Euroopan integraatio sekä Yhdysvaltain politiikka ja strategia tuovat asevoimien ammattilaistumiseen ja asevelvollisuuden politiikkaan Suomessa 2000-luvun alussa. Nokkalan mukaan asevelvollisuus oli tuolloin Suomessa vielä varsin vastustuskykyinen kansainvälisille muospaineille. Tämä siitä syystä, että asevelvollisuus tarkoittaa Suomessa edelleen ennen kaikkea Suomen puolustamista. (Nokkala 2005, 2.)

Kuten Laitinen tutkimuksessaan tuo ilmi, on asevelvollisuus nivoutunut kansakuntaamme monin säikein. Tästä syystä sota ja sodankäynti eivät ole olleet ainoita asevelvollisuuteen vaikuttaneita kehityskulkuja. Strategisen tason asevelvollisuustutkimuksia ovat Mäkisen ja Muhlin (2014, 29) mukaan sellaisia, joilla on tarkoitus mallintaa asevelvollisuuden pitkän aikavälin kehitystä (Mäkinen & Muhli 2014, 29). Tämänkaltaista tutkimusta edustaa esimerkiksi Juha Mäkisen toimittama *Asevelvollisuuden tulevaisuus*. Artikkeliteoksessa tutkitaan monitieteellisesti yleisen asevelvollisuuden järjestelyjä sekä laajempia yhteiskunnallisia merkityksiä (Mäkinen 2013).

Strategisen tason tutkimuksia asevelvollisuudesta on julkaistu myös puolustusministeriön toimesta. Näistä ehkä eniten julkisuutta mediassa on saanut Risto Siilasmaan johtaman työ-

ryhmän raportti *Suomalainen asevelvollisuus*, joka pohtii asevelvollisuuden yhteiskunnallisia vaikutuksia (Puolustusministeriö 2010). Siilasmaan raportin lisäksi puolustusministeriön tutkimuksia edustaa Tiina Tarvaisen puolustusministeriölle toimittama *Näkökulmia puolustuskyvyn uskottavuuteen*, jossa pohditaan mistä materiaalisista ja immateriaalisista tekijöistä Suomen ”uskottava puolustuskyky” koostuu. Lisäksi Tarvaisen julkaisussa pohditaan sitä, miten Suomen puolustuskykyä tulisi turvallisuusympäristön muuttuessa kehittää. (Puolustusministeriö 2012.)

Strategisen tason tutkimuksia on tehty myös erityisistä näkökulmista, kuten esimerkiksi Sampo Terhon julkaisemassa artikkelikokoelmassa *Näkökulmia maanpuolustustahtoon*. Artikkelikokoelmassa syvennyttään maanpuolustustahdon käsitteeseen ja siihen, minkälainen vaikutus maanpuolustustahdolla on asevelvollisuuteen ja puolustusvoimiin. (Terho 2010) Myös Matti Muhlin toimittamassa *Osaamista puolustusvoimille, yksilölle ja yhteiskunnalle* seminaarijulkaisussa huomion aiheena on varusmiesten miehistökoulutus ja sen tarjoamat mahdollisuudet yksilöille ja yhteiskunnalle (Puolustusvoimat 2014). Lisäksi strategisen tason tutkimus on esimerkiksi Mari Ukkosen toimittama *Asevelvollisuus kansalaisyhteisönä - kuka kasvattaa, kuka kouluttaa?* –seminaarijulkaisu. Ukkosen julkaisussa pureudutaan nuorten syrjäytymisen teemaan ja siihen, minkälainen rooli asevelvollisuudella on nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä (Ukkonen 2013).

Julkinen talous on noussut merkittäväksi tekijäksi nyky-yhteiskunnassa. Tämä on poikunut myös kansantaloudellisia tutkimuksia asevelvollisuudesta. Näistä tuoreimpia ovat esimerkiksi Panu Poutvaaran tutkimukset. Poutvaara näkee asevelvollisuuden valtiolle tehtävänä pakko-työnä, joka lykkää koulutukseen ja työmarkkinoille pääsyä ja siten työuraa (Poutvaara 2010, 415). Esimerkiksi Vesa Kanninen on kritisoinut Poutvaaran tutkimustuloksia, sillä hänen mukaansa laskelmissa pitäisi ottaa huomioon myös valtion ulkoinen toimintaympäristö sekä asevelvollisuuden tuottama turvallisuus julkishyödykkeenä (Kanninen 2014).

Asevelvollisuuden diskursseja Suomessa ovat tutkineet edellä mainittujen Kari Laitisen ja Arto Nokkalan lisäksi esimerkiksi Jami Virta väitöskirjassaan *Juoksuhaudoista yhteiskuntaan: vuosien 1965–1975 sotilaallista maanpuolustusta ja puolustusvoimia koskevan joukkotiedotuksen diskurssiivinen tarkastelu*. Virta tutki yhteiskunnallista muutosta ja sen merkitystä julkisissa keskusteluissa sotilaallisen maanpuolustuksen ja puolustusvoimien kehittämisessä vuosina 1965–1975. Virran mukaan 1960-luvulla syntyneet rauhanjärjestöt olivat merkittävässä asemassa asevelvollisuuden kritisoimisessa. Tästä syystä puolustuslaitos joutui opette-

lemaan yhteiskunnasta kuuluvaa kritiikkiä. Tämä taas johti Virran mukaan avoimempaan tiedottamiseen ja aiheutti paineen korjata esimerkiksi useita asevelvollisuutta koskevia lainsäädäntöjä. (Virta 2012, 7, 31, 144–146.)

Asevelvollisuuskeskustelua on lisäksi tutkinut Roosa Simola, joka tarkastelee yleisen valtiopin pro gradu -tutkielmassaan *Suomalainen asevelvollisuus – Diskurssianalyysi poliittisen eliitin ja asevoimien edustajien asevelvollisuuspuheesta 2000-luvulla*, asevelvollisuuspuheita ja niiden merkityksiä asevelvollisuudelle 2000-luvun Suomessa. Työssään Simola keskittyy etenkin kattavaa asevelvollisuutta ja valikoivaa asevelvollisuutta koskevaan argumentaatioon. Simola tekee havainnon, että poliittinen eliitti perustelee yleistä asevelvollisuutta erityisesti sen yhteiskunnallisten vaikutusten vuoksi. Asevoimien edustajat taas korostavat enemmän asevelvollisuuden sotilaallista tehokkuutta. Valikoivaa asevelvollisuutta taas perustellaan Simolan mukaan uusilla, ei sotilaallisilla uhkakuville sekä järjestelmän taloudellisella ja sotilaallisella tehokkuudella. (Simola 2007, 1, 80.)

Asevelvollisuutta on tutkittu myös sen muilla yhteiskunnallisilla, sosiologisilla sekä liikunta- ja terveystieteellisillä vaikutuksilla. Asevelvollisuuskirjallisuudesta on syytä mainita lisäksi myös Lars Mjøsetin ja Stephen Van Holden toimittamaa *The comparative study of conscription in the armed force* -artikkeliteosta, Sanna Rummakon toimittamaa *Tahdon asia – Suomalainen maanpuolustus murroksessa* -artikkeliteosta, Arto Nokkalan *Kyky ja tahto – Suomen puolustus murroksessa* -kirja, Pirjo Jukaraisen ja Sirkku Terävän toimittama *Tasa-arvoinen turvallisuus? – Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa* -kirja sekä Pertti Joenniemen artikkeliteos *The changing face of european conscription*.

Asevelvollisuutta laajemmin turvallisuuspoliittisia ratkaisuja on tutkinut etenkin Arto Nokkala. Tutkimuksessaan *Sotilaspolitiikan haasteita Pohjois-Euroopassa* Nokkala tarkastelee suomalaisten asevoimien yhteiskuntasuhteita ja toteaa, että etenkin Suomessa asevoimilla ja yhteiskunnalla on laaja kosketuspinta, joka juontaa juurensa suuresta varusmiesotosta. Jo kyseisessä tutkimuksessaan Nokkala kuitenkin argumentoi, että eurooppalaisten asevoimien yleisen kehityksen myötä asevoimien ja yhteiskunnan suhteiden uusintaminen kohtaa haasteita. Nokkalan mukaan suhteiden jatkuvuus liittyy ”identiteetti- ja puolustukseen” ja yhteiskunnalliseen kasvatukseen. Suhteiden kannalta tärkeä on se merkitys, joka asevoimille rakennetaan. Nokkalan mukaan hajautuvassa tietoyhteiskunnassa sekä laajan turvallisuuden näkökulman vuoksi asevoimien poliittisia vaikutusmahdollisuuksia ei tiedosteta entiseen tapaan. Tämä

saattaa johtaa Nokkalan mukaan siihen, että keskustelussa ylläpidetään massa-armeijalle sopivia uhkakuvia poliittisesta ja teknologisesta kehityksestä huolimatta. Tutkimuksessaan Nokkala myös ennusti, että tulevaisuudessa yhteiskunnalliset odotukset voivat johtaa asevoimien ylläpitämiseen silloin, kun sotilasstrategiset perustelut eivät siihen riitä. Nokkala ennustikin, että yhteiskunnan muutoksen vuoksi asevoimat alkavat perustella olemassaoloaan yhä enemmän muilla kuin sotilasstrategisilla syillä. (Nokkala 1998, 72–78.)

Kirjassaan *Laajeneva sotilaspolitiikka* Nokkala käsittelee uusia merkityksiä, joita sotilaalliselle voimalle on haluttu antaa kylmän sodan jälkeen. Lisäksi Nokkala tutkii, onko asevoimaa Suomessa rakennettu aikaisempaa monipuolisemmaksi politiikan välineeksi käyttäen hyväksi käsityksiä esimerkiksi turvallisuuden muuttumisesta. Nokkalan analyysin perusteella asevoimilla on suomalaisessa yhteiskunnassa edelleen korkea legitimitetti, mutta turvallisuuden laaja-alastuminen, muuttunut sotilasstrategia ja uusi yhteisöllisyys ovat myös aiheuttaneet rajoitetun haasteen asevoimille. Nokkalan mukaan myös Suomalaisessa politiikassa asevoimien olemassaolo on perusteltu yhä enemmän ei-sotilaallisissa syillä, koska Venäjältä on ollut yhä vaikeampi luoda tarvittavaa uhkakuvaa. Tästä huolimatta massa-armeijasta siirtyminen teknoarmeijaan törmää Nokkalan mukaan pitkälti vielä sotilaallisen ajattelun ohjaamaan käsitykseen Venäjältä sekä muihin ei-sotilaallisiin perusteisiin. (Nokkala 2001, 15, 365–366.)

Maailman muutosta kylmän sodan jälkeen ja muutosten vaikutuksia Suomeen tarkastelee Jyri Raitasalo tutkimuksessaan *Turvallisuusympäristön muutos ja Suomen puolustus*. Raitasalo tarkastelee turvallisuusympäristön ja läntisen sodan kuvan muutosten vaikutuksia Suomen puolustusjärjestelmän kehittämiseen. Vaikutuksia tarkastellaan erityisesti strategisesta näkökulmasta, joten tutkimuksessa korostuvat sodankäynnin ja sodankuvan poliittis-sotilaalliset kytkennät. (Raitasalo 2008, 2.) Suomen turvallisuuspolitiikan kehittymiseen liittyy myös Pekka Riipisen tutkimus *Kokonaismaanpuolustuksen käsitteen kehityskaari osana Suomen kansallista turvallisuutta*. Tutkimuksessaan Riipinen selvittää suomalaisen kokonaismaanpuolustuksen käsitteen kehittymistä nykyiseen muotoonsa ja sitä, miten käsite on ymmärretty eri aikoina. Tutkimuksen avulla Riipinen pyrkii selvittämään, miten Suomen turvallisuuden tuottamisen toiminta-ajatuksiksi on muodostunut kokonaismaanpuolustuksen malli. (Riipinen 2008, 1.)

Suomalainen yhteiskunta on ollut siis muutoksessa koko olemassaolonsa ajan, ja tästä johtuen myös yhteiskunnan ja ihmisten turvallisuuskäsitykset ovat muuttuneet. Yhteiskunnan ja tur-

vallisuuskäsitysten muutoksella on ollut vaikutuksia myös asevelvollisuuden asemaan suomalaisessa yhteiskunnassa.

1.2 Tutkimustehtävä

Tämän tutkielman tavoitteena on vastata tutkimuskysymykseen, miten yhteiskunnan muutos ja sen kautta muuttuneet turvallisuuskäsitykset ovat vaikuttaneet 2010-luvulla Suomessa käytävään asevelvollisuuskeskusteluun. Asevelvollisuus keskusteluun vaikuttanutta yhteiskunnan muutosta tarkastellaan turvallisuuskäsitysten muutoksen kautta. Tutkimustehtävää lähestytään seuraavien alakysymysten avulla:

- 1) Miten suomalainen yhteiskunta ja sen turvallisuuskäsitykset ovat muuttuneet?
- 2) Miten asevelvollisuutta on kehitetty yhteiskunnan muutoksessa?
- 3) Miten turvallisuutta on tutkimuskirjallisuudessa merkityksellistetty?
- 4) Miten asevelvollisuutta on diskursiivisesti merkityksellistetty turvallisuuden tuottajana suomalaisessa yhteiskunnassa 2010-luvulla?
- 5) Miten 2010-luvun asevelvollisuusdiskurssissa ilmenee yhteiskunnan muuttuneet turvallisuuskäsitykset?

Tutkielmassa ollaan kiinnostuneita siitä, miten asevelvollisuudesta puhutaan turvallisuuden tuottajana ja uhkien ehkäisijänä. Kysymys on siis siitä, miten suomalainen yhteiskunta näkee asevelvollisuuden turvallisuuden tuottajana 2010-luvulla sekä miten yhteiskunnan muutos on näkemyksiin vaikuttanut. Tutkielman johtopäätösten perusteella voidaan hahmotella sitä, miten asevelvollisuutta tulisi tulevaisuudessa kehittää turvallisuuskäsityksien näkökulmasta.

1.3 Tutkimusaineisto

Tutkimuksen tavoite ohjaa aineiston valintaa ja rajausta. Vastaus tutkimuskysymykseen pyritään löytämään analysoimalla 2010-luvun Suomessa käytyä asevelvollisuuskeskustelua. Kun tutkitaan ajallisesti rajattua aineistoa ja pyritään luomaan kokonaiskuva tutkielman aiheesta, edellytetään aineistolta riittävää kattavuutta.

Tutkielman aineisto on kaksiosainen. Aineiston ensimmäinen osa koostuu jo kirjallisuuskatsauksessa esitellyistä teoksista ja tutkimuskirjallisuudesta, joissa tarkastellaan suomalaista yhteiskuntaa, asevelvollisuutta sekä turvallisuutta. Tämän lisäksi asevelvollisuuden sosiokult-

tuurista kontekstia havainnoidaan valtiovallinnon julkaisemilla asiakirjoilla. Merkittävimpänä näistä asiakirjoista voidaan mainita Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittiset asiakirjat.

Turvallisuus- puolustuspoliittiset selonteot syntyivät 1990-luvun puolivälissä turvallisuuspoliittisen keskustelun avautumisen ja uhkamäärittelyn luonteen muuttuttua poliittiseksi. Jarno Linnéllin mukaan kehitys johtui kylmän sodan päättymisestä, YVA-sopimuksen raukeamisesta ja EU-jäsenyydestä. Nytemmin selontekoja on ilmestynyt jo kuusi kappaletta, joista viimeisin on vuodelta 2012. Ennen selontekoja, turvallisuuspolitiikka oli hyvin presidenttijohtoista, vaikka tuohon aikaan toimi myös kolmeen eri otteeseen parlamentaarinen puolustuskomitea. (Linnéll 2008, 1-2.) Myös komiteamietintöjä käsitellään aineiston ensimmäisessä osassa.

Aineiston ensimmäisessä osassa luodaan myös katsaus, kuinka vuoteen 2012 asti tasavallan presidenttinä toiminut Tarja Halonen merkityksellisesti asevelvollisuutta. Varsinaisesta päätöksimusongelmasta Halosen puheet kuitenkin rajataan pois.

Tutkielman aineiston toinen osa muodostuu Suomessa 2010-luvulla käydystä asevelvollisuuskeskustelu, joka on kerätty seuraavista lähteistä:

- Suomen 10 suurinta sanomalehteä vuoden 2013 levikin mukaan (Helsingin Sanomat, Iltasanomat, Aamulehti, Turun Sanomat, Maaseudun Tulevaisuus, Iltalehti, Kaleva, Keski-suomalainen, Kauppalehti, Savon Sanomat)
- Maavoimien syksyllä 2013 toteutettu tiedotuskampanja asevelvollisuudesta
- Tasavallan presidentin internet-sivut. (Tasavallan presidentin puheet)
- Puolustusvoimien internet sivut. (Puolustusvoimien komentajan puheet)
- Puolustusministeriön sivut. (Asevelvollisuutta kehittävät raportit, selonteot ja strategiat)
- *Ohi on* -kampanjan internet-sivut (lisäksi kampanjaan osallistuneet järjestöt kuten Saadankomitea, Vihreä miesliike, Profeministimiehet, Aseistakieltäytyjäliitto, Miesten tasa-arvo ry sekä Vihreät Naiset)

Tutkimuksen aineisto on kerätty syksyn 2013 ja joulukuun 2014 välisenä aikana pääosin Internetin avustuksella. Sanomalehdistä koostuvan aineiston keräsin hakemalla kunkin lehden arkistoista hakusanalla ”asevelvollisuus” kaikki kirjoitukset vuoden 2010 tammikuun alusta vuoden 2014 joulukuuhun saakka. Kirjoituksista haettiin erityisesti asevelvollisuutta puoltavia tai vastustavia argumentteja tutkimusasetelmani mukaisesti kysymyksiin. Lisäksi lehtiartikkelit olivat Puolustusvoimien syksyn 2013 tiedotuskampanja, joiden lehtiartikkelit saatiin

Maavoimien tiedotuspäälliköltä. Lopulta lehtiartikkeleita, joiden perusteella loin kokonaiskuva asevelvollisuusdiskurssista oli 128 kappaletta. Lehtiartikkeleiden perusteella on pystytty muodostamaan kuva, miten asevelvollisuutta merkityksellistetään 2010-luvulla tavallisten kansalaisten, median sekä poliitikkojen keskuudessa. Osassa lehtiartikkeleista mainittu Vihreiden eduskuntapuolueen linjaukset asevelvollisuudesta sisällytettiin myös aineistoon.

Nykyisen Tasavallan presidentin Sauli Niinistön kannan asevelvollisuuteen muodostettiin analysoimalla hänen eri tilaisuuksissa pitämiään puheita. Analyysin kannalta merkittävä on erityisesti hänen presidenttikautensa ensimmäinen merkittävä turvallisuuspoliittinen puheensa Puolustusvoimien lippujuhlapäivän paraatissa 2012. Tasavallan presidentin puheet ovat tutkielman kannalta merkittäviä, koska hänellä on rooli puolustusvoimien ylipäällikkönä sekä valtion päämiehenä.

Puolustusvoimien komentajien asevelvollisuudelle antamia merkityksiä analysoitiin puolustusvoimien sivuilta kerättyjen komentajien puheiden perusteella. Puolustusvoimien komentajien puheenvuorot ovat tutkielman kannalta merkittäviä, sillä niiden voidaan nähdä edustavan suoraan puolustusvoimien virallista kantaa sekä ylintä asiantuntijaääntä.

Puolustusministeriön sivuilta tutkielman aineistoon valikoitui neljä asevelvollisuutta kehittävää raporttia. Merkittävin näistä on Siilasmaan työryhmän raportin *Suomalainen asevelvollisuus – Puolustuksen perusta, yksilö motivoiva ja myönteisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia korostava*. Siilasmaan raportin perusteella asevelvollisuutta on kehitetty merkittävästi 2010-luvulla. Poliittisestikin raportille on annettu jopa niin suuri painoarvo, että Jyrki Kataisen hallituksen vuonna 2011 julkaisemassa hallitusohjelmassa on maininta: ”Yleistä asevelvollisuutta kehitetään Siilasmaan raporttiin tukeutuen.” (Hallitusohjelma 2011, 23) Muut tutkielmassa käytetyt puolustusministeriön julkaisut ovat, parlamentaarisen selvitysryhmän raportti Puolustuksen pitkän aikavälin haasteista, selvitys Jehovan todistajien vapauttamista asepalveluksen suorittamisesta koskevasta lainsäädännöstä sekä Puolustusministeriön hallinnonalan tulevaisuuskatsaus *Suomen puolustus 2020-luvulla* vuodelta 2014.

Aktiivisimmin asevelvollisuutta haastavana pää-äänenkäyttäjänä 2010-luvulla voidaan nähdä *ohi on* -kampanjan nimellä toimiva kansalaisaloite, jonka tavoitteena on nykymuotoisen vain miehiä koskevan asevelvollisuuden lakkauttaminen. Kansalaisaloite keräsi internet-sivuilleen laajasti argumentteja yleisen asevelvollisuuden lakkauttamisen puolesta, mutta se ei saavuttanut asetetussa ajassa riittävää määrää allekirjoituksia päästääkseen kansalaisaloitteena edus-

kuntaan. Aloitteen herättämä keskustelu asevelvollisuudesta voidaan nähdä sen saavutukseksi. Aloitteen kannattajat ovatkin korostaneet, että keskustelun herättäminen oli yksi heidän tavoitteistaan.

Tutkielman luotettavuuden parantamiseksi aineiston tarkastus tehtiin maaliskuussa 2015. Aineiston tarkastus tehtiin käyttämällä hakusanaa ”asevelv*” niiden sanomalehtien arkistohaussa, jotka tämän mahdollistivat. Näitä sanomalehtiä olivat: Aamulehti, Iltalehti sekä Helsingin Sanomat. Tällöin saatiin sisällytettyä hakuun asevelvollisuus-sanana taivutusmuodot. Lisäksi aineiston tarkastuksessa kiinnitettiin huomiota erityisesti Ukrainan kriisin alkamisen jälkeiseen ajankohtaan. Tällä pyrittiin saamaan käsitys kriisin vaikutuksista asevelvollisuuskeskusteluun.

1.4 Konstruktivismi tutkimuksen tieteenfilosofiana

Arto Nokkalan (2001, 35–36) mukaan asevoimien tutkimusta on perinteisesti hallinnut realistis-rationaalinen paradigma. Tutkimus on nojannut perusolettamuksiin, että valtiot turvaavat kansalaistensa turvallisuuden sotilaallisella voimalla ja että suurin turvallisuushäiriö on muodostunut toisen valtion sotilaallisesta voimasta. Tätä sotilaallista voimaa on mitattu objektiivisesti, ja vertailussa on keskitytty pohjimmiltaan materiaalien tekijöiden mittaamiseen. Nokkalan mukaan realismin perusopinkappaleita on kuitenkin viime aikoina kyseenalaistettu, sillä ne eivät tarjoa juurikaan välineitä asevoimien käytön muuttumisen ymmärtämiseksi eivätkä ne ota huomioon valtion muita intressejä, kuten sisäisiä tai ideologisia tekijöitä. (Nokkala 2001, 35–36.)

Tässä tutkielmassa lähestytään aineistoa realistis-rationaalisen lähestymistavan sijasta sosiaalisen konstruktivismin näkökulmasta. Sosiaalinen konstruktivismi on yleisnimitys tutkimussuuntauksille, joissa tarkastellaan sosiaalisen todellisuuden ja merkitysten rakentumista. Niin sosiaalisessa konstruktivismissa kuin myös myöhemmin esiteltävässä diskurssianalyysissa, keskeisenä ajatuksena on, että ”todellisuus rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, jossa kieli ja muut semioottiset merkkijärjestelmät ovat tärkeässä roolissa”. Tästä näkökulmasta kieli on ainesta, jota muokkaamalla ja käyttämällä saadaan erilaisia lopputuloksia. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 12.)

Tässä tutkielmassa ollaan kiinnostuneita nimenomaan niistä merkityksistä, joita asevelvollisuudelle on annettu julkisessa keskustelussa suomalaisten turvallisuuden tuottamiseksi. Tähän

keskusteluun liittyy oleellisesti merkitysten moninaisuus ja merkitysten välinen kamppailu. Tämän tutkielman mukaista yleistä asevelvollisuutta voidaan merkityksellistää esimerkiksi sen taloudellisella tehokkuudella tai sen sotilaallisella tehokkuudella. Molemmissa näkökulmissa voidaan puhua turvallisuudesta, mutta eri merkityksien avulla keskustelijat painottavat erilaista turvallisuutta. Sosiaalisen konstruktivismin mukaan kumpikaan näkökulma ei ole väärä, koska ne perustuvat yksilöiden näkemyksiin todellisuudesta.

Asevelvollisuuden merkityksiä tuotetaan eri tavoin eri tilanteissa, sillä diskurssintutkimuksen mukaan kieli on joustava ja notkea resurssi, jota voidaan käyttää eri tavoin eri tilanteissa ja eri aikoina. Diskurssintutkimuksen tavoitteeksi nousee tutkia, miten erilaisia todellisuuksia ja tapahtumia merkityksellistetään, millä ehdoilla niitä voidaan merkityksellistää ja millaisia seurauksia tällä toiminnalla on. Kiinnostuksen kohteena on se, millaiset merkitykset ovat valalla, marginaalissa tai puuttuvia ja miksi. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 13.) Tällöin ei olla realistien tapaan kiinnostuneita muuttumattomista totuuksista, vaan ihmisten nähdään tuottavan merkityksiä keskustelemalla ja luovan tätä kautta sosiaalista todellisuutta.

1.5 Laadullinen sisällönanalyysi ja diskurssianalyysi tutkimuksen menetelmänä

Tässä pro gradu -tutkielmassa on kyse laadullisesta tutkimuksesta. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista edetä yksittäisistä tapauksista kohti yleistä ymmärrystä. Tutkimus etenee yleensä induktiivisesti, eli tutkija lähtee liikkeelle yksittäisistä havainnoista ja muodostaa niistä yleistyksen tai teorian. Laadulliset tutkijat eivät yleensä johda etukäteen hypoteeseja aiempien tutkimusten perusteella ja pyri testaamaan niitä saadakseen selville, kuvaako teoria tutkitun ilmiön. Laadullinen tutkimus on toki lopulta hypoteesien testaamista, mutta nämä hypoteesit tuotetaan, kun tutkimus etenee, aineisto kertyy ja sitä analysoidaan. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet näkyvät jo tutkimussuunnitelmasta, joka muotoutuu tutkimuksen edetessä: laadullisessa tutkimuksessa on aluksi vaikea tietää tarkalleen mitä tutkitaan. (Koskinen, Alasuutari, Peltonen 2005, 31-32; Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 1997, 155; Virta s. 28.)

Tutkielmassa asevelvollisuusdiskurssin analyysimenetelmäksi valikoituivat laadullisen tutkimuksen kentältä laadullinen sisällönanalyysi sekä diskurssianalyysi. Laadullista sisällönanalyysia hyödynnän tämän tutkielman ensimmäisessä osiossa, jossa pyritään luomaan tiivistetty kuvaus siitä kontekstista missä 2010-luvun asevelvollisuuskeskustelu on tuotettu. Laadullinen sisällönanalyysi kuten myös diskurssianalyysi on tiheää kuvausta tutkittavan ilmiön laadusta. Se on myös siihen liittyvien kontekstien ja merkitysten tarkkaa kuvausta ja kuvauksesta saatu-

jen tulosten peilaamista valittuja teoreettisia käsitteitä ja tutkimuskysymyksiä vasten. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 140, 148.) Sisällönanalyysin ja diskurssianalyysin kuitenkin erottaa se, että sisällönanalyysissa etsitään tekstin merkityksiä, kun taas diskurssianalyysissa analysoidaan, miten näitä merkityksiä tekstissä tuotetaan (Tuomi & Sarajärvi 2013, 104).

Tutkielman päätutkimusongelmaan pyritään vastaamaan ja samalla tutkielman aineiston toinen osa analysoidaan diskurssianalyysilla. Diskurssianalyysi voidaan toteuttaa monella tavalla, ja diskurssianalyysi itsessään onkin väljä teoreettinen viitekehys. (Jokinen, Juhala & Suoninen 1999, 10; Niska 2013.) Hallin (2001, 72) mukaan normaalisti diskurssin termiä on käytetty lingvistiksessä konseptissa, jossa diskurssiksi ymmärretään kappale puhetta tai tekstiä (Hall 2001, 72). Lingvistinen koulukunta onkin kiinnostunut kielestä itsestään, esimerkiksi tiedotusvälineiden otsikoinnissa käytetyistä kieliopillisista omalaatuisuuksista (Fairclough 1997, 34).

Diskurssille on kuitenkin annettu toisenlaisiakin määritelmiä, kuten Michel Foucault on tehnyt. Foucaultinlaisen määritelmän mukaan diskurssi on tiedon tuottamista kielen kautta. Foucault oli erityisesti kiinnostunut tietyn aikakauden kielessä ilmenevästä todellisuuden ymmärrystavasta. Foucaultin määritelmässä kiinnostuksen kohteena ovat puheen ja tekstin lisäksi käytännön toimet. Diskurssi koostuu näin useista lausunnoista, teosta, teksteistä ja lähteistä. (Hall 2001, 72) Diskurssi on siis merkityssuhteiden kokonaisuus, joka rakentaa todellisuutta. Esimerkiksi turvallisuuden merkitys rakentuu muun muassa ihmisten kokemuksista, maailman tapahtumista, turvallisuutta määrittelevistä teksteistä sekä turvallisuudesta puhumista. Asevelvollisuuden merkitys taas rakentuu esimerkiksi varusmiespalveluksen, kertausharjoitusten ja näistä määritettyjen säädösten ja strategioiden kautta.

Tässä tutkielmassa käytetty kriittinen diskurssianalyysi painottaa Foucaultinlaisen näkemyksen mukaan merkityksiä diskurssien muodostamisessa. Kriittisen diskurssianalyysin merkittävimpänä kehittäjän pidetään Norman Faircloughia. Fairclough tarkastelee diskurssia Foucaultin mukaisesti sosiaalisen käytännön muotona. Hänen mukaansa kielenkäytön ymmärtäminen sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti käytännöiksi tarkoittaa ensinnäkin sitä, että kielenkäyttö on toiminnan muoto. Lisäksi se tarkoittaa sitä, että kieli on sosiaalisesti ja historiallisesti vaihteleva toimintamuoto, joka on dialektisessa vuorovaikutuksessa muiden yhteiskunnallisten alueiden kanssa. Dialektisella vuorovaikutuksella Fairclough puolestaan tarkoittaa sitä, että vuorovaikutus on muovautunut yhteiskunnallisesti mutta se on myös yhteiskunnallisesti vaikuttavaa. (Fairclough 1997, 75–76.)

Faircloughn mukaan kriittisen diskurssianalyysin yksi pääkohta tuleekin olla se, kuinka mittavat muutokset yhteiskunnassa ja kulttuurissa näkyvät muuttuvissa diskursiivisissa käytännöissä. Tästä syystä tekstien ja käytäntöjen analyysi tulisi kytkeä yhteiskunnalliseen kontekstiin, joihin sisältyvät muun muassa valtasuhteet ja ideologiat. Analyysin pitäisi sisältää tekstien lingvistisen analyysin lisäksi myös intertekstuaalista analyysiä, jossa analysoidaan diskurssien ja genrejen muotoja. Tässä pitää Fairclough'n mukaan ottaa huomioon, että tekstit ovat yleisesti intertekstuaalisia sekamuotoja, joissa genret ja diskurssit sekoittuvat ja ilmenevät moninaisina kielellisinä piirteinä. (Fairclough 1997, 50–51.)

Diskurssintutkimisen keskeinen käsite on siis konteksti. Diskurssitutkimuksessa taustalla on aina ajatus, että kieli toimii ja kielellä toimitaan eri yhteyksissä eri tavoin. Näin ollen diskurssien merkitys on aina kontekstisidonnainen. Jotta diskurssien merkityksiä voisi tutkia, on kontekstikin tutkittava ja rajattava. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 29.) Tutkielmassani kontekstin muodostaa suomalainen yhteiskunta ja sen asevelvollisuudesta käytävä julkinen keskustelu. Tätä kontekstia tarkastellaan suomalaisen yhteiskunnan ja sen muuttuneiden turvallisuuskäsityksien kautta.

Faircloughn (1997, 79) mukaan minkä tahansa diskurssityypin analyysiin kuuluu kaksi toisiinsa täydentävää kiinnekohtaa; viestintätilanteet ja diskurssijärjestys. Viestintätilanteet Fairclough jakaa kolmeen tasoon, joita ovat tekstianalyysi, diskurssikäytännön analyysi sekä sosiokulttuurinen analyysi. Diskurssijärjestysten analyysissä keskitytään siihen, millaisia muutoksia diskurssijärjestyksessä tapahtuu ja kuinka se on suhteessa toisiin diskurssijärjestyksiin. (Fairclough 1997, 78–86)

Tutkielmani tekstianalyysin keskeinen käsite on representaatio. Fairclough'n mukaan representaatioiden analysointi tekstissä on selostus siitä, millaisia valintoja siinä on tehty. Keskeistä tässä on se, millä tavoin esimerkiksi tapahtumat, tilanteet, suhteet ja ihmiset esitetään teksteissä. Tämä johtuu siitä, että tekstit eivät ainoastaan kuvaa todellisuutta vaan ne myös luovat todellisuudesta omia muunnelmiaan. Muunnelmat syntyvät kirjoittajan yhteiskunnallisen aseman, etujen ja päämäärien mukaan. Tutkijan täytyykin siis havainnoida sitä, mitä tekstissä sanotaan ja mitä jätetään pois, mikä asetetaan ensisijaiseksi ja mikä toissijaiseksi sekä mikä sanotaan suoraan ja mikä epäsuorasti. (Fairclough 1997, 136.) Tekstianalyysin toteutan tutkielmani luvussa kolme. Luvun kaksi havainnot toimivat pohjana tekstianalyysillä muodostettuihin diskurssijärjestyksiin.

Tekstianalyysin jälkeen siirrytään kriittisen diskurssianalyysin toiseen vaiheeseen eli diskurssikäytännön analyysiin. Diskurssikäytännön Fairclough kuvaa välittäjänä tekstin ja sosiokulttuurisen käytännön välillä. Tällöin on huomioitava, että diskurssikäytännön analyysi tapahtuu limittäin analyysin kolmannessa vaiheessa toteutettavan sosiokulttuurisen käytännön analyysin kanssa. Diskurssikäytännön analyysi pelkistetään tässä tutkielmassa tekstien intertekstuaaliseen analyysiin. Tällöin analyysin kohteena on selvittää, millaisia genrejä ja diskursseja tekstin taustalla on ja mitä jälkiä niistä on jäljellä. (Fairclough 1997, 84.) Tässä tutkielmassa esimerkiksi yleisen asevelvollisuuden kannattajien vetoaminen mielipidemittauksiin voidaan nähdä tällaisena tekstin taustalla olevana diskurssina.

Viestintätilanteiden analyysin kolmannessa vaiheessa suoritettava sosiokulttuurisen käytännön analyysi on tutkimuksen kannalta merkittävä. Sosiokulttuurisia käytäntöjä tutkitaan Fairclough'n mukaan analysoimalla viestintätilanteita erilaisilla abstraktiotasoilla. Analyysiin voi Fairclough'n mukaan sisältyä välitön tilannekonteksti, tilannetta ympäröivien institutionaalisten käytäntöjen konteksti tai yhteiskunnan ja kulttuurin kokonaisuus. Faircloughin mukaan kriittiseen diskurssianalyysiin voisi sisällyttää useita sosiokulttuurisen käytännön näkökohtia, mutta päätyy jakamaan ne karkeasti kolmeen: taloudelliseen, poliittiseen (vallan ja ideologian kysymykset) ja kulttuuriseen (arvon ja identiteetin kysymykset). (Fairclough 1997, 85.)

Faircloughn mukaisessa sosiokulttuurisessa käytännössä on tässä tutkielmassa keskeistä tarve kehittää asevelvollisuutta yhteiskunnan muutoksen mukana. Tähän asevelvollisuuden sosiaaliseen käytänteeseen sisältyvät muun muassa suomalaisen yhteiskunnan ja asevelvollisuuden historialliset, kulttuuriset, taloudelliset sekä poliittiset asevelvollisuuden kehittämistä ohjaavat ominaisuudet. Tämänkaltaisiin ominaisuuksiin kuuluu myös valtiohallinnon asevelvollisuuden kehittämistä ohjaavat asiakirjat.

Sosiokulttuurisiin käytäntöihin sisältyy Fairclough'n mukaan myös valta. Vallassa olevat instituutiot pyrkivät pitämään yllä tietyt rakenteet diskurssijärjestyksissään ja täten rakentamaan ideologialleen legitiimiä. Analyysissa tulee tarkkailla myös sitä, millä tavoin keskustelijat pyrkivät pitämään vallassa oman diskurssijärjestyksensä. (Fairclough 1997, 92.) Tässä tutkielmassa tämänkaltaisia ilmiöitä ovat esimerkiksi asevelvollisuuden representoiminen valtiollisen turvallisuuden tai päinvastoin yksilön turvallisuuskokemusten kautta. Viestintätilanteiden analyysin toinen ja kolmas vaihe suoritetaan luvussa neljä.

Oleellista on huomioida myös se, että tutkielman aineistona oleva julkinen keskustelu on sosiaalinen rakennelma, joka rakentuu keskustelijoiden asevelvollisuudelle antamista merkityksistä. Nämä taas juontavat juurensa keskustelijoiden omista ideologioista. Tutkielmassa ei siis yritetä kuvata asevelvollisuuden todellista tilaa turvallisuuden tuottajana, mikä ei tutkimusotteen vuoksi olisi mahdollistakaan. Kriittisen diskurssianalyysin keinoin päästään tietynlaiseen johtopäätökseen siitä, miten suomalaisessa yhteiskunnassa asevelvollisuus koetaan turvallisuuden tuottajana. Diskurssintutkimuksen perusta onkin tutkia kieltä ja sen muodostamaa sosiaalista todellisuutta. Tutkimuksen avulla on mahdollista kielen lisäksi oppia enemmän siitä yhteiskunnasta ja kulttuurista, joka diskurssin on tuottanut. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 13.)

2 SUOMALAISEN YHTEISKUNNAN MUUTOS

Yhteiskunnan muutoksella on ollut merkittävä vaikutus yksilöiden ja valtioiden turvallisuuskäsityksien muutoksessa. Tästä syystä tässä luvussa pyritään hahmottamaan suomalaisen yhteiskunnan muutosta ja sen mukana muuttuneita turvallisuuskäsityksiä. Luvussa myös hahmotellaan, miten tutkimuskirjallisuudessa on ymmärretty turvallisuuskäsityksien muutokset. Tässä luvussa vastataan kysymyksiin: *Miten suomalainen yhteiskunta ja sen turvallisuuskäsitykset ovat muuttuneet?, Miten asevelvollisuutta on kehitetty yhteiskunnan muutoksessa? sekä miten turvallisuutta on tutkimuskirjallisuudessa merkityksellistetty?*

2.1 Maatalousvaltaisesta yhteiskunnasta kohti teollistuvaa yhteiskuntaa ja suurta muuttoa

1900-luvun alussa Suomi oli vielä hyvin maatalousvaltainen yhteiskunta. Kehitys kohti teollista yhteiskuntaa oli kuitenkin jo havaittavissa, sillä syrjäisetkin osat maaseutua alkoivat siirtyä rahatalouteen ja kulutushyödykkeet ilmaantuivat kaappoihin. Muutoksen vuoksi yksilöt eivät olleet enää pelkästään itse tehdyn varassa. (Jokinen & Saaristo 2002, 77.)

Samaan aikaan teollisuuden kasvun kanssa politiikka järjestyi uudelleen. Maan taloudellinen tuotantotapa, poliittinen järjestelmä ja kansainvälinen asema muuttuivat sekä yhdessä että erikseen. Tämä muutos alkoi Väyrysen mukaan jo 1860-luvulta mutta kiteytyi 1900-luvun alussa puoluejärjestelmän organisoitumiseen sekä maan itsenäistymiseen vuonna 1917. (Väyrynen 2012, 261.)

Maailmansotien välissä teollisuus alkoi työllistää yhä enemmän väestön alkaessa muuttamaan maalta kaupunkeihin. Ennen toisen maailmansodan syttymistä maatalous työllisti edelleen yli puolet ammatissa toimivasta väestöstä, mutta teollisuuden osuus kokonaistuotannosta nousi jo maataloutta suuremmaksi. (Jokinen & Saaristo 2002, 81) Maailmansotien välistä aikaa voidaan muun muassa Jokisen ja Saariston (2002, 82) sekä Häkkisen, Linnanmäen ja Leino-Kaukiaisen (2005, 64) mukaan kutsua teollistuvaksi yhteiskunnaksi, jonka väestöstä suuri osa oli taloudellisesti epävarmassa asemassa olevia pieneläjiä. (Jokinen & Saaristo 2002, 81; Häkkinen, Linnanmäki & Leino-Kaukiainen 2005, 64.) Jokisen ja Saariston (2002, 82) mukaan, tästä huolimatta taloudellinen ja poliittinen valta olivat tiukasti kiinni vasemmiston sijaan oikealla (Jokinen & Saaristo 2002, 82).

Värysen (2012, 270–271) mukaan 1930-luvun suuren laman ja sitä seuranneiden konkurssi- en, työttömyyden ja maanviljelijöiden vaikeuksien vuoksi, oikeistolaiset ja nationalistiset ääri- liikkeet nousivat. Henkisellä puolella rautatieverkot yhdistivät ennen erillään olleita paikka- kuntia, muutto kaupunkeihin vilkastui, sanomalehdistö sekä elokuvat ja radio loivat uusia siteitä ja koulutustaso nousi vuoden 1921 voimaan tulleen oppivelvollisuuden myötä. 1930- luvun lopulla Suomessa saatiin myös aikaiseksi ensimmäinen kestävä hallituspohja, jossa Värysen mukaan myös vasemmistolla oli vaikutusvaltaa. (Jokinen & Saaristo 2002, 82; Väy- rynen 2012, 270–271.)

Sotien jälkeinen Suomi oli Häkkisen ym. (2005, 65) mukaan monella tapaa kaksijakoinen. Kaupungeissa varsinkin ylä- ja keskiluokan sekä ammattiväestön elämä muuttui moderniksi rahaa, vapaa-aikaa ja mukavuuksia tarjoavaksi, kun taas maaseuduilla elettiin monin paikoin arkisen raadannan ja niukkuuden keskellä. (Häkkinen ym. 2005, 65.)

Maailmansotien jälkeen suomalaisen turvallisuuspolitiikkaan nousi kokonaismaanpuolustus- sen käsite. Riipisen (2008, 7–8) mukaan jo ennen sotia tapahtuneessa suunnittelussa oli ha- vaittavissa kokonaismaanpuolustuksen mukaisia toimia, mutta vasta vuonna 1949 valmistu- neessa raportissaan puolustusrevisio tarkasteli maanpuolustusta kokonaisvaltaisesti ja pyrki osoittamaan maanpuolustuksen eri osa-alueiden vastuuministeriöt. Tämän taustalla olivat Rii- pisen mukaan muutokset sodankäynnissä, joka toisessa maailmansodassa kosketti koko yh- teiskuntaa aiempaa kokonaisvaltaisemmin. Sen myötä maanpuolustus nähtiin koko yhteiskun- nan varautumisena erilaisiin uhkiin. (Riipinen 2008, 2, 7–8.)

Maailmansotien jälkeen turvallisuuden tuottaminen nähtiin vielä hyvin valtiojohtoisena. Rii- pinen (2008, 7) huomauttaakin, että puolustusrevision raportin puhuessa koko yhteiskunnasta voidaan sen tulkita tarkoittavan eri sotilas- ja siviiliviranomaisia. Puolustusrevision raportin mukaan sekä Pariisin rauhan- ja YYA-sopimusten tulkintojen mukaan puolustusvoimien or- ganisaatio pysyi kuitenkin ennallaan, mutta vastuu poikkeusolojen toimintojen säilyttämisestä järjestettiin niiden vastuulle, jotka niistä normaalioloissakin vastasivat. (Riipinen 2008, 7.) Pariisin rauhansopimuksen ja niukentuneiden resurssien takia varusmiespalveluksen kestoksi kuitenkin jouduttiin määräämään 240 ja 330 vuorokautta (Laitinen 2005, 64).

1960-luvulla yhteiskunnassa tapahtui suuri muutos, joka muutti väestön koko elinympäristön ja elämäntavan. Tämä muutos oli lopulta niin merkittävä, että sille on annettu oma nimikin.

Tätä muutosta on kutsuttu *suureksi muutoksi*, joka lopulta tarkoitti kolmea yhtäaikaista muutosta: elämäntavallista, alueellista ja kulttuurista. (Jokinen & Saaristo 2002, 146.)

Vielä 1950-luvun alussa noin 40 prosenttia työskenteli maa- ja metsätaloudessa, mutta tultaessa 1960-luvulle alkoi määrä vähetä jyrkästi ja suuri rakennemuutos oli voimakkaimmillaan. Suunta jatkui samana myös seuraavina vuosikymmeninä ja hidastui vasta 1970-luvulla. Tämä rakenteellinen muutos merkitsi myös yhteiskunnan palkkatyöläistymistä ja suuren muuton jälkeen palkansaajia olikin jo yli neljä viidestä suomalaisesta. Suuri muutto teki Suomesta lopullisesti teollisuusyhteiskunnan. (Jokinen & Saaristo, 85–87.) Tätä yhteiskunnan kehitysvaihetta Jokinen ja Saaristo (2002, 86) kutsuu myös palveluyhteiskunnaksi, kun taas Heinonen (2005, 148) kutsuu sitä kulutusyhteiskunnaksi. Molemmissa kuitenkin ajatus ihmisten kulutustottumusten ja vapaa-ajan vieton muutoksesta on sama. Rakenteellisen muutoksen myötä kotitalouksien kulutuksesta entistä suurempi osa alkoi mennä vapaa-ajan viettoon. (Jokinen & Saaristo 2002, 86, 148; Heinonen 2005, 148.)

Valtion turvallisuus oli keskeinen käsite suomalaisessa yhteiskunnassa 1960-luvulla. Tuolloin parlamentaarisen puolustuskomitean työn myötä turvallisuuspolitiikan käsite yleistyi. Käsite kuitenkin oli vielä hyvin valtio keskeinen, ja sillä tarkoitettiin ulkopoliittikkaa ja maanpuolustusta. (Törnudd 1999, 69.)

Vaikka jo 1950-luvulla alkoi kansan keskuudessa usko paremmasta huomisesta nousta ja elintason myötä yhteiskunta oli liikkeessä kohti parempaa, alkoi vasta 1960-luvulla turvallisuuspoliittinen keskustelu saada uutta sisältöä. 1960-luvun alussa rinnakkain kulkivat vahvan oikeistohenkisyys lisäksi nouseva pasifismi, joka nosti esiin yksilökeskeisempää ajatusmaailmaa. Yksilökeskeisemmän ajatusmaailman nousu tarkoitti myös sitä, että rauhanasioista saattoivat puhua muutkin kuin vain kommunistit ja kansandemokraatit. (Kolbe 2005, 30–31; Virta 2011b, 1.)

Kolben (2005, 32) mukaan yksilökeskeisen ajatusmaailman kasvanut kannatus merkitsi sitä, että sotien jälkeiset suuret ikäluokat alkoivat omaksua uutta sosiologista ajattelua. Tämän ajattelutavan lähtökohtana oli valtiollisen turvallisuuden sijaan yksilön ja yhteiskunnan hyvinvoinnin turvaaminen. (Kolbe 2005, 32.) Heinosen (2005, 156–157) mukaan tämä näkyi muun muassa rauhan aatteen ajamisessa, yhteiskunnallisen tasa-arvon edistämässä, kansainvälisessä solidaarisuudessa sekä väkivallan vastustamisena (Heinonen 2005, 156–157). Uuden ajattelutavan myötä alkoi modernin hyvinvointiyhteiskunnan ja toisenlaisen Suomen rakentaminen.

Konkreettisena ja mentaalisenä asiana oli Kolben (2005, 33) mukaan Suomen muuttaminen sääty-yhteiskunnasta hyvinvointi- ja tieto-Suomeksi. Samaan aikaan myös kaupungistuminen ja teollistuminen kiihtyivät ja yhteiskunnasta tuli palveluvaltainen ja julkisen sektorin kasvuun panostava. (Kolbe 2005, 33) Jokisen ja Saariston (2002, 88–89) mukaan suurien ikäluokkien uusi sosiologinen ajattelu näkyi myös muun muassa modernin tulopolitiikan syntyminenä ja vasemmiston hyväksymisenä parlamentaariseen politiikkaan (Jokinen & Saaristo 2002, 88–89). Nämä muutokset synnyttivät myös useita yhdistyksiä, joiden tarkoituksena oli yhteiskunnallisten epäkohtien korjaaminen. Tällaisia olivat esimerkiksi rauhanasioita edistävä Sadankomitea, sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävä Yhdistys 9 sekä yhteiskunnan vähäosaisten asioita ajava Marraskuun liike. (Heinonen 2005, 156.)

Virran (2012, 144–146) mukaan epäkohtien korjaamista ajavien liikkeiden aktivoituminen vaikutti merkittävästi siihen, että keskustelua asevelvollisuudesta ja armeijasta alkoi syntyä. Asevelvollisuutta vastaan kohdistunut kritiikki käsitteli tuolloin Virran mukaan lainsäädäntöä, monopolisoitua maanpuolustusideologiaa ja armeijan yleistä merkitystä. Tähän osaltaan vaikutti juuri pelkästään valtiokeskeisellä ideologialla hoidetut asiat. Keskustelun syntyminen kuitenkin pakotti puolustuslaitoksen opettelemaan yhteiskunnasta kuuluvan kritiikin hyväksymistä. (Virta 2012, 144–146.)

1960-luvun lopulla Sadankomitean kirjoittama puheenvuoro otti kantaa vahvasti myös laajemmin turvallisuuspolitiikkaan ja kirjoitti, että viime kädessä tärkeätä on ihmisyyksilöiden turvallisuustarpeiden takaaminen eikä pelkästään valtiollinen turvallisuus. Puheenvuorossa Sadankomitea totesi turvallisuuden koostuvan lähinnä neljästä osatekijästä: Henkisen vapauden ilmapiiristä, fyysisestä koskemattomuudesta eli turvasta sairauksia, onnettomuuksia ja ruumiillista väkivaltaa vastaan, taloudellisesta varmuudesta ja tutun ennustettavasti käyttäytyvän ympäristön tuomasta viihtyvyydestä. (Kolbe 2005, 26, 30–31; Törnudd 1999, 70.)

Vuonna 1957 aloitti puolustusneuvosto toimintansa ja tämän myötä kokonaismaanpuolustuksen mukaisen toiminta-ajatuksen kehittäminen nopeutui ja siitä tuli tietoisia. Vuonna 1958 säädetty väestönsuojelulaki ja laki valtion varmuusvarastoista sekä vuoden 1970 laki väestön toimeentulon ja talouselämän turvaamisesta poikkeusoloissa ovat Riipisen mukaan osoituksia maanpuolustuksen laaja-alaistumisesta koko yhteiskuntaan kylmän sodan aikana. Riipisen mukaan myös vuonna 1961 alkaneet maanpuolustuskurssit ovat osoitusta tästä. Kurssien opetuksesta haluttiin alusta alkaen monipuolista ja pääosa opettajista tulikin siviilisektoreilta. (Riipinen 2008, 10, 12, 18.)

1960-luvun suuren muuton myötä myös taloudellinen kehitys huipentui. Sotien jälkeinen pitkä talouskasvu päättyi vasta 1970-luvun puolivälissä iskeneeseen öljykriisiin ja sitä seuranneeseen useamman vuoden pituiseen lamaan, jonka päättymisen merkit alkoivat vasta 1970-luvun lopulla. Viimeistään tämän myötä alkoi Jokisen ja Saariston mukaan siirtymä kohti jälkiteollista yhteiskuntaa. (Jokinen & Saaristo 2002, 91.)

2.2 Suuren muuton jälkeen

Sodan jälkeinen aika ei ollut erityisen suotuisaa aikaa puolustusvoimille, ja eduskuntaa myöten puolustusvoimia kohtaan koettiin hyvinkin kriittisiä asenteita (Laitinen 2005, 64). Tämän vuoksi 1960-luvun alussa aloittikin toimintansa Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunta, joka pyrki vastaamaan sotien jälkeisen nuorison lisääntyvään kriittisyyteen asevoimia kohtaan (Terho 2010, 51). Modernisoituvan yhteiskunnan suurimmaksi ongelmaksi tuli yksilön ja yhteisön välinen suhde. Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunnan tavoitteeksi tulikin luoda yhteistä arvopohjaa Suomen kansalaisille. (Kolbe 2005, 31.) Lisääntynyt kansainvälisyys ja problematisoitu yksilön ja yhteisön välinen suhde johtivat Kolben (2005, 31–32) mukaan siihen, että kiintymys omaa maata kohtaan ei enää automaattisesti tarkoittanut vahvaa maanpuolustustahtoa ja tahtoa aseellisesti puolustaa maan koskemattomuutta. Tästä syystä yhteiskunnassa nousivat valtaan arvot, joiden perusteella pyrittiin lisäämään yhteiskunnallista hyvinvointia ja turvallisuutta ja tätä kautta säilyttämään yhteiskunta. (Kolbe 2005, 31–32.) Maanpuolustustakin alettiin puolustusvoimien toimesta perustella muiden itseisarvojen, kuten turvallisuuden takaajana (Terho 2008, 51).

1970-luvulla jo 40 prosenttia väestöstä oli elänyt rauhan aikaa, ja edellisellä vuosikymmenellä syntyneet aatteet siirrettiin politiikkaan. Kansainvälisyys lisääntyi politiikassa ja toi sisäpolitiikkaan ulkopoliittisia jännitteitä. Kolben (2005, 37–38) mukaan näin ristiriita oman turvallisuuden ja suurten kansainvälisten ongelmien välillä lisäsi ihmisten turvattomuuden tunnetta. Järjestökeskeisyys nousi ja iso ”me” korvasi pienen ”minän”. Tämä muutos aktivoi kansalaisia mukaan vaatimaan, julistamaan ja toimimaan. (Kolbe 2005, 37–38.)

Sotien jälkeen suomalaiselle asevelvollisuudelle merkittävin kausi oli 1960-luvun radikalisoitumisen aika, mikä johti 1960-luvun lopulla annettuun lakiin aseettomasta palveluksesta. Laila pyrittiin säätämään tasa-arvoinen kohtelu sekä asevelvollisille, että siitä kieltäytyville.

1970-luvun puolivälistä puolustusvoimien ja asevelvollisuuden hyväksyttävyyks alkoi taas kasvaa. (Virta 2012, 103–104; Nokkala 2013, 41–42.)

Vuosien 1971–1981 välisenä aikana toimi Suomessa kolme parlamentaarista puolustuskomiteaa, jotka mietinnöissään käsittelivät Suomen turvallisuuspolitiikkaa ja kansainvälistä turvallisuuspolitiikkaa. Komiteat määrittivät turvallisuuspolitiikan tehtäväksi kansakunnan elinmahdollisuuksien turvaamisen sekä valtion itsenäisyyden takaamisen kaikissa olosuhteissa. Komiteoiden mukaan tuon ajan turvallisuusympäristön muutokset koskivat poliittisia ja taloudellisia asioita. (Riipinen 2008, 20–21.)

Vaikka 1970-luvun puolivälissä alkoi asevelvollisuuden hyväksyttävyyks Suomessa taas kasvaa, alkoi muualla maailmassa kuitenkin keskustelu yleisen asevelvollisuuden kriisistä. Rafael Ajangiz (2002, 309) kirjoittaa artikkelissaan *the european farewell to conscription?*, että 1970-luvulla Morris Janowitz ja Jacques Van Doorn kirjoittivat massa-armeijoiden ajan olevan ohitse. Heidän mukaansa muutos johtui neljästä rakenteellisesta poliittisesta ja sosiaalisesta muutoksesta, joita olivat puolustuksen ydinasepainotteisuus, sotilaalliset operaatiot ulkomailla, arvojen muutos postmodernissa yhteiskunnassa sekä pakollisen palveluksen legitimaatiokriisi yhteiskunnassa. (Ajangiz 2002, 309; Simola 2007, 9.)

2.3 Turvallisuusympäristön muutos, tieto- ja informaatioyhteiskunta sekä hyvinvointiyhteiskunta

Suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa on rakennettu jo 1900-luvun alkupuolelta lähtien, kun sosiaaliministeriö alkoi harjoittaa sosiaalipolitiikkaa. Suomalaisen hyvinvointivaltion rakentaminen pääsi kuitenkin vauhtiin vasta 1970-luvulla. Etuuksien ja palvelujen määrässä mitattuna 1980-luvulla Suomi alkoi muistuttaa pohjoismaista hyvinvointivaltiota. Tuolloin myös käsite hyvinvointivaltio vakiintui yleiseen käyttöön. (Jokinen & Saaristo 2002, 120.)

Saukkosen (2012, 35–37) mukaan 1980-luvun Suomea voidaan pitää eräänlaisena ideaalina suvereenista kansallisvaltiosta, missä demokratia oli vallalla ja missä konflikti- ja ristiriitilanteissa suosittiin kompromisseja. Saukkonen viittaa Matti Virtaseen, jonka mukaan ”lähes kaikki suomalaiset kuuluvat samaan rotuun, puhuvat samaa kieltä ja tunnustavat samaa uskontoa. Lähes kaikki suomalaiset asuvat valtiossa nimeltä Suomi. Suomalaiset ovat yksi kansa yhdessä valtiossa.” Toisaalta Saukkosen mukaan 1980-luvulla myös modernit, uusia elämän-

tapoja etsivät asenteet korostuivat ja sitä myöten myös yksilölliset arvot saivat lisää kannatusta. (Saukkonen 2012, 35–37.)

Neuvostoliiton hajoaminen sekä laajemmin sosialistisen järjestelmän kaatuminen muuttivat 1900-luvulla merkittävästi Suomea. Saukkosen (2012, 38–39) mukaan muuttunut tilanne mahdollisti Suomen liittymisen samaan aikaan voimakkaasti kehittyneisiin eurooppalaisiin ylikansallisiin järjestelmiin ja lopulta vuonna 1995 Euroopan unioniin. (Saukkonen 2012, 38–39)

Saukkosen (2012, 41–42) mukaan terminologisesti siirryttiin 1990-luvulla hyvinvointivaltiota hyvinvointiyhteiskuntaan, jossa yksilöiden huolenpidon ja elämänsä ohjaamisen sijaan alettiin korostaa yksilöiden velvollisuuksia oman elämänsä hallintaan ja aktiiviseen osallistumiseen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi Saukkosen mukaan 1990-luvulla suomalaisten käsitys kansallisesta identiteetistä muuttui ehkä kaikkein näkyvimmin. Yhteiskunnan eurooppalaisuus ja nykyaikaisuus syrjäyttivät perinteisen kansallisen kulttuurin, ja monikulttuurisuus tunnustettiin osaksi suomalaisuutta. (Saukkonen 2012, 41–42.)

Uusi perustuslaki tuli voimaan vuonna 2000, ja siihen sisällytettiin myös jo vuonna 1995 määritetyt perusoikeuksien uudistukset. Tuolloin ulotettiin kansalaisten perusoikeudet klassisten vapausoikeuksien lisäksi taloudellisiin ja sosiaalisiin kysymyksiin. Lisäksi Saukkosen mukaan, käsitys valtion roolista ja julkisen sektorin rakenteesta kehittyi johdonmukaisesti niin sanotun uuden julkishallinnon periaatteita noudattaen. Keskeistä periaatteissa Saukkosen mukaan on, että julkisia ja yksityisiä sektoreita tulisi johtaa samojen periaatteiden, eli tuloksellisuutta, tehokkuutta ja vaikuttavuutta korostaen. (Saukkonen 2012, 40–41.)

1980-luvun puolivälistä lähtien myös puheet informaatioyhteiskunnasta yleistyivät (Jokinen & Saaristo 2002, 95). Suomessa informaatioyhteiskunnasta on puhuttu yleisesti tietoyhteiskuntana, joka on kuitenkin käytännössä mielletty informaatioyhteiskunnan synonyymiksi. Esimerkiksi Hautamäen (1996, 7) mukaan ”tietoyhteiskunta johtaa nimenä harhaan. Kyse on oikeastaan informaatioyhteiskunnasta, joka kykenee käsittelemään ja siirtämään tehokkaasti informaatiota uuden teknologian avulla”. (Hautamäki 1996, 7) Tästä yhteiskunnan uudesta kehitysaskeleesta on käytetty tietoyhteiskunnan ohella myös erilaisia luonnehdintoja, joista Hautamäen (1996, 7) toimittamassa raportissa mainitaan seuraavat:

- Informaatioyhteiskunta (tiedon muodostuminen hallitsevaksi ”tuotantovoimaksi”)
- kommunikaatioyhteiskunta (uusi kommunikaatioteknologia yhdistää ihmiset)

- jälkiteollinen yhteiskunta (tuotannollisen paradigman muutos)
- palveluyhteiskunta (palvelun korostuminen tuotannon sijaan)
- asiantuntijayhteiskunta (oppineiden ja asiantuntijoiden kasvava merkitys)
- oppimisyhteiskunta (learning society, oppimiskyky tulee kriittiseksi taidoksi)
- postmoderni yhteiskunta (modernisaatio johtaa moniarvoisuuteen ja yksilöllistymiseen) (Hautamäki 1996, 7.)

Luonnehdittiin teollisuusyhteiskunnan jälkeistä yhteiskuntaa sitten millä nimellä tahansa, oli yhteiskunnallinen murros selkeästi nähtävissä. Keskeiseksi uudessa yhteiskunnassa muodostui Hautamäen (1996, 14) mukaan kuitenkin informaatio. Informaation nouseminen keskiöön vaikutti muun muassa koulutukseen, talouteen, tuotantoon ja työelämään. Teknologisen kehityksen myötä myös yksittäisillä kansalaisille syntyi pääsy tiedon valtatielle. (Hautamäki 1996, 14.)

Manuel Castells ja Pekka Himanen loivat vuonna 2001 tutkimuksessaan tuon aikaisesta suomalaisesta yhteiskunnasta mallin. Heidän mukaansa Suomesta tuli teollisuusyhteiskunnan jälkeen tietoyhteiskunnan ja hyvinvointiyhteiskunnan sekoitus. Tutkimuksessaan he loivat suomalaisen tietoyhteiskuntamallin analysoimalla suomalaisen tietoyhteiskunnan erityispiirteitä. Heidän mukaansa talous ja teknologia eivät ole olleet ainoat asiat, jotka ovat johtaneet Suomen vahvaan tietoyhteiskuntaan. Heidän mukaansa globalisoituvassa maailmassa suomalaisten vahva kansallinen identiteetti on ollut perusta, joka on mahdollistanut muutoksen. Suomen valtio on edustanut vahvaa identiteettiä, joka tutkimuksen mukaan koetaan vahvasti yhteiskunnallisesti oikeutetuksi. Tähän on vaikuttanut suomalainen hyvinvointivaltio, jota on rakennettu yhdessä tietoyhteiskunnan kanssa. (Castells & Himanen 2001, 16.)

Kainulaisen (2000, 301–303) mukaan yhteiskunnan muututtua käsitykset turvallisuudesta ja turvattomuudesta ovat saaneet laajemman ja yksilöllisemmän merkityksen. Turvallisuuden tai turvattomuuden kokemusten muutokset heijastavat koko länsimäisen yhteiskunnan yksilöllistymistä. Nykyään turvallisuus liitetään vahvasti yksilöllisiin hyvinvoinnin kokemuksiin ja tuntemuksiin eri elämänalueilla eikä se näin ollen enää liity niin vahvasti yhteiskunnan rakenteisiin. Myös yksilölliset turvallisuuden merkitykset ovat moninaistuneet. Toisaalta nykyisessä hyvinvointiyhteiskunnassa yksilön turvallisuus on ainakin osin yhteiskunnan huolena. (Kainulainen 2000, 291, 301–303.)

Nykypäivän elämäntapojen muutos on Jokisen ja Saariston (2002, 200–203) mukaan tarkoittanut ainakin osittain irtautumista perinteistä. Yhteiskunnan sosiokulttuurinen vapautuminen

ja yksilöllistyminen ovat mahdollistaneet ainakin periaatteessa elämäntavan muovailtavuuden. Joukkotiedotuksen kautta yksilöt saavat käsityksen siitä, mitä kaikkea on tai voisi olla tarjolla ja miten voi elää elämäänsä. Omaa elämäntapaa voi peilata median tarjoamiin elämäntapoihin. Lisäksi uudenlaiset yhteisörakenteet uhkaavat perinteistä yhteisöllisyyteen perustavaa turvallisuutta. Oli kyse sitten työyhteisöstä, kansallisvaltiosta tai vaikkapa naapurustosta, tunnustetaan nykyään yhä enemmän todellisiksi toimijoiksi vain yksilöt. Tähän on vaikuttanut esimerkiksi määräaikaisten työsuhteiden ja lyhytkestoisten projektien kasvu sekä kilpailu koulutus- ja työpaikoista. Ihanteeksi nostetaan hetkessä elävä, itse elämästään vastuussa oleva ihminen. (Jokinen & Saaristo 2002, 173, 200–203.)

Eija Nurmisen (2012, 169–170) mukaan tällä hetkellä suomalaisen hyvinvointivaltion rakenteet ovat vielä pystyssä. Supistuksia niin etuuksien kuin palveluidenkin kohdalla on kuitenkin tehty. Uusia resursseja hyvinvointipolitiikkaan ei liioin enää kohdenneta, vaan kontrolloidaan kustannusten kasvua ja hoidetaan se, mihin on sitouduttu. Nurmisen mukaan nykyiset talouden ja elämän epävarmuudet ovat synnyttäneet suurentuvan kuilun hyvinvointipolitiikan ja julkisen tarjonnan välille. Tämä on johtanut hänen mukaansa vakuutus- ja palvelujärjestelmien eriytymiseen väestöryhmien välillä. Nurmisen mukaan Suomessa myös kansainvälinen kilpailukyky on asetettu eriarvoisuuden poistamista tärkeämmäksi. Näin hyvinvointivaltion vastuuta on vähennetty ja tuloerot ovat kasvaneet sekä köyhyys ja syrjäytyminen lisääntyneet. (Nurminen 2012, 169–170.)

Kylmän sodan päättyminen muutti yhteiskunnan turvallisuuskäsityksiä. Samanaikaisesti sodan uhan pieneneminen aiheutti sen, että asevelvollisuuden kaltaista kansalaisvelvollisuutta on ollut yhä vaikeampi perustella. (Sipilä 2013, 16.) Vuonna 1990 myös parlamentaarisen puolustuspoliittisen neuvottelukunnan komiteamietintö otti kantaa tähän ja totesi turvallisuusympäristön muutoksen johdosta ”sotaa alempiasteisten uhkatekijöiden merkityksen kasvavan”. Komiteamietintö siis nosti yhteiskunnan tärkeiden toimintojen suojaamisen perinteisen alueen puolustamisen rinnalle. (Raitasalo 2008, 89.)

2000-luvun alussa etenkin asevelvollisuuden vaihtoehtoja koskeva keskustelu on vilkastunut. Nokkalan mukaan yhteiskunnan muutosprosesseista ehkä asevelvollisuuden kannalta merkittävin on yksilöllistymisen kiihtyminen, joka liittyy ”yleiseen arvopohjan muuttumiseen ja yksilönvapauksien ja -oikeuksien vahvistumiseen modernisaation myötä”. (Nokkala 2013, 38.) Yksilöllistyminen on yhteiskunnallinen haaste, joka saattaa olla uhka asevelvollisuudelle. Muita tällaisia haasteita ovat Nokkalan mukaan muuttunut yhteisöllisyys, uudenlaiset yhteis-

kunnat, joissa sodan ja rauhan erot ovat hämärtyneet, tasa-arvo ja yhdenvertaisuuskysymykset sekä turvallisuuskäsityksien muutokset. (Nokkala 2014b, 2–4.)

Ajangizn (2002, 308) mukaan asevelvollisuus kärsii nykyään syvästä kriisistä kaikkialla. Hänen mukaansa asevelvollisuuden kriisi johtuu kansallisvaltion kriisistä globaalissa maailmassa. Lisäksi hänen mukaansa nykyisessä geostrategisessä tilanteessa massa-armeijoita ei enää tarvita, ja ihmisten asenteet asevelvollisuutta ja siihen kuuluvaa palvelusta kohtaan ovat muuttuneet. (Ajangiz 2002, 308.)

Timothy Edmundsin (2006, 1059) mukaan Euroopan asevoimien muutoksessa on neljä vallitsevaa trendiä, jonka mukaan ne on suunniteltu ja järjestetty. Ensimmäisenä on tarve kansalliseen puolustukseen sen omalla maaperällä, toisena yhä yleistyneemmät pienet ja modernit ammattiarmeijat, jotka voivat joustavasti toimia oman maaperän ulkopuolella, kolmantena uudet turvallisuusuhat, kuten terrorismi, ja neljäntenä jatkuva huomio asevoimien laajempaan poliittiseen ja sosiaaliseen rooliin. Edmundsin mukaan asevoimien muutos ei kuitenkaan ole seurausta objektiivisesta valtion uhkamäärittelystä vaan kansallisista ja kansainvälisistä sosio-poliittisista syistä, jotka määrittävät miltä asevoimien tulee näyttää ja mitä tehtävää varten ne ovat. (Edmunds 2006, 1059.)

Muutoksen myötä esimerkiksi Anna Leanderin (2003, 1–26; 2004; 571–593) mukaan asevelvollisuuden kohtalo ei lopulta riipukaan siitä, kuinka tehokas se on sotilaallisesti tai taloudellisesti. Ensisijaisesti hänen mukaansa asevelvollisuuden kohtaloon vaikuttaa se, kuinka hyvin se on onnistuttu perustelemaan legitimiiksi sosiaaliseksi ja poliittiseksi instituutioksi. Leander on käsitellyt etenkin asevelvollisuuden ei-sotilaallisia argumentteja eurooppalaisessa asevelvollisuuskeskustelussa ja esittää neljä argumenttia, joilla asevelvollisuutta on perusteltu. Leanderin ensimmäinen argumentti on, että asevelvollisuudella on kansalaisia ja yhteiskuntaa yhdistävä vaikutus. Hänen mukaansa tämä argumentti on aiheuttanut kritiikkiä esimerkiksi sen takia että, vain osa kansalaisista suorittaa asevelvollisuuden. Tämä taas on herättänyt keskustelua, ovatko vain asevelvollisuuden suorittajat osa yhteiskuntaa. (Leander 2003, 1–26; 2004, 571–593.)

Muut Leanderin argumentit ovat, että asevelvollisuudella on myönteinen vaikutus kansalaisiin ja sen arvoihin, asevelvollisuudella on väkivaltaa kontrolloiva vaikutus sekä asevelvollisuudella on vaikutus demokraattisten instituutioiden rakentamiseen. Viimeiseen argumenttiin liittyy ajatus, että suorittamalla asevelvollisuuden kansalaiset saavat vaihtokaupassa muut

hyvinvointiyhteiskunnan tarjoamat palvelut. Leanderin mukaan näitä kaikkia argumentteja on kuitenkin yhä vaikeampi perustella globalisoituvassa maailmassa. Tästä syystä hänen mukaansa asevelvollisuuden kannattajat ovat alkaneet perustella asevelvollisuutta sen sotilaallisella ja taloudellisella tehokkuudella. (Leander 2003, 1–26; 2004, 571–593.)

Asevelvollisuuden asemaa on siis perinteisesti arvioitu sen mukaisesti, kuinka se pystyy vastaamaan valtion ulkoisia uhkakuvia vastaan. Tutkimuskirjallisuudessa on kuitenkin myönnetty, että myös sosiopoliittiset tekijät vaikuttavat asevelvollisuuden asemaan. Tällöin asevelvollisuudelle nähdään myös muita tehtäviä kuin toimia valtion ulkoisia uhkakuvia vastaan. (Simola 2007, 9; Hopkinson 2004.)

Suomessa yleisellä asevelvollisuudella on edelleen vahva kansalaisten tuki takanaan. Tämä käy ilmi esimerkiksi Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan vuoden 2014 kyselystä. Kyselyn mukaan nykyisenkaltaista yleistä asevelvollisuutta tukee 75 prosenttia vastaajista, jolloin sen suosio on jopa kasvanut edellisestä vuodesta. Tähän voidaan olettaa vaikuttaneen vuonna 2014 syntynyt Ukrainan kriisi, sillä saman kyselyn mukaan lähes puolet vastaajista (46 %) kokee sotilaallisen tilanteen Suomen lähialueilla uhkaavampana seuraavan kymmenen vuoden aikana. Vielä vuonna 2011 luku oli vain 21 prosenttia. (MTS 2014.)

Kansalaisten maanpuolustustahto on myös tutkimuksen mukaan korkealla. Samassa tutkimuksessa esitettiin kysymys: ”Jos Suomeen hyökätään, niin olisiko suomalaisten mielestänne puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta?” Tähän kysymykseen 76 prosenttia vastaajista vastasi myöntävästi. (MTS 2014.) Kansan keskuudessa vallitsee siis globalisoituvasta yhteiskunnasta huolimatta vahva maanpuolustustahto. Kyselyn ja sen tulosten perusteella voidaankin todeta, että yleinen asevelvollisuus nähdään myös kansan keskuudessa parhaaksi tavaksi järjestää Suomen puolustus.

2.4 Turvallisuus tutkimuskirjallisuudessa

Edellisissä alaluvuissa hahmoteltiin suomalaisen yhteiskunnan muutosta ja sitä, miten se on vaikuttanut valtion, yhteiskunnan sekä yksilöiden turvallisuuskäsityksiin. Tässä alaluvussa käsitellään turvallisuuden käsitettä tarkemmin ja hahmotellaan, miten turvallisuutta käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa näkyvät yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset. Lisäksi tutkimuskirjallisuudessa esiintyvät erilaiset turvallisuuskäsitykset jaetaan myöhempää analyysia varten koulukunniksi sen perusteella kenen turvallisuudesta kulloinkin puhutaan.

Limnell (2009, 45–46) määrittää väitöskirjassaan kolme turvallisuuden diskurssia, joiden kautta nykyäänkin määritellään turvallisuutta:

- 1) Kenen turvallisuudesta on kyse, eli mikä tai mitä pyritään ensisijaisesti turvaamaan? Turvattava objekti voi olla muun muassa yksilö, valtio, identiteetti, uskonto tai ihmis-oikeudet.
- 2) Mikä uhkaa määritetyn kohteen turvallisuutta? Tässä kohtaa turvallisuuden uhkakeskeisyys tulee ilmi, ja uhka nähdään turvallisuuden vastatekijänä ja sen välttämättömänä määrittäjänä.
- 3) Miten turvattava kohde turvataan uhkilta? Kysymykseen liittyy näkemys siitä, kuka vastaa turvallisuuden tuottamisesta. (Limnell 2009, 45–46.)

Samasta teemasta kirjoittaa myös Joonas Sipilä artikkelissaan *asevoimien järjestämisen tavat ja Suomi*. Sipilä mallintaa puolustuskyvyn rakentamisen logiikkaa kolmen kysymyksen kautta, eli mitä suojellaan, miltä suojellaan ja miten suojellaan (Sipilä 2013, 17).

Turvallisuus käsitteenä on johdettu latinan kielen sanoista ”se”, joka tarkoittaa ilman ja ”cura”, joka tarkoittaa pelkoa, huolta, kipua, ahdistuneisuutta jne. (Virta 2011b, 118, 121.) Englanninkielessä turvallisuutta vastaavat käsitteet *security* ja *safety*. Vuonna 2005 Tom Hanén suoritti YE-kurssin diplomityössään bibliometrisen analyysin käsitteistä *security* ja *safety*. Analyysissään Hanén tuli siihen tulokseen, että *safety*-sanaa käytetään yleisesti puhuttaessa onnettomuuksista ja niiden ehkäisystä. *Safety*-sanaa käytetäänkin silloin, kun kyse on inhimillisyydestä ja tahattomuudesta eikä käsitteeseen sisälly tahallisuutta. *Security*-käsite taas liitetiin tuottamuksellisiin tai suunnitelmallisiin tekoihin, kuten terrorismiin ja rikollisuuteen. (Hanén 2005, 20.)

Turvallisuus-käsitteen monimuotoisuutta lisäävät myös sen monet ulottuvuudet. Turvallisuus on ainakin osittain erilaista yksittäisen kansalaisen arjen turvallisuuden kuin yhteiskunnan turvallisuuden näkökulmasta. (Limnell, 2009 44–45; 2013.) Lisäksi turvallisuus voi olla myös arvo ja perusoikeus. Siitä voidaan puhua poliittisesti ja taloudellisesti sekä siihen voidaan liittää erilaisia etuliitteitä, kuten käsitteissä *kyberturvallisuus*, *ympäristöturvallisuus* tai *taloudellinen turvallisuus*. (Virta 2011a, 122.)

Laitisen (1999, 102) mukaan myös turvallisuushkien muuttuminen yhä laaja-alaisemmiksi on muuttanut käsitykset turvallisuudesta. Turvallisuushat vaihtelevat, ja ääripäinä toimivat yksilö ja valtioiden väliset instituutiot. Laitisen mukaan on myös selvää, etteivät turvallisuushat ole nykyään enää pelkästään valtiokeskeisiä tai alueellisperusteisia. (Laitinen 1999, 102.)

Tämän tutkielman kannalta ratkaisevassa roolissa on Limnéllin ja Sipilän esittämä ensimmäinen ja toinen kysymys, eli mitä ja miltä turvataan. Näiden kysymyksen kautta pyritään hahmottamaan niitä turvallisuuden näkökulmia, joita 2010-luvun asevelvollisuuskeskusteluissa korostetaan. Näkökulmien perusteella voidaan hahmotella vastausta Limnéllin ja Sipilän kolmanteen turvallisuusdiskurssiin: miten asevelvollisuutta tulisi kehittää, että näitä turvallisuuskäsityksiä pystyttäisiin suojaamaan.

2.4.1 Realistinen turvallisuuskäsitys

Toisen maailmansodan jälkeen syntyi realistisen turvallisuuden koulukunta, jota pidetään nykyään perinteisenä turvallisuuskäsityksenä. Tämä johtuu siitä, että haastavaa tutkimustraditioita ei ole ollut kuin vasta lyhyen ajan. (Virta 2011a, 37.) Realistisessa turvallisuuskäsityksessä suvereeni valtio on päätoimija politiikassa ja yksilöiden turvallisuuden tuottamisessa. Realistien mukaan valtiot keskenään luovat maailmaan kilpailuasetelman, missä on aina läsnä vaarallisuuden asetelma. Koska realistien näkemys on valtiokeskeinen, valtion omistama valta nähdään avaimena selviytymiseen. Onnistunut sotilaallinen voima on valtion turvallisuuden perusta. (Booth 2007, 34-35; Laitinen 1999, 135.) Realistinen turvallisuuskäsitys oli vallitseva etenkin kylmän sodan aikoihin, jolloin Raitasalon (2008, 53) mukaan sen aikainen supervaltalogiikka varustelukierteineen ja dominoteorioineen edellytti laajoja jatkuvassa valmiudessa olevia asevoimia (Raitasalo 2008, 53).

Realistisessa turvallisuudessa turvattava kohde on siis valtio. Turvallisuushkiksi nähdään poliittisesti määritellyt toisen valtion muodostamat uhat ja valtion tehtävänä on varautua toimimaan näitä vastaan. Realistisessa turvallisuudessa nähdään, että turvaamalla valtion turvallisuus voidaan parhaiten taata muiden toimijoiden turvallisuus. Valtion turvallisuuden varmistavat käsityksen mukaan ensisijaisesti asevoimat ja turvallisuuspolitiikan päämääränä on lopulta alueen koskemattomuus ja eloonjääminen fyysisessä mielessä. (Virta 2011a; Booth 2007, 34–35; Laitinen 1999, 135; Palonen 2010, 25.)

2.4.2 Liberaali turvallisuuskäsitys

Etenkin kylmän sodan loputtua 1990-luvulla on turvallisuuden tutkimuksessa alettu yhä enemmän kritisoida realistista turvallisuuskäsitystä. Tutkimuskirjallisuudessa onkin yleistynyt ajatus uudesta turvallisuusympäristöstä ja -ajattelusta, jossa etenkin ei-valtiolliset uhkakuvat ovat lisääntyneet. (Buzan & Hansen 2009, 2; Palonen 2010, 32.)

Suurimman osan kylmän sodan ajasta turvallisuustutkimus painottui vielä valtiollisten ja sotilaallisten uhkien kysymyksiin. Tämä johtui siitä, että ydinsodan uhka piti turvallisuusajattelun lähinnä sotilaspoliittisena. Ydinsodan uhka lieventyi 1970-luvulla, minkä jälkeen syntyi painetta laajentaa turvallisuustutkimusta pois sotilaallisista uhista kohti yhteiskunnan turvallisuutta. Vihollisen nimeämisestä tulikin yhä vaikeampaa, ja turvallisuusuhkien kohteet myös vaihtelivat yksilöiden ja valtioiden välillä. (Buzan & Hansen 2009 2–3; Laitinen 1999, 102.)

Realistisen turvallisuuden koulukunnasta poiketen laajentuneen turvallisuuskäsityksen mukaisilla turvallisuustutkimuksen osa-alueilla ei ole yhtenäistä nimitystä. Niistä käytetäänkin näkökulmien ja tavoitteiden perusteella poikkeavia nimityksiä. Muun muassa Kalevi Mäkinen (2005) sekä Jami Virta (2011) käyttävät tutkimuksissaan laajentuneesta turvallisuuskäsityksestä nimitystä liberaali turvallisuus. (Mäkinen 2005, 90; Virta 2011a, 39.) Virta myös viittaa tutkimuksessaan siihen, kuinka kansainvälisen järjestelmän näkökulmasta realismin vastakkainen näkemys on liberalismi (Virta 2011a, 39–40).

Liberaalin turvallisuuskäsityksen kentällä merkittävämpiä suuntauksia ovat olleet esimerkiksi Limnellin mainitsema Kööpenhaminan koulukunta sekä Niemelän mainitsema sosiaali- ja hyvinvointivaltiollinen turvallisuuskäsitys, jotka ovat laajentaneet turvallisuustutkimusta perinteisestä realismin valtiolähtöisestä turvallisuustutkimuksesta. (Limnell 2009, 53; Niemelä 2000, 27.) Yksi keskeisimmistä kööpenhaminan koulukunnan tutkijoista Barry Buzan (1991, 19) jaotteli turvallisuuden kirjassaan *People, states & fear – an agenda for international security studies in the post-cold war era* viiteen eri turvallisuuden tekijään: sotilaalliseen, poliittiseen, taloudelliseen, sosiaaliseen ja ympäristölliseen turvallisuuteen (Buzan 1991, 19).

Buzanin mallissa sotilaallinen turvallisuus sisältää aseistetun hyökkäys- ja puolustuskyvyn. Poliittinen turvallisuus liittyy valtioiden organisatoriseen vakauteen. Taloudellinen turvallisuus liittyy valtioiden pääsyyn resursseihin ja markkinoille, joilla ylläpidetään hyvinvointivaltiota. Sosiaalinen turvallisuus liittyy kansallisen identiteetin vakauteen ja ympäristöllinen turvallisuus liittyy paikallisen ja koko planeetan ympäristön turvallisuuden. (Buzan 1991, 19–

20.) Nimenomaan tällainen turvallisuuden jaottelu erottaa Kööpenhaminan koulukunnan periteisestä realistisesta turvallisuuskäsityksestä.

Buzanin lähestymistapaa on kutsuttu myös uusrealistiseksi, sillä se perustuu edelleen valtiokeskeiseen turvallisuusajatteluun. Kuitenkin kööpenhaminan koulukunta ja muut liberaalin turvallisuuskäsityksen omaavat turvallisuustutkimuksen suuntaukset eroavat realisteista Virran (2011, 39) mukaan siten, että niissä on kyse turvallisesta yhteiskunnasta. Ero syntyy siitä, että turvallisessa yhteiskunnassa yksilöillä on vähäinen riski joutua turvallisuushille alttiiksi. Lisäksi turvallisuus syntyy vähäisestä sodan uhasta. (Virta 2011a, 39)

Kööpenhaminan koulukunta toi turvallisuuspuheeseen myös *turvallistamisen* käsitteen. *Turvallistaminen* on prosessi, jossa jokin asia esitetään turvallisuushakaksi, ja yleisön hyväksymisen jälkeen asia voidaan hyväksyä turvallisuushakiksi. Tällöin turvallisuudelle tulee hyvin poliittinen luonne. Palosen mukaan, pyrkimyksenä on oikeuttaa uhka yleisön silmissä, jonka jälkeen asia voidaan siirtää normaalipolitiikan yläpuolelle. (Palonen 2010, 62.)

Liberaalin turvallisuuskäsityksen myötä turvattavaksi kohteeksi ovat valtion lisäksi tulleet yhä enenevässä määrin koko yhteiskunta sekä sen sisältämät kollektiivit. Ulkoisen turvallisuuden lisäksi valtioiden sisäisen turvallisuuden asiat nousevat merkityksellisiksi. Turvallisuustoimijoina nähdään valtion lisäksi myös muu yhteiskunta; tosin valtiolla on edelleen merkittävin rooli turvallisuuden tuottajana. Turvallisuuspolitiikan päämääränä on valtion luoma turvallinen yhteiskunta. (Virta 2011a, 40; Buzan 1991 19–20; Limnell 2009, 54.)

Realistisen turvallisuuskäsitys oli suomessakin vallitseva kylmän sodan aikoihin, mutta josotien jälkeen Suomessa oli havaittavissa liberaalin turvallisuuskäsityksen mukaista suunnittelua. Tuolloin aloitti aikaisemmin mainitsemani puolustusrevisio, joka tarkasteli vuoden 1949 raportissaan maanpuolustusta kokonaisvaltaisesti. Raportissa maanpuolustus nähtiin koko yhteiskunnan varautumisena erilaisiin uhkiin. Toiminta tuolloin oli hyvin valtiojohtoista, mutta liberaalin turvallisuuskäsityksen mukaista suunnittelua oli havaittavissa. Viimeistään kuitenkin vuoden 1995 selonteko voidaan nähdä liberaalin turvallisuuskäsityksen rantautumisena suomalaisen turvallisuuspolitiikkaan. Selonteossa linjataan: ”Turvallisuuspolitiikka ei koske muuttuvassa maailmassa ainoastaan sotilaallisia kysymyksiä vaan kaikkia ulkoisia tekijöitä, jotka vaikuttavat suomalaisen yhteiskunnan hyvinvointiin ja turvallisuuteen” (Valtioneuvosto 1995, 4).

2.4.3 Kriittinen turvallisuuskäsitys

2000-luvulle turvallisuuden kenttä on yhä laajentunut. Laajentuneen turvallisuuskäsityksen myötä turvallisuuden tutkimukseen on tullut yhä enenevässä määrin erilaisia suuntauksia, joiden luokittelu näkemysten mukaan käykin Virran (2011, 41) mukaan lähes mahdottomaksi. (Virta 2011a, 41.) Edellisessä alaluvussa käsitellyn sosiaali- ja hyvinvointivalttiollisen turvallisuuskäsityksen jälkeen Niemelä käsittelee kirjassaan kulttuurista, humanistista, sosiaalista, yhteisöllistä, terveydellistä sekä eksistentiaalista itseturvallisuuskäsitystä (Niemelä 2000, 29–32). Limnell puolestaan käsittelee kööpenhaminan koulukunnan jälkeen kriittistä turvallisuustutkimusta ja tämän jälkeen inhimillistä ja feminististä turvallisuutta omina kokonaisuuksinaan (Limnell 2009, 57–62). Kuitenkin kaikille edellä mainituille turvallisuuskäsityksille yhteistä on, että ne kritisovat turvallisuuden valtio- ja yhteiskuntakeskeisyyttä ja turvattavaksi kohteeksi nousevat yksilöt, yhteisöt ja identiteetit.

Kriittisen turvallisuustutkimuksen myötä *inhimillisen turvallisuuden* käsite on noussut turvallisuuden tutkimuksessa merkittäväksi. Käsitteellä on viitattu kriittisen turvallisuustutkimuksen mukaisesti yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuuteen. 1990-luvun alkupuolella toteutetun laajan Suomalaisen turvattomuuden tutkimuksen perusteella inhimillinen turvattomuus on muuttunut viime vuosikymmenten aikana ja tämän myötä turvallisuus ja turvattomuus ovat käsittäneet kaikki elämän alueet. (Niemelä 2000, 9.) *Inhimillisen turvallisuuden* käsite onkin Heusalan (2011, 106) mukaan pyrkinyt sisällyttämään käsityksen turvattomuuden paljastamisesta, mikä on laajentanut tutkimusta koskemaan muun muassa oikeudettomuuteen ja elinolosuhteisiin liittyviin kysymyksiin. Se on myös saanut tutkimuksen kysymään, mikä saa yksilöt kokemaan turvallisuutta ja miten turvallisuutta vahvistetaan. (Heusala 2011, 106)

Kriittisessä turvallisuuskäsityksessä yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuus sivistysvaltiossa on noussut merkittäväksi. Yksilöt ja yhteisöt nähdään myös turvattavina kohteina. Turvallisuustoimijana on koko yhteiskunta, ja turvallisuuspolitiikan päämääränä pidetään yksilöiden kokonaisturvallisuuden varmistamista. (Virta 2011a, 43; Limnell 2009, 57–64; Niemelä 2000, 29–36.)

Kriittisen turvallisuustutkimuksen mukainen yksilöiden hyvinvoinnin turvaaminen on noussut pinnalle suomalaisessa yhteiskunnassa 1960-luvulla ja suuren muuton aikana. Tuolloin sotien jälkeiset suuret ikäluokat omaksuivat uudenlaisen ajatusmaailman, joka perustui valtiollisen turvallisuuden sijasta yksilöiden ja yhteiskunnan turvallisuuteen. Samalla sääty-yhteiskunta mureni ja alkoi modernin hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen.

Turvallisuuden monimuotoisuudesta huolimatta on selvää, että turvallisuus on olemassa mutta se on jatkuvassa muutoksessa. Huhtisen ja Hanénin (2011, 10) mukaan tästä johtuen turvallisuudelle ei ole pystytty muodostamaan yhtä aukotonta teoriaa. Turvallisuuteen vaikuttavia yksittäisiä tekijöitä on löydetty aikojen saatossa useita, mutta kokonaisuudesta ei ole pystytty tekemään yleistyksiä. Näin ollen ei ole pystytty luomaan periaatteita, joilla turvallisuus aukottomasti turvattaisiin. Huhtinen ja Hanén on maininnut, että tämä johtuu paitsi turvallisuuden monimuotoisuudesta niin myös turvallisuuden kompleksisuudesta eli yhteenkietoutumisesta. Turvallisuusuhat muodostuvat yksittäisistä tekijöistä ja muuttujien yhdistyessä ei lopputulosta usein voi ennustaa tai siihen johtaneita syitä aukottomasti selvittämään. (Hanén ja Huhtinen 2011, 10.)

2.4.4 Uusliberaali turvallisuuskäsitys – Resilientti turvallisuus

Kylmän sodan jälkeisessä laajentuneessa turvallisuuskäsityksessä hallittavuuden piiri on kasvanut. Laitinen (1999, 102–103) kirjoittaa, että tämä tarkoittaa hallinnan mielessä kahta ulottuvuutta: toisaalta yhä useammat asiat, kuten ympäristö ja talous, tuottavat saman hallittavuuden tarpeen kuin sodan ja rauhan kysymykset. Toisaalta myös odotukset hallittavuuden kattavuudesta laajenevat. Laitisen mukaan ongelmaksi syntyy se, kuinka uudet asiat kuten esimerkiksi ympäristöongelmat hallitaan ja kuinka laajalle turvallisuuden hallinta tulee ulottaa. Laitisen mukaan tulevaisuudessa nouseekin kysymykseksi se, onko turvallisuuden subjektina turvallisuuden tai hallittavuuden tuottaja vai se, jolle ne tuotetaan. (Laitinen 1999, 102–103)

Turvallisuusympäristön muutoksen kautta viime vuosikymmenellä kansainvälisessä keskustelussa on yleistynyt *resilienssin*-käsite. *Resilienssin* käsitteestä on muodostunut keskeinen käsite eri valtioiden, hallituksien ja järjestöjen poliittisessa ja turvallisuusstrategisessä ajattelussa. Strategioissa *resilientti* turvallisuuden ajattelu ilmentää uutta hallintamentaliteettiä, jolla pyritään vastaamaan yhä kompleksisemmän, globaalimman ja verkottuneemman maailman tuomiin haasteisiin. (Juntunen 2014a, 4; Chandler 2014a, 1.) Juntusen (2014, 4) mukaan *resilienssin* määritelmät ja käsitteen merkitys kuitenkin vaihtelevat käyttöyhteydestä ja toimintakulttuurista riippuen, ja näin ollen käsitteestä on tullut itsessään jo hyvin resiliентti eli joustava. Käsitettä on käytetty apuvälineenä esimerkiksi yritysten tai infrastruktuurin sieto- ja palautumiskykyä tai turvallisuusjohdon kriisiherkkyyttä arvioitaessa. Lisäksi resiliентti ajattelu on nykypäivänä liitetty entistä enemmän syvällisempään turvallisuusajattelun muutokseen

koko yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta linjaavissa strategioissa. (Juntunen 2014a, 4; Chandler 2014a, 1.)

Resilienssi on yhdistetty useiden tutkijoiden toimesta uusliberaalin hallintamentaliteetin vahvistumiseen. (Joseph 2013; Chandler 2014b; Juntunen 2014b.) Kun liberaali valtiolähtöinen turvallisuuskäsitys on yhä enemmän ylhäältä alaspäin johdettua, on resilienssi uusliberaali turvallisuuskäsitys enemmän resilienssien yksilöiden toimenpiteitä ja turvallisuuden tuottamista enenevässä määrin alhaalta ylöspäin (Chandler 2014b, 54–55).

Resilienssiä turvallisuutta tutkinut Tapio Juntunen (2014, 6–9) paikantaa resilienssin perusteet kahteen tieteelliseen traditioon. Toinen niistä on psykologia, jossa käsitteellä on yleisesti viitattu kykyyn palautua toimintakykyiseksi haasteellisista tilanteista, haitallisista olosuhteista tai posttraumaattisesta stressistä. Toinen tieteellisistä traditioista on ekologia, jossa resilienssi kuvataan systeemien kyvyksi imeä itseensä häiriötä ja uudelleenorganisoida muutoksen keskellä samalla, kun toiminta pysyy koko ajan käynnissä. Turvallisuuskeskusteluun resilienssin käsite on Juntunen mukaan kulkeutunut poliittisen ekologian ja kompleksisuusajattelun kautta. (Juntunen 2014a, 6–9)

Juntunen mukaan resilienssissä turvallisuudessa turvallisuuden referentiksi muodostuu yhteisöjen ja yksilöiden tasolle palautettava ominaisuus, joka koostuu yhteisöjen ja yksilöiden kriisinsieto- ja palautumiskyvystä. Turvallisuusuhkaksi muodostuu yksilöiden ja yhteisöjen tasolla koettavat ennustamattomat häiriötilanteet. Turvallisuustoimijoina ovat yksilöt sekä yhteisöt, kun valtio taas nähdään pikemminkin tukevana ja ohjaavana organisaationa. Turvallisuuspolitiikan pääasiallisena tehtävänä on yksilöiden ja yhteisöjen resilienssi- ja riskitietoisuuden kasvattaminen. (Juntunen 2014a, 17.)

Resilienssin turvallisuuden mukainen ajattelu on verrattain tuore suomalaisessa turvallisuuspolitiikassa. Ensimmäisen kerran käsitettä käytettiin vuonna 2013 julkaistussa Suomen kyber turvallisuusstrategiassa, jonka mukaan ”Kansallinen kyberuhkien sietokyky (kyberresilienssi) mitoitetaan siten, että sillä kyetään luomaan kokonaisturvallisuuden päämäärien mukainen varautumis- ja ennakointikyky, toimintakyky kyberhäiriötilanteissa sekä kyberhäiriöiden jälkeinen toipumis- ja palautumiskyky.” (Valtioneuvosto 2013, 4; Juntunen 2014a, 20) Tämän lisäksi resilienssille turvallisuuspolitiikalle ominaista varautumisenkulttuuria sekä viranomais- ten vastuun jakautumista yksilöille ja kansalaisyhteisöille, löytyy myös muista valtiohallinnon asiakirjoista. Esimerkiksi valtioneuvoston periaatepäätös kokonaisturvallisuudesta linjaa ko-

konaisturvallisuuden olevan tavoitetila, jossa ”valtion itsenäisyyteen, väestön elinmahdollisuuksiin ja muihin yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat ovat hallittavissa. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot turvataan viranomaisten, elinkeinoelämän sekä järjestöjen ja kansalaisten yhteistoimintana. Turvaamisen toimiin kuuluvat uhkiin varautuminen, häiriötilanteiden ja poikkeusolojen hallinta sekä niistä toipuminen.” (Valtioneuvosto 2012b, 7; Juntunen 2014a, 21)

2.4.5 Suomalainen laaja-turvallisuuskäsitys

Kansainvälisessä tutkimuksessa kokonaisturvallisuuden käsite on Heusalan (2011, 103) mukaan pyrkinyt kuvaamaan sekä mikro- että makrotason turvallisuuskysymyksiä samassa kokonaisuudessa. Näitä kokonaisturvallisuusajattelun piirteitä oli jo Buzanin vuonna 1991 esittämässä mallissa, jossa turvallisuus jaettiin viiteen eri sektoriin. (Heusala 2011, 103; Buzan 1991, 19.)

Suomalaiseksi turvallisuuspoliittisiksi peruskäsitteiksi on Heusalan (2011, 96–97) mukaan muodostunut sisäinen turvallisuus, ulkoinen turvallisuus, laaja turvallisuus ja kokonaisturvallisuus, joista laaja turvallisuus ja kokonaisturvallisuus ovat usein tarkoittaneet samaa. Kokonaisturvallisuuden ja laajan turvallisuuden teoreettisessa tarkastelussa sisältyvät erityisesti Kööpenhaminan koulukunnan tuoma turvallistamisen politiikka ja alueelliset turvallisuuskompleksit. (Heusala 2011, 96–97, 103)

Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa vuodelta 2009 kuvattiin laaja turvallisuuskäsitys seuraavalla tavalla:

Laaja turvallisuuskäsitys kattaa sellaiset turvallisuuskysymykset, jotka kehittyessään saattavat muodostua uhkiksi ja aiheuttaa merkittävää vaaraa tai haittaa Suomelle, väestölle tai suomalaisen yhteiskunnan elintärkeille toiminnoille. Tällaiset laaja-alaiset turvallisuusuhkat ovat joko ihmisten aktiivista toimintaa, kuten esimerkiksi sotilaallisen voiman käyttö, terrorismi ja tietoverkkojen häirintä, tahattomia tapahtumia, kuten sähköverkon laajat toimintahäiriöt, tai luonnon ääri-ilmiöitä. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen uhkamallisto on laadittu laajan turvallisuuskäsityksen pohjalta, ja kuvatut uhkamallit muodostavat varautumisemme suunnittelun perustan. (Valtioneuvosto 2009, 4)

Osaltaan turvallistamisen vaikutuksesta suomalaista laajaa turvallisuutta koskevaa keskustelua leimaa Virran (2011, 23) mukaan epämääräisyys, jossa yhteiskuntapolitiikka ja kaikkea siihen sisältyvää liitetään turvallisuuden käsitteeseen. Myös kaikki kansalaisten olemassaoloon, hy-

vinvointiin ja identiteettiin kohdistuvat uhkatekijät on tuotu turvallisuuspolitiikan piiriin. (Virta 2011a, 23) Tämä vaikuttaa myös tutkielman analyysiin. Turvallisuuspolitiikan muutoksen vuoksi asevelvollisuutta ei voida tarkastella pelkästään sen laissa määritettyjen tehtävien kautta, joita voidaan pitää realistisen koulukunnan mukaisena valtiollisen turvallisuuden takaajana. Turvallisuuden laajentumisen vuoksi analyysissä otetaan huomioon realistisen koulukunnan lisäksi myös muut tässä luvussa käsitellyt koulukuntaisuudet.

2.5 Asevelvollisuuden kehittäminen kylmän sodan jälkeen

Kylmän sodan päättymisen jälkeen tapahtui turvallisuusympäristön muutos. Sen jälkeen puolustusvoimia ja asevelvollisuutta on kehitetty pääsääntöisesti turvallisuus- ja puolustuspoliittisten selontekojen kautta. Tässä kappaleessa luodaan katsaus asevelvollisuuden kehittämiseen näiden selontekojen kautta. Kappaleen tarkoituksena on selvittää ne kehityskulut, jotka ovat vaikuttaneet asevelvollisuuskeskusteluun 2010-luvulla.

Jo aiemmin mainittu vuoden 1995 valtioneuvoston selonteko *Turvallisuus muuttuvassa maailmassa – Suomen turvallisuuspolitiikan suuntalinjat* toi selkeästi esille turvallisuusajattelun muutoksen kylmän sodan jälkeen. Suomen turvallisuuspoliittiseen ajatteluun tuolloin vaikutti myös Suomen liittyminen Naton rauhankumppanuusohjelmaan ja Euroopan unioniin, jotka johtivat lisääntyvään kriisinhallintayhteistyöhön. Tämä ohjasi myös Suomen sotilaallista toimintaa aiempaa vaativampiin kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin. Turvallisuusympäristön muutos ja lisääntynyt kansainvälistyminen EU:n myötä vaikuttivat myös yhteiskunnan rakenteisiin ja toimintaperiaatteisiin. (Raitasalo 2008, 90; Riipinen 2008, 35.) Vuoden 1995 turvallisuuspoliittinen selonteko totesikin, että Suomen tavoitteena on, ”kansainvälinen turvallisuus- ja rauhanjärjestys, joka perustuu yhteisten arvojen ja kansainvälisen oikeuden periaatteiden kunnioittamiselle” (Valtioneuvosto 1995, 5).

Vuoden 1995 selonteossa itsenäinen puolustuskyky, alueellinen puolustusjärjestelmä sekä yleisen asevelvollisuuden tuottama suuri reserviläisarmeija säilyttivät kuitenkin merkityksensä muuttuneesta turvallisuustilanteesta huolimatta. (Raitasalo 2008, 92; Valtioneuvosto 1995.) Kuten Raitasalo (2008, 91) toteaa, on kuitenkin huomionarvoista, että vuoden 1995 selonteko oli turvallisuuspoliittinen eikä turvallisuus- ja puolustuspoliittinen. Näin ollen suomalaista puolustusjärjestelmän kehittämistä selonteossa käsitellään vain ylimalkaisesti. (Raitasalo 2008, 91; Valtioneuvosto 1995.)

Jo ennen vuoden 1995 selontekoa puolustusneuvosto julkaisi vuonna 1992 varautumisen muistion, jossa havaittiin, että yhteiskunta on tullut häiriöalttiimmaksi. Viimeistään vuoden 1999 puolustusneuvoston muistio *varautuminen yhteiskunnan häiriötiloihin ja poikkeusoloihin* oikein mitoitettut varautumistoimenpiteet ja viranomaisyhteistyön nähtiin merkittävimpinä uusien turvallisuushkien torjunnassa ja ennaltaehkäisyssä. (Riipinen 2008, 35–38, Puolustusneuvosto 1999.) Muistion laatineen puolustusneuvoston tehtäväksi luettiin tuolloin valtakunnan puolustaminen ja eri alojen maanpuolustusvalmisteluiden yhteensovittaminen. Maanpuolustuksen käsite sisälsi kaikki yhteiskunnan toiminnot ja väestön elinmahdollisuuksien turvaamisen toimenpiteet. (Riipinen 2008, 38–39.)

Vuoden 1997 turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko eduskunnalle otti edeltäjänsä enemmän kantaa Suomen puolustuksen ja puolustusvoimien kehittämiseen. Selonteon mukaan, asevoimat ovat aina yhteiskuntansa heijastuma. Oheinen lainaus selonteosta kuvastaa hyvin tätä näkemystä:

Asevoimat ovat yhteiskuntansa heijastuma. Asevoimien kehittyminen on myötäillyt muutosta maa-talouslyhteiskunnasta teollisuusyhteiskuntaan ja edelleen nykyiseen länsimaiseen tietoyhteiskuntaan. Maatalousyhteiskunnan asevoimat perustuvat suureen henkilövahvuuteen ja pääosin keveään aseistukseen. Sen tärkeä sodankäyntimuoto on sissisota. Teollisuusyhteiskunnan armeija soveltuu hyvin kulutussotaan, koska se on raskaasti aseistettu ja vahva. Tietoyhteiskunnassa asevoimat rakentuvat teknisesti korkeatasoisista, henkilövahvuudeltaan pienistä ja hyvän liikkuvuuden omaavista joukoista. (Valtioneuvosto 1997, 51.)

Selonteossa puolustusvoimien kehittämisen perustana kuitenkin säilyivät sotilaallinen liittoutumattomuus, alueellinen puolustus ja yleinen asevelvollisuus. Turvallisuusympäristön muutos kuitenkin näkyy selonteossa siten, että suunnittelun perustaksi määritetään seuraavat kriisi- ja uhkamallit:

- 1) Poliittinen ja sotilaallinen painostus, johon liittyy sotilaallisella voimalla uhkaaminen sekä sen rajoitettu käyttö.
- 2) Yllättäen aloitettava strateginen isku, jonka tavoitteena on elintärkeiden kohteiden lamauttaminen ja haltuunotto sekä valtakunnan johdon alistaminen.
- 3) Laajamittainen hyökkäys, jonka tavoitteena on strategisesti tärkeiden alueiden valtaaminen tai Suomen alueen hyväksikäyttö kolmatta osapuolta vastaan.

Lisäksi selonteko määrittää, että maanpuolustuksen suunnittelussa varaudutaan estämään tai rajoittamaan lähialueella syttyvän kriisin vaikutusten ulottuminen Suomen alueelle. (Valtioneuvosto 1997, 78.)

Siirtyminen kohti tietoyhteiskuntaa tarkoitti, että sodan ajan joukkojen kokonaismäärä mitoitettiin edelleen laajamittaisen hyökkäyksen torjuntaa varten mutta sitä pystyttiin pienentämään teknologisen kehityksen myötä. Sodan ajan vahvuudeksi tuli noin 430 000 sotilasta, jotka jaettiin operatiivisiin ja alueellisiin joukkoihin. Varusmiespalveluksen kestoksi selonteko linjasi 6, 9 ja 12 kuukautta, millä pyrittiin parantamaan sodan ajan joukkojen tuotantokykyä, koulutuksen sisällön kehittämistä sekä sopeuttamaan varusmiespalvelus muun yhteiskunnan toimintaan. (Valtioneuvosto 1997, 80, 83, 85.)

Vuonna 2001, julkaistiin valtioneuvoston seuraava Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko, jossa tarkistettiin edellisessä selonteossa linjattuja kriisi- ja uhkamalleja. Siinä myös sisällytettiin alueellinen kriisi edellisen selonteon uhkamallien eli strategisen iskun, painostuksen ja laajamittaisen hyökkäyksen rinnalle. Puolustusratkaisuun ei kuitenkaan koskettu, vaan uskottava kansallinen puolustuskyky, sotilaallinen liittoutumattomuus, alueellinen puolustusjärjestelmä ja yleinen asevelvollisuus pysyivät Suomen puolustusratkaisuina. Yleistä asevelvollisuutta perusteltiin sen taloudellisuudella, maanpuolustustahdon ylläpitämisellä ja sen tuottamalla laadullisesti ja määrällisesti riittävillä voimavaroilla sodan ajan joukkoihin. Sodan ajan joukkojen määrän supistamista kuitenkin edelleen jatkettiin siten, että vahvuutta päätettiin pienentää 350 000 sotilaaseen vuoteen 2008 mennessä. (Valtioneuvosto 2001, 38–39, 47.)

Vuoden 2001 selonteossa otettiin myös huomioon lisääntynyt maahanmuutto ja linjattiin, että poikkeusoloissa työvelvollisuus koskee kaikkia Suomessa asuvia. Myös kansalaisten fyysiseen kuntoon kiinnitettiin huomiota: selonteossa linjattiin, että puolustusministeriön tulee selvittää yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa reserviläisten fyysinen suorituskyky ja sen kehitysnäkymät. Yleiskunnolla todettiin olevan vaikutusta paitsi kriisiajan toimintakyvyllä mutta myös kansanterveyden kehittymiselle. (Valtioneuvosto 2001, 41–42.)

Vuoden 2004 selonteossa Suomen puolustusjärjestelmä jatkoi edellisten selontekojen linjalla, mutta alueellisesta puolustusjärjestelmästä puhuttiin uudistuvana. Tällä tarkoitettiin, että 2010-luvun alueellisessa puolustuksessa painopiste tulisi olemaan korostetummin kohteiden ja elintärkeiden toimintojen puolustamisessa. Lisäksi korostettiin, että puolustusvoimien ja muiden viranomaisten välinen yhteistyö on merkittävää kaikissa uhkamalleissa. Uhkamallit pysyivät samana kuin vuoden 2001 selonteossa, mutta lisäksi varauduttiin estämään epäsymmetristen sodankäynnin keinojen käyttö yhteiskuntaa vastaan yhteistoiminnassa muiden vi-

ranomaisten kanssa. Keskeisimpinä epäsymmetrisen sodankäynnin uhkina pidettiin terrorismia ja tuhoalaistoimintaa, joukkotuhoaseiden leviämistä ja käyttöä sekä informaatio­sodankäyntiä. Uhkien nähtiin syntyneen, kun yhteiskunta oli muuttunut entistä avoimemmaksi tietoyhteiskunnaksi. (Valtioneuvosto 2004, 97–101.)

Suomen puolustusratkaisu pysyi vuoden 2004 selonteossa edelleen samana. Puolustusratkaisun kuitenkin todettiin edellyttävän kansalaisten laajaa tukea ja hyväksyntää. Niinpä selonteossa linjattiin, että maanpuolustustahtoa ja myönteistä suhtautumista tulee ylläpitää ja edistää lisäämällä mahdollisuutta osallistua vapaaehtoiseen maanpuolustustoimintaan. Asevelvollisten koulutusjärjestelmän kehittämiseen otettiin kantaa siten, että järjestelmä tulee kehittää kokonaisuudeksi, joka koostuu kutsunnoista, varusmieskoulutuksesta, kertausharjoituksista, puolustusvoimien johtamista vapaaehtoisista harjoituksista sekä Maanpuolustuskoulutus ry:n antamasta vapaaehtoisesta maanpuolustuskoulutuksesta. Koulutusjärjestelmän kehittämisellä pyrittiin siihen, että asepalveluksessa hankittu osaaminen otetaan huomioon paremmin yhteiskunnan koulutusjärjestelmässä. Asevelvollisten suorituskyvyn perustaa päätettiin kehittää ottamalla paremmin huomioon asevelvollisten siviilissä hankittu osaaminen. Lisäksi varusmieskoulutuksen yksilöllisyyden ja itsensä kehittämisen ilmapiiriä päätettiin korostaa. (Valtioneuvosto 2004, 97, 114.)

Yksilöiden kehittämiseen liittyi myös vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan kehittäminen. Vapaaehtoistoiminnan nähtiin lisäävän kansalaisten arjen turvallisuutta, varautumista uusiin uhkiin ja sotilaallista puolustusvalmiutta. Toiminnan lähtökohdiksi linjattiin olevan yhteiskunnan, puolustusvoimien sekä vapaaehtoisten järjestökentän tarpeet. Vapaaehtoinen maanpuolustus päätettiin myös organisoida siten, että se voi tukea viranomaisten toimintaa kaikilla tasoilla. (Valtioneuvosto 2004, 120.) Selonteon myötä maanpuolustustoiminnan voidaan nähdä levittäytyneen vastaamaan sotilaallisia uhkakuvia laajemmin turvallisuusuhkiin ylipäättään. Pyrkimyksenä olikin lisätä yhteiskunnan kriisinsietokykyä.

Vuoden 2009 turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko ei sisältänyt erikseen määriteltynä kriisi- ja uhkamalleja. Johdannossaan selonteko selvittää kuinka turvallisuuspolitiikalla on perinteisesti vastattu valtion turvallisuuteen kohdistuvaan sotilaalliseen tai poliittiseen uhkaan, ja turvallisuudella on viitattu yleisesti olemassaolon edellytyksiin. Turvallisuus sisälsi näin ollen sekä valtion turvallisuuden ja yksilöiden sekä yhteisöjen turvallisuuden. Vuoden 2009 selonteko valmisteltiin laajan turvallisuuskäsityksen pohjalta. (Valtioneuvosto 2009, 4.)

Puolustuskyvyn kehittämisestä vuoden 2009 selonteko määrittää hyökkäyksen torjunnan sekä valtakunnan keskeisten alueiden ja toimintojen suojaamisen asettamien vaatimusten kehittämisen. Lisäksi kansallista verkottumista ja viranomaisyhteistyötä korostettiin. Kansallisella verkottumisella kehitetään selonteon mukaan erityisesti osaamista sekä kestäväää ja kokonaisvaltaista infrastruktuuria. Tiiviin yhteistoiminnan nähtiin myös kehittävän maanpuolustustahtoa. (Valtioneuvosto 2009, 97.)

Asevelvollisuuden nähtiin olevan edelleen maanpuolustuksen peruspilari. Edellisiin selontekoihin nähden asevelvollisuutta korostettiin myös sen laajoilla yhteiskunnallisilla vaikutuksilla. Yhteiskunnallisia vaikutuksia ei kuitenkaan selonteossa eritellä. Selonteko kuitenkin määrittää, että laajemmista yhteiskunnallisista vaikutuksista, asevelvollisuuden toimivuuden turvaamisesta ja siviilipalvelusjärjestelmän kehittämisestä laaditaan selvitys viipymättä. (Valtioneuvosto 2009, 102–103.)

Vuoden 2012 selonteko laadittiin edeltäjänsä tavoin laajan turvallisuuskäsityksen perusteella, eikä erillisiä kriisi- tai uhkamalleja esitetty. Suomen puolustuksen keskeisiksi tavoitteiksi määritettiin turvallisuusympäristöön ja voimavaroihin suhteutetun puolustuskyvyn ylläpito, puolustuksen kehittäminen osana yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta sekä kansainvälisen puolustusyhteistyön syventäminen. Kriisien nähtiinkin liittyvän yhä enemmän kaikkiin yhteiskunnan osa-alueisiin. Sen vuoksi sotilaallinen maanpuolustus määritettiin kiinteäksi osaksi yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta. (Valtioneuvosto 2012, 97–98.)

Sodan ajan joukkojen määräksi päätettiin vuonna 2015 olevan 230 000 sotilasta. Lisäksi operatiivisten ja alueellisten joukkojen rinnalle päätettiin luoda paikallisjoukot, joilla vahvennetaan paikallispuolustusta. Asevelvollisuuden kehittämistä päätettiin jatkaa vuoden 2009 selonteon määrittelemillä linjoilla, eli asevelvollisten taloudellista, yhteiskunnallista ja sosiaalista asemaa parantamalla. (Valtioneuvosto 2012, 105, 108.)

Myös vuoteen 2012 asti tasavallan presidenttinä toiminut Tarja Halonen on ottanut kantaa asevelvollisuuden kehittämiseen laajan turvallisuuskäsityksen pohjalta. Puheessaan maanpuolustuskurssin 200 avajaisissa hän piti tärkeänä, että varusmiespalvelusta ja siviilipalvelusta kehitetään kokonaisuudessaan uusia turvallisuusuhkia ajatellen:

Pidän myös tärkeänä, että ennakkoluulotonta varusmiespalveluksen ja siviilipalveluksen kehittämistä jatketaan siten, että niitä tarkasteltaisiin kokonaisuutena. Tässä tarkastelussa tulisi ottaa huomioon uudet uhkakuvat, joihin molempien

palvelusmuotojen tulisi pystyä vastaamaan. Nykyistä vaativammalle siviilipalvelukselle on selvää tilausta. Molemmat palvelusmuodot on tarkoitettu tukemaan kokonaisuunpuolustusta ja parantamaan kriisivalmiuttamme. (Halonen 2012)

Sanna-Mari Mäkinen on tutkinut kansainvälisen politiikan pro gradu -tutkielmassaan Halosen ulkopoliittisia puheitaan, ja hänen mukaansa Halosen turvallisuuskäsityksessä keskeistä oli ihmisten turvallisuus. Tämä turvallisuus varmistettiin Mäkisen mukaan Halosen mielestä parhaiten taloudellista hyvinvointia ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta edistämällä. Kuitenkin Halosen puolustuspolitiikkaa koskevissa puheissa perinteinen realistinen turvallisuuskäsitys oli vallitsevin. Tämä johtui Mäkisen tulkinnan mukaan presidentin roolista puolustusvoimien ylipäällikkönä sekä uskottavana puolustuspolitiikan päätöksentekijänä. (Mäkinen 2008, 77–78.)

2.6 Yhteenveto

Nykyistä yhteiskuntaa voidaan mallintaa erilaisilla yhteiskuntamalleilla, mutta yleisesti ottaen nykyaikaisesta yhteiskunnasta on puhuttu tieto- ja informaatioyhteiskuntana sekä hyvinvointiyhteiskuntana. Siirtyminen kohti edellä mainittuja yhteiskuntamalleja on vaikuttanut turvallisuuskäsityksiin niin valtio kuin yksilötasollakin. Näillä muutoksilla on ollut yhteys myös asevelvollisuuskeskusteluun.

Valtiotasolla tällaisia muutoksia ovat esimerkiksi sodankäynnissä ja sodankuvassa tapahtuneet muutokset. Jyri Raitasalon (2013, 217) mukaan, etenkin kylmän sodan päättyminen kyseenalaisti suurvaltablokkien väliseen sotaan keskittyvän sodan kuvan. Tällöin Raitasalon mukaan myös valtioiden välisten sotilasoperaatioiden ja ratkaisutaisteluiden sijaan alkoi länsimaisen sodan kuva siirtyä kohti pienempiä ja oman alueen ulkopuolella toteutettavia operaatioita. Operaatioilla ei ole myöskään nähty selkeää yhteyttä kansallisen turvallisuuden ja oman alueen puolustamisen lähtökohtiin. (Raitasalo 2013, 217.) Samalla myös puolustusmateriaali on teknologisoitunut ja kallistunut. Niinpä länsimaissa on alettu puhua niin sanotuista teknoarmeijoista, joissa teknologia on korvannut suuren miesvahvuuden.

Yhteiskuntatasolla sodan rinnalle on kylmän sodan turvallisuusympäristön muutoksen myötä syntynyt myös muunlaisia uusia uhkia. Näitä ovat esimerkiksi eriarvoisuus ja ympäristöongelmat, joihin vastaamisessa sotilaallisella voimalla ei ole nähty merkitystä. Samalla julkisen talouden ahdinko on aiheuttanut keskustelua yhteiskunnan varojen käytöstä ja asevelvollisuu-

den välillisistä vaikutuksista. Julkisen talouden ahdingon lisäksi keskustelu juontaa juurensa julkisjohtamisen uusista periaatteista. Näiden periaatteiden mukaan julkista sektoria on johdettava yksityisen sektorin tavoin tuottavuutta ja tehokkuutta korostaen

Suomalaista kansalaisyhteiskuntaa on rakennettu aina 1800-luvulta lähtien, ja etenkin itenäistymisen myötä vahva kansallisuusaate on syntynyt. Globalisaatio on kuitenkin haastanut perinteistä kansalaisyhteiskuntaa, ja nykyään on yhä vaikeampi nähdä yhtä kansalaisyhteiskuntaa. Tämä on johtanut siihen, että yksilötkin voivat nähdä itsensä enemmän maailman kansalaisina, kuin yhden kansalaisyhteiskunnan jäseninä. Tällainen globaali kansalaisyhteiskunta kannattaa moniarvoisuutta eikä se tarkastele maailmaa pelkästään yksittäisen valtion näkökulmasta. (Saukkonen 2012, 41–42) Tämän voidaan nähdä vaikuttaneen siihen, kuinka puolustamisen arvoisena kansalaiset nykyisen suomalaisen yhteiskunnan kokevat.

Myös muunlaiset perinteiset yhteisö rakenteet ovat vähentyneet. Jokisen ja Saariston (2002, 200) mukaan, oli kyse sitten työyhteisöstä, kansallisvaltiosta tai vaikkapa naapurustosta, tunnustetaan nykyään yhä enemmän todellisiksi toimijoiksi vain yksilöt. Edelleen kuitenkin yksilöiden ohella pienet ja läheiset yhteisöt, kuten perhe, koetaan tärkeäksi. Tähän ovat vaikuttaneet muun muassa määräaikaiset työsuhteet ja yleinen kilpailu esimerkiksi työpaikoista ja opiskelupaikoista. (Jokinen & Saaristo 2002, 200) Tämä on tehnyt yksilöiden elämästä myös yhä epävarmempaa, vaikka epävarmuus ei olekaan verrattavissa siihen, mitä se oli esimerkiksi sotien aikaan.

Nykyisessä yhteiskunnassa yksilöllistyminen sekä tasa-arvo ja yhdenvertaisuusvaatimukset ovat myös merkittävästi muokanneet niin asevelvollisuus- kuin muutakin keskustelua. Siirtyminen informaatioyhteiskuntaan tarkoitti kaikkien yksilöiden pääsyä tiedon valtatielle (Hautamäki 1996, 14). Tämä on vaikuttanut muun muassa yksilöiden arvomaailman muuttumiseen. Esimerkiksi tiedotusvälineiden ja internetin kautta ihmisillä on mahdollisuus nähdä, miten asiat muualla ovat, ja peilata arvoja ja olosuhteita omaan elämään. Samalla elämishakuisuus ja oman elämän muokkailtavuus ovat korostuneet, jolloin myös käsitys vapaa-ajan vietosta on muuttunut.

Nykyisessä tietoyhteiskunnassa myös sodan ja rauhan ero on hämärtynyt. Samalla rauhanomaiseen tieto- ja hyvinvointiyhteiskuntaan tottuneet ihmiset eivät näe asevelvollisuuden kaltaista raskasta velvollisuutta oikeuksiaan suurempana asiana. (Nokkala 2014, 40.) Kansalaisten keskuudessa enenevässä määrin ajatellaankin, että hyvinvointiyhteiskunnan tuottamat pal-

velut saadaan syntymän kautta. Samalla nähdään, että valtiolla on vastuu yksilöiden hyvinvoinnin tuottamisessa mutta yksilölle ei ole velvollisuuksia verojen maksamisen ja politiikkaan osallistumisen lisäksi (Leander 2003). Toisaalta taas hyvinvointiyhteiskunnan vastuuta on vähennetty, ja osittain tästä syystä eriarvoisuus ja syrjäytyminen ovat kasvaneet (Nurminen 2012, 169–170).

Suomessa kuten myös maailmalla asevelvollisuus on ennen kaikkea oman aikansa tuote. Asevoimien kehittyminen selontekojen aikakaudella osoittaa hyvin yhteiskunnan muutoksen heijastumisen asevelvollisuuteen. Suomessa on kuitenkin edelleen pidetty kiinni yleisestä asevelvollisuudesta toisin kuin muualla maailmassa, missä asevelvollisuudesta on yleisesti luovuttu maatalous- ja teollisuusyhteiskuntien jälkeen. Nokkalan (2013, 40) mukaan Suomessa kin asevelvollisuudelle suotuisin aika oli maatalous- ja teollisuusyhteiskunnissa, joissa yhteiskunta korosti orgaanista solidaarisuutta ja yhteisöllisyyttä, arvomaailma oli konservatiivinen ja valtion ja kansalaisyhteiskunnan suhde läheinen (Nokkala 2013, 40).

Selontekoja tarkastelemalla nähdään, kuinka Suomi 1990-luvulla kehitti asevoimiaan perinteisen sotilaallisen ja valtiokeskeisen turvallisuusajattelun mukaisesti. Läntisen Euroopan asevelvollisuudesta luopumiseen johtanut kehitys on heijastunut kuitenkin myös Suomeen, ja asevelvollisuutta on kehitetty myös muista yhteiskunnallisista syistä.

Vaikka sota ja valtiokeskeinen turvallisuusajattelu ovat historiallisesti katsottuna olleet merkittäviä perusteita asevelvollisuudelle, on suomalainen asevelvollisuus perusteltu myös muilla tavoin (Laitinen 2005, 1, 38). Suomalainen asevelvollisuus on nivoutunut kansaan, ja Laitisen (2005, 11; 2006, 24) mukaan asevelvollisuus merkitsee 2000-luvulla suomalaisessa yhteiskunnassa monia erilaisia asioita. Se on esimerkiksi historiallinen käytäntö, puolustuksen kivi-jalka, kattava kasvatus- ja koulutusjärjestelmä, tasa-arvoa edistävä prosessi, kansallisen identiteetin keskeinen elementti ja talvisodan ihmeen keskeinen tekijä. (Laitinen 2005, 11; Laitinen 2006, 24) Näin ollen asevelvollisuuden pitää korostaa myös yhteiskunnallisia arvoja, joilla se saa toiminnalleen yhteiskunnan tuen.

3 YHTEISKUNNAN MUUTOKSEN HEIJASTUMINEN ASEVELVOL- LISUUTEEN

Tässä luvussa käsitellään asevelvollisuuskeskustelua suomalaisessa 2010-luvun yhteiskunnassa. Alaluvussa vastataan kysymykseen *Miten asevelvollisuutta on diskursiivisesti merkityksellistetty turvallisuuden tuottajana suomalaisessa yhteiskunnassa 2010-luvulla?* Analyysi toteutetaan kriittisen diskurssianalyysin mukaisena tekstianalyysinä. Tekstianalyysin perusteella pyritään löytämään ne merkitykset, joita asevelvollisuudelle on annettu suomalaisen yhteiskunnan turvallisuuden tuottajana 2010-luvulla. Näin tavoitteena on luoda tutkimusasetelman mukaiset diskurssijärjestykset.

Merkityksien löytämiseksi havainnoin teksteistä luvun kaksi havaintoja yhteiskunnan ja turvallisuuskäsityksien muutoksista. Näiden perusteella jaettiin aineisto viiteen eri diskurssityyppiin, joita ovat sodankäynti ja uudet uhat, talous, yhteisöllisyys ja syrjäytyminen, tasarvo sekä muut yhteiskuntaa ja yksilöä hyödyttävät vaikutukset.

Diskursseja analysoidessa jaettiin ne karkeasti yleistä asevelvollisuutta kannattavien argumentteihin sekä yleistä asevelvollisuutta vastustavien argumentteihin. Luvussa esitellään kukin diskurssi, ja lainauksien avulla annetaan diskursseista esimerkkejä. Lainauksien esittelyminen on perusteltua, ettei analyysi perustuisi vain yksittäisiin argumentteihin. Lainausten avulla lukija pääsee myös näkemään, millä perusteilla analyysi on toteutettu. Varsinainen analyysi on aina esitelty diskurssien esittelyn päätteeksi.

3.1 Sodankäynti ja uudet uhat

Nokkalan (2005, 144) mukaan sota ja sodankäynnin muutos on yhä 2000-luvulla merkittävin asevoimien kehittämiseen vaikuttava asia. Yhteiskunnan käsitykset sodasta ja siihen tarvittavasta voimasta muodostuvat rakennettujen sodan kuvien myötä, ja näkemyksiin vaikuttavat myös käsitykset teknologiasta. (Nokkala 2005, 144.)

Länsimaissa siirtyminen kohti tietoyhteiskuntaa, jossa sodankäynti on muuttunut ja puolustusmateriaalit ovat kallistuneet, on yleisesti vaikuttanut yleisestä asevelvollisuudesta luopumiseen. Tämä on vaikuttanut myös suomalaisessa yhteiskunnassa käytävään keskusteluun yleisen asevelvollisuuden tarpeellisuudesta.

Nokkala on tutkimuksessaan päätenyt viiteen eri ryhmään, minkä mukaan sotilaallista voiman rakentamista tehtyihin uhkakuviiin ja toimintaympäristöön on rakennettu 2000-luvun alussa. Nämä ovat:

- 1) terrorismin vastainen toiminta
- 2) interventiot ja hyökkäykset
- 3) asevoimat sisäisen turvallisuuden tehtävissä
- 4) muut operaatiot kuin sota
- 5) alueellisen koskemattomuuden puolustus (Nokkala 2005, 155.)

Tämän tutkielman aineistossa yleisesti asevelvollisuutta puolustavien argumenteissa asevelvollisuutta representoidaan vastauksena ensisijaisesti puolustusvoimien ensimmäistä tehtävää varten. Laki puolustusvoimista (11.5.2007/551) määrittää Puolustusvoimien ensimmäiseksi tehtäväksi Suomen sotilaallisen puolustamisen johon kuuluvat: maa-alueen, vesialueen ja ilmatilan valvominen sekä alueellisen koskemattomuuden turvaaminen, koko kansan elinmahdollisuuksien, perusoikeuksien ja valtiojohdon toimintavapauden turvaaminen ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustaminen, sekä sotilaskoulutuksen antaminen ja vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen ohjaaminen sekä maanpuolustustahdon edistämisen.

Yleinen asevelvollisuus ja sen tarve perustuu edellä mainittuihin puolustusvoimien tehtäviin ja puolustuksellisiin vaatimuksiin. Puolustusvoimille määritetty tehtävä, koko maan puolustaminen vaatii paljon reserviä. Ainoa tapa kouluttaa riittävä määrä joukkoja maamme puolustamiseen on yleinen asevelvollisuus eli koko palveluskelpoisen miespuolisen ikäluokan kouluttaminen. (Helasterä 2013.)

Yleinen asevelvollisuus puolestaan kytkeytyy vieläkin laajempaan peruskysymykseen kuin vain edellä mainitsemiini lähtökohtiin - nimittäin siihen, onko tarkoitus yleensä varautua puolustamaan maata sotilaallisesti vai ei. Jos vastaus on ”ei”, on kenttä vapaa mitä radikaaleimmillekin ratkaisuille yleisen asevelvollisuuden sijasta. Mutta jos vastaus on ”kyllä”, seuraa siitä koko joukko vaatimuksia, joita ei Suomessa täytetä millä tahansa järjestelmällä. (Puheloinen 2013.)

Sodankäynnin muutoksesta huolimatta argumenteissa pyritään muistuttamaan kansalaisille, että sotilaallisen voimankäyttö ei ole maailmasta kadonnut. Tämä taas liittyy Suomen turvallisuuspoliittiseen päätöksen tekoon, joka on aina perustunut kysymykseen onko jokin uhka mahdollinen, sen sijaan, onko se todennäköinen (Limnell & Raitasalo 2008, 10). Tästä johtuen Nokkalan tunnistama alueellisen koskemattomuuden puolustus -diskurssi on pysynyt myös vahvasti suomalaisessa asevelvollisuuskeskustelussa.

Kirjoitus toteaa, että sotia ei käydä lainkaan ase-in. Melkoinen väite. Olen ilmeisesti ymmärtänyt väärin sen, mitä maailman kymmenissä aseellisissa konflikteissa tällä hetkellä tapahtuu esimerkiksi Syyriassa, Afganistanissa tai Malissa, tai miten riitoja ratkottiin vuoden 2008 Georgiassa tai 1990-luvun Jugoslavian hajoamissodissa. (Lauriala 2013.)

Kun tietoyhteiskuntaa vastaan toimitaan tietoyhteiskunnan menetelmin, vaikkapa kybermenetelmillä, silloin on kyse symmetrisestä vaikutuksesta. Epäsymmetristä vaikuttamista taas olisi esimerkiksi se, että tietoyhteiskunnalle tärkeitä johtamispaikkoja, tiedonsiirtoverkkojen solmukohtien laitteita tai muita fyysisiä osia tuhoetaan perinteisin keinoin asevaikutuksella vaikkapa ilmasta tai paikan päällä sabotaasilla. Näin todennäköisesti tehtäisiin sotilaallisen voiman käytön osana ja varsinkin silloin, jos kohdevaltiolla on vahva kyberpuolustus. Siis epäsymmetristenkin uhkien hallintaan on varauduttava sotilaallisilla keinoin. (Puhe-loinen 2013.)

Kuten Nokkala (2001, 359–360) ja Simolan viittaama (2007, 19–20, 56–57) Henning Sørensen argumentoi, ei uhkien luonteen muuttumisesta johtuen asevelvollisuutta ole enää kannattavaa perustella sotilasstrategisilla syillä. Yleiseurooppalaisesta suuntauksesta huolimatta Suomi on tehnyt tässä poikkeuksen. (Nokkala 2001, 359–360; Simola 2007, 19–20, 56–57.)

Tärkeimmät osat ovat tietysti Suomen sotilasmaantieteellinen asema ja se missä me olemme sekä yhteiskunnan kokonaisturvallisuusajattelu, koska me olemme suuri maa pitkin rajoinemme ... Vaikka nykyinen taistelutyyli on muuttunut, eikä jokaiselle metrille rajaa laiteta sotilasta, pitää järjestelmän olla niin hyvin koulutettu ja varustettu, että se pystyy uskottavasti tuottamaan tietyn määrän kustannuksia ja laskelmia vastapuolelle. (Salminen 2013.)

Yleinen asevelvollisuus on puolustusjärjestelmämme ydin. Osaava ja maanpuolustustahoinen reservi mahdollistaa riittävän uhkien ennaltaehkäisykyvyn luomisen ja kriisitilanteessa koko maan sotilaallisen puolustamisen. (Niinistö 2012a.)

Tähän liittyy asevelvollisuuskeskustelussa yleisesti ilmi tuleva Venäjä. Venäjän uhkaa on perusteltu muun muassa sen sotilaallisella voimalla ja historian perusteella. Keskusteluissa Venäjää ei kuitenkaan yleensä mainita nimellään, vaan maahan viitataan esimerkiksi Suomen maantieteellisellä sijainnilla. Huomiot tukevat esimerkiksi Limnénin analyysiä (2009, 371–372) siitä, että Venäjä koetaan Suomessa ainoana sotilaallisena uhkana mutta siitä puhutaan kuitenkin neutraalisti (Limnén 2009, 371–372).

Myös Nokkalan (2005, 152) mukaan vielä 2000-luvullakin Venäjä on sotilaallis-poliittisen kulttuurin ohjaamana ainakin asevoimissa edelleen tunnustettu uhkatekijäksi. Tämä tunnustus

tehdään siitäkin huolimatta, että nykyään on eurooppalaisilla valtioilla vaikeuksia pitää vieraan valtion hyökkäysuhkaa poliittisella asialistalla. (Nokkala 2005, 152.)

Samaan teemaan liittyy myös jo pitkään asevelvollisuuden puolustajien kommentoissa esiintynyt ”koko maata puolustetaan” argumentti sekä puhuminen kriisien ennaltaehkäisystä, joka toteutetaan uskottavalla puolustuksella. Tosin kuten Sipilä (2013, 29) toteaa, on koko maan puolustamiseen liittyvä kysymys lähinnä retorinen. Sipilän toteaaakin, että ei ole kuviteltavissa tilannetta, että poliittinen johto tai asevoimien edustaja toteaisi, että jotain osaa Suomesta ei puolustettaisi. (Sipilä 2013, 29.) Kysymys onkin enemmän siitä, että asevelvollisuutta puolustetaan koko väestölle sen mahdollistamalla suurella reservillä, jota vaaditaan laajojen maa-alueiden puolustamiseen. Tämä tehdään siitäkin huolimatta, että vallitsevassa uhkakäsityksessä vihollisen ei nähtäisi hyökkäävän laajalla rintamalla koko maahan. Esimerkiksi selonteoisissa, sotilaallisina uhkamalleina on esitetty poliittinen ja sotilaallisesti rajoittunut painostus, strateginen isku sekä strategisesti tärkeiden alueiden haltuunotto ja maa-alueiden käyttö kolmatta osapuolta vastaan.

Myös vuonna 2014 syntynyt Ukrainan kriisi on vaikuttanut siihen, että asevelvollisuuskeskustelussa on pyritty muistuttamaan perinteisen sodan uhan olemassaolosta:

Puolustuskykyämme on rapautettu leikkauksilla ja jalkaväkimiinat kieltävällä sopimuksella. Linjaa on muutettava. Suomen on entistä tärkeämpää huolehtia omasta uskottavasta puolustuskyvystään: yleisestä asevelvollisuudesta ja koko maan puolustamisesta. Uusia uhkia on syntynyt, kuten kybersota, mutta Ukraina opettaa meille, että perinteinen voimankäyttö on edelleen mahdollista politiikan jatkeena. On aika laittaa Suomen maanpuolustus kuntoon. (Niinistö 2014.)

Niinistön argumentti osoittaa hyvin sen huolen, joka yleisesti nousee yleisen asevelvollisuuden kannattajien argumenteissa. Syvän rauhan aikana perinteisiä sotilaallisia uhkakuviota ei ole nähty ajankohtaisena, ja tästä syystä keskustelun painopiste on siirtynyt muunlaisiin uhkakuviin.

Vaikka aineistossa asevelvollisuutta representoidaan yleisimmin puolustusvoimien ensimmäistä tehtävää varten, niin myös puolustusvoimien toinen ja kolmas tehtävä on mainittu:

Asevelvollisuuden oleellinen osa on tiivis yhteys muuhun yhteiskuntaan. Päätehtävän ohella puolustusvoimissa tuotetaan poikkeusoloihin koulutettua henkilöstöä muiden viranomaisten käyttöön ja kriisinhallintatehtäviin. (Parkatti 2013.)

Laki puolustusvoimista (11.5.2007/551) määrittää Puolustusvoimien toiseksi tehtäväksi muiden viranomaisten tukemisen johon kuuluvat: virka-apu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, terrorismirikosten estämiseksi ja keskeyttämiseksi sekä muuksi yhteiskunnan turvaamiseksi, pelastustoimintaan osallistuminen antamalla käytettäväksi pelastustoimintaan tarvittavaa kalustoa, henkilöstöä ja asiantuntijapalveluja, sekä osallistuminen avun antamiseen toiselle valtiolle terrori-iskun, luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden tai muun vastaavan tapahtuman johdosta. Lisäksi laki määrittää puolustusvoimien kolmanneksi tehtäväksi osallistumisen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan.

Yleistä asevelvollisuutta perustellaan aineistossa myös sen mahdollistaman laajan rekrytointipohjan kautta. Kun yleinen asevelvollisuus koskee kaikkia miehiä ja vapaaehtoisia naisia, on puolustusvoimien mahdollista saada käyttöönsä niin kansallisiin kuin kansainvälisiin tehtäviin ”paras aines” sekä laaja-alaista osaamista:

Hyvän suomalaisen koulupohjan ja nopean omaksumiskyvyn omaava reserviläinen on huomattavan korkeatasoinen sotilas verrattuna ammattiarmeijoiden värvätyihin (Haaksiala 2013).

Yleinen asevelvollisuus ja koulutetut, motivoituneet reservin sotilaat ovat tärkein voimamme ja pelotteemme (Sillanpää 2012).

Argumentteja tuetaan vertailemalla niitä muualla laajalti käytössä oleviin ammattiarmeijoihin ja huomautetaan, että yleisen asevelvollisuuden kautta puolustusvoimat saavat laajan rekrytointipohjan myötä käyttöönsä korkeatasoisemmat sotilaat kuin ammattiarmeijoiden kautta. Myös Simola (2007, 59) huomio tutkielmassaan, että yleisen asevelvollisuuden laajaan rekrytointipohjaan liittyvää diskurssia käytetään laajasti yleisen asevelvollisuuden perustelemiseksi (Simola 2007, 59).

Vuoden 2009 turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko linjasi, että asevelvollisuuden laajemmista yhteiskunnallisista merkityksistä on laadittava selvitys. Tästä syystä puolustusministeriö asetti elokuussa 2009 selvitysryhmän laatimaan selvityksen tehtävänä ”yhteiskunnan näkökulmasta arvioida järjestelmän toimivuuden turvaamiseen vaikuttavia kehityskulkuja sekä arvioida järjestelmän yhteiskunnallista vaikuttavuutta nyt ja tulevaisuudessa”. Vuonna 2010 julkaistiin tehtävän pohjalta raportti *Suomalainen asevelvollisuus – Puolustuksen perusta, yksilöä motivoiva ja myönteisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia korostava*, joka on vaikuttanut merkittävästi etenkin yleisen asevelvollisuuden kannattajien argumentaatioihin.

Raportti ei pohdi tehtävän mukaisesti syvällisemmin Suomen puolustusratkaisua vaan keskittyy siihen, mitä asevelvollisuus merkitsee yhteiskunnallisessa merkityksessä. Raportissa todetaankin, että ”puolustusvoimien tulee olla yhteiskunnallisen muutoksen kärjessä ja ymmärrettävä yhteiskunnan muutosta ja sen vaikutuksia nuorisoon”. (Puolustusministeriö 2010, 9)

Asevelvollisuus on ensisijaisesti väline Suomen puolustamiseksi, ja sen tärkein tuote on puolustuskyky. Sen lisäksi asevelvollisuus tuottaa yhteiskunnalle myönteisiä vaikutuksia. (Puolustusministeriö 2010, 8)

Asevelvollisuus tukee merkittäväällä tavalla muita viranomaisia. Se on suora rekrytointikanava ja koulutuspaikka myös muiden viranomaisten tarpeita varten. (Puolustusministeriö 2010, 10)

Asevelvollisuuden kautta Suomella on mahdollisuus saada moniosaajia kansainvälisiin sotilaallisiin kriisinhallintatehtäviin (Puolustusministeriö 2010, 10).

Edellä esitettyjen lainauksien perusteella asevelvollisuutta kuitenkin representoidaan puolustusvoimien tehtävien kautta. Kuitenkin jo työryhmän tehtävässä esiintynyt ”yhteiskunnallisia vaikutuksia korostava” sekä ”tuottaa yhteiskunnalle myönteisiä vaikutuksia” voidaan nähdä siten, että asevelvollisuutta on sodankäynnin muutoksesta johtuen alettu perustella myös sen ei-sotilaallisilla argumenteilla.

Teknologian merkitys tietoyhteiskunnassa on vaikuttanut myös keskusteluun asevoimien henkilöstömäärästä sekä tarpeesta ammattimaistaa asevoimat. Tämä muutos on ollut jo vahvasti näkyvissä muualla Euroopassa. Ammattiarmeijoihin henkilöstö valitaan kuten yhteiskunnan muihinkin ammatteihin. Työhön tarjoutuvista valitaan ne, joilla on ammattiin tarvittavat valmiudet. Toisena vaihtoehtona on antaa hakijoille koulutus ammattiin. (Nokkala 2006, 91.)

Nykyaikainen sodankäynti perustuu teknologian tehokkaaseen hyödyntämiseen ja pieniin, mutta iskukykyisiin joukkoihin. Suomen armeijan sodanajan vahvuus on 2020-luvulla 50 000 sotilasta, mikä tarvittaessa riittää koko Suomen puolustamiseen. Tällainen joukko on mahdollista aseistaa nykyajan sodankäynnissä tarvittavin välinein. (Sadankomitea 2010, 3.)

Argumentin näkemys perustuu länsimaiseen sodan kuvaan, jossa on korostunut suuren reservin sijasta teknologian merkitys. Tämän myötä keskusteluissa on myös peräänkuulutettu uudenlaista ajattelua asevoimien muodostamisessa ja globalisaation myötä lisääntynyttä keskinäisriippuvuutta.

Yleinen asevelvollisuus on Euroopassa kummajainen, jonka perusteluissa on menneisyyden kaiku. Uudet turvallisuusuhkat ja puolustusmateriaalin kallistuminen edellyttävät uudenlaista ajattelua ja eurooppalaista yhteistyötä. (Vihreät naiset 2013.)

Asevelvollisuutta vastustavat argumentit liittyvät muuttuneeseen uhkakuvaan, jonka mukaan enää ei tarvittaisi suuria massa-armeijoita torjumaan suurhyökkäyksen uhkaa. Nämä argumentit ovat kuitenkin Nokkalan (2001, 366) mukaan usein törmänneet edelleen sotilaallisen ajattelun ohjaamaan käsitykseen Venäjistä, jossa massa-armeijaa pidetään tärkeänä Suomen alueellisen koskemattomuuden puolustamisen vuoksi. Lisäksi argumentit törmäävät muihin ei-sotilaallisiin syihin, joita käsitelen myöhemmin. (Nokkala 2001, 366.)

Uhkien merkitys korostuu myös yleistä asevelvollisuutta kritisoivien argumenteissa. Kuitenkin yleisen asevelvollisuuden kannattajien vastaisesti asevelvollisuutta kritisoivat eivät näe sotilaallisia uhkakuvia tai Venäjää enää niin merkittävä turvallisuusuhkana. Argumenteissa puhutaan yleisesti, että niin sanotut ”uudet uhat” ovat nousseet sotilaallisten uhkakuvien ohitse. Nämä uudet uhat ovat toki valtiohallinnossakin yleisesti tunnustettu (vrt. yhteiskunnan turvallisuusstrategiat), mutta asevelvollisuutta kritisoivien kommenteissa kritisoidaan sitä, kuinka paljon näihin panostetaan ja mitkä toimijat vastaavat näistä.

Sotien tilalle on tullut uusia turvallisuuteen vaikuttavia uhkia, kuten ympäristö-ongelmia, köyhyyttä ja epidemioita. Uudet uhat eivät piittaa valtioiden rajoista, eikä niihin vastaaminen ole armeijan tehtävä. (Sadankomitea 2010, 2.)

Jos taas keskitytään siihen, millaisia uhkia Suomeen kohdistuu, kannattaa katsoa suunnata erittäin epätodennäköisestä sotilaallisesta uhasta sellaisten erittäin todennäköisten uhkien torjuntaan kuin ilmastonmuutos, kasvava eriarvoisuus ja epätasa-arvo (Aromaa 2013a).

Kysymys asevelvollisuudesta ja asevelvollisten määrästä asettuu yleiseen kysymykseen sodan mahdollisuudesta, uhkakuvista ja niihin vastaamisesta. Turvallisuusuhkat ovat muuttuneet ... Perinteisten sotilaallisten ja valtiollisten uhkien sijaan ja rinnalle ovat nousseet ilmastonmuutoksen aiheuttamat ja muut ympäristöuhkat, ydinenergian riskit, terrorismi, maailmanlaajuiset tartuntataudit ja tietoyhteiskunnan haavoittuvuus. Niin kutsutut uudet uhat ovat yleensä ylikansallisia ja vaativat kansainvälistä yhteistyötä. Ensisijaiset keinot tällaisiin uhkiin puuttumiseen ovat maailmanlaajuisen eriarvoisuuden ja köyhyyden vähentäminen, oikeusvaltioperiaatteen edistäminen, kehitysyhteistyö, siviilikriisinhallinta, ympäristöpolitiikka ja kansainvälinen aseriisunta. (Vihreät 2010, 1.)

Tämänkaltaisten puheenvuorojen, jossa otetaan kantaa asevelvollisuuden vaikuttavuuteen uusien uhkien torjunnassa, voidaan tulkita tarkoittavan myös tiettyjen järjestön huolta yhteis-

kunnan militarisoitumisesta. Jo johdannossa esitetty puolustusministeriön Kansainvälisen puolustuspolitiikan strategiassa 2007–2025 mainittu virke ”Rajallisista voimavaroista johtuen puolustusvoimien sotilaallista suorituskykyä on kehitettävä niin, että se on joustavasti käytettävissä myös kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan sekä laaja-alaisten turvallisuusuhkien ennaltaehkäisyyn ja torjuntaan” (Puolustusministeriö 2007, 8.) on tulkittu siten, että puolustusvoimat olisivat legitiiminsä ylläpitämiseksi haalimassa tehtäviä ”uusien uhkien” saralta. Sanna Rummakko (2006, 169) kirjoittaa tästä ja mainitsee, kuinka rauhanliikettä ja vapaaehtoisjärjestöjä huolestaa, miten pitkälle maanpuolustustoimijoiden kenttää voidaan venyttää militarisoimatta täysin ei-sotilaallisia toimintoja (Rummakko 2006, 169).

Puolustusvoimilla on kuitenkin paljon sellaista kapasiteettiä, joilla on käyttöä muutenkin kuin vain sotilaallisessa toiminnassa. Nokkala (2006, 90) luettelee näistä esimerkiksi kuljetus- ja viestintäkyvyn, paikkojen ja henkilöiden vartiointikyvyn, etsintä-, tarkastus- ja pelastuskyvyn sekä kyvyn huoltaa lyhyessä ajassa siviiliväestöä. Lisäksi Nokkalan mukaan puolustusvoimien uuteen rooliin sopeutumista edesauttaa se, että asevoimat jo lähtökohtaisesti koulutetaan toimimaan kriisi- ja poikkeusoloissa. (Nokkala 2006, 90.)

Uhkadiskurssissa yleistä asevelvollisuutta puoltavat vaativat asevelvollisuuden säilyttämistä uhkan olemassaolon mahdollisuudella, kun taas kritisoivat esittävät yleisestä asevelvollisuudesta luopumista uhkan olemattomuudesta johtuen. Lisäksi yleistä asevelvollisuutta puoltavat argumentit perusteleva asevelvollisuutta sen vaikutuksilla myös ei-sotilaallisiin uhkakuviin, kun taas sitä vastustavat argumentoivat, että yleinen asevelvollisuus ei ole ratkaisu ei-sotilaallisiin uhkakuviin.

3.2 Talousdiskurssi

Euroopassa yleinen talouskehitys on johtanut myös suomessa säästötalkoisiin. Tästä syystä myös puolustusvoimat on joutunut muiden ohella säästötaloksiin. Aineistossa tämä tulee ilmi sekä yleisen asevelvollisuuden kannattajien että sitä kritisoivien kommentteissa. Nykyaikaisessa keskinäisriippuvassa yhteiskunnassa talous on merkittävä osa-alue kaikkialla, ja tämä on johtanut resurssikamppailuun. Yleistä asevelvollisuutta kannattavat representoivatkin asevelvollisuutta monesti sen taloudellisella tehokkuudella.

Simolan (2007, 48) mukaan asevelvollisuuden kustannustehokkuutta perustellaan yleensä itsestänselvyytenä (Simola 2007, 48). Myös tämän tutkielman aineistossa yleistä asevelvollisu-

suutta representoidaan kustannustehokkaaksi monesti itsestäänselvyytenä. Niinpä argumenteissa ei esitetä tietoja, joihin kustannustehokkuus perustuu.

Yleinen asevelvollisuus on osoittautunut kustannustehokkaimmaksi ja Suomen oloihin soveltuvimmaksi ratkaisuksi rekrytoida, kouluttaa ja sijoittaa riittävä, osaava henkilöstö puolustusvoimien käyttöön Suomen puolustuskyvyn turvaamiseksi (Salo 2013).

Yleisen asevelvollisuuden kustannustehokkuutta perustellaan monesti myös vertailemalla sitä suoraan ammattiarmeijoihin tai muiden maiden tapaan järjestää maanpuolustus. Tällöin argumenteissa puhutaan, että nykyisellä budjetilla puolustusvoimat ei saisi tarvittavaa reserviä ja vain yleisen asevelvollisuuden kautta olisi varaa kouluttaa tarvittava reservi koko maanpuolustamiseen:

Suomen puolustusratkaisu lähtee siitä, että koko maata puolustetaan. Aina. Tämä edellyttää riittävää reserviä, jonka puolestaan tuottaa vain yleinen asevelvollisuus. Mikään likimainkaan kuviteltavissa oleva budjetti ei riittäisi tarvittavan kokoisen ammattiarmeijan ylläpitoon. (Niinistö 2013.)

Nykyisillä resursseilla yleinen asevelvollisuus on ainoa mahdollisuus Puolustusvoimien tehtävien toteuttamiseen ja koko maan puolustamiseen (Hartikainen 2013).

On myös hyvä tietää, että eurooppalaisten kokemusten mukaan valikoiva asevelvollisuus johtaa yleensä sen lakkauttamiseen. Lakkauttaminen johtaa ammattiarmeijaan. Ammattiarmeija johtaa valtion puolustusmenojen merkittävään kasvuun sekä kysymykseen koko maan puolustamisesta. (Lauriala 2013.)

Tällöin argumentit eivät poikkea merkittävästi Simolan tekemästä analyysistä (Simola 2007, 48). Edelleen 2010-luvulla asevelvollisuuskeskustelussa yleisen asevelvollisuuden kannattajat perustelevat kustannustehokkuutta ennen kaikkea sen mahdollistamalla suurella reservillä.

Yleistä asevelvollisuutta kritisoivien argumenteissa kustannustehokkuutta on kyseenalaistettu muun muassa sillä, että nykyaikainen sodankäynti ei vaadi enää niin paljon reserviä. Tästä syystä Suomi voisi siirtyä pieneen ammattiarmeijaan, jolloin puolustusmenoja voitaisiin laskea pienemmän henkilöstömäärän takia. Mallin mukaan tällä olisi vaikutuksia valtion talouteen asevelvollisuuden välillisten vaikutusten kautta:

Esitetty malli mahdollistaa puolustusmenojen supistamisen noin kolmanneksella vuoden 2010 tasosta. Vuoden 2010 kustannustasolla Suomen sotilasmenot olisivat noin 1,8 miljardia euroa (vanhassa järjestelmässä 2,7 mrd) ja asevelvollisuudesta luopuminen auttaisi pidentämään työuria, antaisi miehille paremmat mah-

dollisuudet tehdä omaa osaamistaan vastaavia töitä, kasvattaisi verotuloja ja tukisi välillisesti kansantaloutta. (Sadankomitea 2010, 5.)

Yleisen asevelvollisuuden kustannustehokkuutta kritisoi myös *Ohi on* -kampanjan tukija Panu Poutvaara, joka on laskelmissaan huomionnut nimenomaan asevelvollisuuden välillisiä vaikutuksia. Poutvaaran argumenteissa huomiodaan ennen kaikkea se, että käytännössä ikäluokka miehiä on kerrallaan pois opinnoita tai työelämästä. Tällä on taas suoraan vaikutuksia kansantalouteen. Argumentin mukaan myös yksilöt kokevat taloudellisia menetyksiä, sillä he menettävät asevelvollisuuden kautta opiskeluaikaansa tai ovat pois keräämästä työkokemusta:

Armeija- tai siviilipalvelusaika merkitsee asevelvolliselle työuran keskeytymistä tai opintojen pitkittymistä. Koska palkkataso nousee työkokemuksen mukana, asevelvollisuuden pitkän aikavälin kustannus kertyy vielä vuosikausia palveluksen jälkeen matalampina palkkoina. Vapaaehtoisuuteen pohjaavassa järjestelmässä puolustuskykyä voidaan ylläpitää pienemmällä kansantaloudellisella kokonaisrasituksella. (Poutvaara 2013.)

Asevelvollisuusjärjestelmää on arvioitava suhteessa työllisyysasteen nostamiskäytäntöihin. Eläkeikä halutaan nostaa, mutta samaan aikaan hidastetaan koko ikäluokan miesten siirtymistä opiskeluun ja työelämään. Asevelvollisuus aiheuttaa miehille tuntevia taloudellisia menetyksiä eikä asevelvollisuusaikaa edes lasketa eläkekertymään. (Uotila, 2013.)

Edellä esitettyjen kaltaiset argumentit yleisen asevelvollisuuden kustannustehokkuudesta ovat aiheuttaneet vasta-argumentteja yleistä asevelvollisuutta kannattavien keskuudessa. Argumenteissa pyritään huomauttamaan, että laskelmissa ja kommentteissa ei voida miettiä vain asevelvollisuuden kustannuksia, vaan pitää huomioida myös se hyöty, jonka asevelvollisuus tuottaa. Tällöin puhutaan ensinnäkin sen tuottamasta turvallisuudesta mutta myös muista välillisistä vaikutuksista, kuten kansanterveydestä ja syrjäytymisen ehkäisystä:

On absurdia keskustella hinnasta ikään kuin puolustusvoimat olisi pörssiyhtiö, jonka pitäisi tuottaa voittoa (Takamaa 2013).

Kysymys asevelvollisuudesta on turvallisuus- ja puolustuspoliittinen, ei työvoima- tai talouspoliittinen (Jyväskylän 2013).

Talousdiskurssi voidaan pintapuolisesti nähdä huolena valtion taloudesta, sillä siinä esitetään asevelvollisuutta nimenomaan yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Kuitenkin talousdiskurssi voidaan laajemmin nähdä myös valtakamppailuna yhteiskunnan resursseista. Tästä hyvänä esimerkkinä on esimerkiksi kenraali Puhelaisen puhe maanpuolustuskurssi 202 ava-

jaistilaisuudessa, jossa hän mainitsee muun muassa yleisen asevelvollisuuden olevan vaarassa, mikäli puolustusvoimien rahoitusta ei saada sen vaatimalle tasolle:

Jo pelkästään Suomen maantieteellisestä koosta seuraa, että maan sotilaallinen puolustus vaatii tietyn suuruisen rahoituksen, jota ei voida määrittää vain prosenttiosuuksina tai niiden keskinäisinä suhteina. Painotan vielä kertaalleen, että puolustusvoimauudistus tuottaa aikaisempaa merkittävästi pienemmillä puolustusbudjeteilla toimivat, kustannustehokkaat puolustusvoimat, mutta viimeistään vuosikymmenen vaihteessa niiden suorituskyky jää puolustusmateriaalin puolesta riittämättömäksi suhteessa tehtäviin, mikäli rahoitus jatkuu tasasuuruksena vuodesta 2015 eteenpäin. (Puheloinen 2012a.)

Puheloinen mainitsee, että mikäli rahoitus jää puutteelliseksi, vaaditaan puolustusreformi. Se taas johtaisi yleisestä asevelvollisuudesta luopumisen lisäksi luopumiseen koko maan puolustamisesta ja puolustusvoimien tehtävien uudelleen määrittämiseen. Näin se lopulta koskisi kokonaisturvallisuuden muitakin asioita.

3.3 Yhteisöllisyys ja syrjäytyminen

Nykyajan uusi yhteisöllisyys on haastanut perinteisen kansalaisyhteiskunnan. Lisäksi lisääntynyt syrjäytyneisyys on koettu uhkaksi ehjälle yhteiskunnalle. Jo pitkään on ollut tiedossa, että kansalaisten maanpuolustustahdolle on keskeistä se, kuinka puolustamisen arvoisena suomalaista yhteiskuntaa pidetään.

Syrjäytymisen käsite ei ole ongelmaton, ja siihen liittyykin useita paradokseja. Puhuttaessa syrjäytyneistä viitataan usein Helnen (2003, ix, 1–2) mukaan jollain tavalla passiivisiin, yhteiskunnan ulkopuolella oleviin yksilöihin. Itse *syrjäytymisen* käsitteellä taas viitataan Helnen mukaan ”sosiaaliseen” hajoamiseen tai osan irtoamiseen kokonaisuudesta. (Helne 2003, ix, 1–2.) Kaikesta huolimatta syrjäytyminen on jotain, mikä nähdään suurena turvallisuusriskinä eheälle yhteiskunnalle. Esimerkiksi sisäministeriön julkaisu *Turvallinen ja moniarvoinen Suomi – Sisäinen turvallisuus ja maahanmuutto 2020* mainitsee syrjäytymisen ja siihen liittyvän ongelmien kasaantumisen, ylisukupolvisuuden ja polarisaation olevan suurin turvallisuusriski Suomen sisäiselle turvallisuudelle (Sisäministeriä 2010, 17).

Vuonna 2012 Suomen tasavallan presidenttinä aloittanut Sauli Niinistö on usein perustellut asevelvollisuutta nuorten syrjäytymisen ehkäisijänä. Esimerkiksi ensimmäisessä merkittävässä turvallisuuspoliittisessa puheessaan puolustusvoimien lippujuhlapäivänä 2012 Niinistö sitoutui asevelvollisuuteen. Puheen ytimenä oli asevelvollisuuden korostaminen Suomen puo-

lustusjärjestelmän kulmakivenä ja sen tehtävät, mutta lisäksi Niinistö korosti asevelvollisuuden syrjäytymisen ehkäisevää vaikutusta:

Olen monien muiden tavoin ilmaissut erityisen huoleni nuorten syrjäytymisestä. Se on vakava yhteiskunnallinen ongelma. Syrjäytymiskehitys on vakava vaara, jonka torjumiseksi meidän kaikkien tulee yhdessä tehdä töitä. Tässä puolustusvoimilla on oma tärkeä roolinsa. (Niinistö 2012b.)

Lainausta voidaan pitää vahvana kannanottona siitä, että Niinistön mukaan asevelvollisuudella on myös ei-sotilaallisia tehtäviä, kuten syrjäytymisen ehkäisy. Myös maavoimien tiedotuskampanjassa syksyllä 2013, representoitiin asevelvollisuutta syrjäytymisen ehkäisijänä:

Esimerkkeinä asevelvollisuuden positiivisista vaikutuksista toimivat nuorten miesten syrjäytymistä ehkäisevä vaikutus, uussuomalaisten kotoutumista edistävä vaikutus sekä merkittävä kansanterveydellinen uutinen siitä, kuinka suomalaisen nuoren miehen tai vapaaehtoisen naisen yleiskunto kehittyy palveluksen aikana keskimäärin 15 prosentin verran. (Lauriala 2013.)

On ilahduttavaa lukea varsinkin ne palautteet, joissa kerrotaan palveluksen auttaneen yli vaikean elämänjakson siviilissä sekä kuinka kirjoittaja on saanut jälleen otteen elämästään armeijan järjestelmällisen rytmin vuoksi (Takamaa 2013).

Edellä mainitun kaltaisissa argumenteissa voidaan tarkoittavan syrjäytymisin ehkäisyä positiivisena asiana, joko yksilölle itselleen tai sitten yhteiskunnalle. Helne (2003, 201) mainitsee, että tämänkaltaisen syrjäytymisdiskurssi johtaakin lopulta puheeseen yhteiskunnasta ja liittyy huoleen eräänlaisesta maailman sijoiltaanmenosta. Helnen mukaan tästä samasta pelosta kertoo myös puheet hyvinvointivaltion kriisistä, sillä hyvinvointivaltio perustuu kansallisen solidaarisuuden ideaan. (Helne 2003, 201.) Tämä tulee vielä selvemmin esille seuraavissa lainauksissa, jotka olivat osa maavoimien tiedotuskampanjaa asevelvollisuudesta:

Asevelvollisuus korostaa yksilön vastuuta osana yhteisöä aikakaudella joka korostaa usein yksilön vapauksia yhteisön kustannuksella (Palosaari & Vuorinne 2013).

Nyt näyttää individualismi ja yhden asian liikehdintä vieneen huomion. Kokonaisvaltaisempi yhteiskunnan kehittämisajattelu olisi tänäänkin paikallaan. (Salminen 2013b.)

Yleinen asevelvollisuus on demokraattisen yhteiskunnan tapa jakaa vastuuta ja velvollisuutta yhteisölle yhteisen puolustuksen järjestämiseksi. Puolustuksen järjestäminen kuuluu valtion perustehtäviin. Tämä on toki harvinaista aikakaudella,

joka korostaa usein vain yksilön oikeuksia yhteisön kustannuksella. (Lauriala 2013.)

Argumenteissa korostetaan siis yksilöiden vastuuta yhteisöä kohtaan, jonka nähdään heikentyneen yhteiskunnan yksilöllistymisen myötä. Myös presidentti Niinistö otti kantaa yhteiskunnan puolustamiseen 203. maanpuolustuskurssin avajaistilaisuudessa pitämässään puheessa sekä Ensio Palosaari ja Simo Vuorinne osana maavoimien tiedotuskampanjaa asevelvollisuudesta:

Näen asevelvollisuuden myös maanpuolustusta laajemmin. Se on yhteiskunnan-kin puolustusta. Asevelvollisuudella on roolinsa yhteiskuntamme eheyden säilyttämisessä. Ja ehyt yhteiskunta on paitsi puolustamisen arvoinen, myös puolustuskykyinen. (Niinistö 2012c.)

Yleinen asevelvollisuus on nähtävä sotilaallista maanpuolustusta laajemmin yhteiskunnan puolustuksena. Puolustusvoimien ja ympäröivän yhteiskunnan välillä on vahva sidos yleisen asevelvollisuuden kautta. (Palosaari & Vuorinne 2013.)

Lainauksissa perustellaan asevelvollisuuden merkitystä kansalaisia, yhteiskuntaa ja asevoimia yhdistävällä vaikutuksella. Leanderin (2003, 9–10) mukaan argumenttia asevelvollisuuden kansalaisia ja valtiota yhdistävästä vaikutuksesta on nyky-yhteiskunnassa kuitenkin vaikeampi perustella. Ajatus, että suorittamalla asevelvollisuuden olisi oikeutettu valtion tarjoamiin hyvinvointipalveluihin, on ongelmallinen, sillä vain miehet suorittavat asevelvollisuuden. Lisäksi yleisesti ajatellaan, että oikeus hyvinvointipalveluihin tulee enemmänkin syntymän kautta sekä maksamalla veroja ja osallistumalla politiikan tekoon kuin suorittamalla asevelvollisuus. (Leander 2003, 9–10) Tähän ottaakin kantaa aineistossa esiintynyt kommentti siitä, kuinka asevelvollisuus on poikkeus suomalaisessa yhteiskunnassa verrattuna muihin julkisen sektorin tehtäviin:

Asevelvollisuus on ratkaisuna täysin poikkeuksellinen. Kun muuten yhteiskuntamme perustuu laajaan yksilönvapauteen, on yksi ainoa julkisen sektorin tehtävä, maanpuolustus, päätetty järjestää kajoamalla yksilön oikeuksiin erittäin järjestä. (Tyynysniemi 2013.)

Edellä olevan kaltaiset lainaukset kuvastavat yhteiskunnan muutosta individualistisempaan suuntaan ja vahvistavat sekä Sipilän (2013, 16) että Leanderin (2003, 9–10) näkemyksiä siitä, että asevelvollisuuden kaltaista raskasta kansalaisvelvollisuutta on yhä vaikeampi perustella nykyisessä hyvinvointiyhteiskunnassa, jossa sodan uhka on pienentynyt. (Sipilä 2013, 16; Leander 2003, 9–10) Tosin kuten Simolakin (2007, 59) on todennut, niin näitä argumentteja

käytetään edelleen yhteiskunnan muutoksesta huolimatta asevelvollisuuden puolesta puhumiseen (Simola 2007, 59). Esimerkiksi Tasavallan presidentti Sauli Niinistö on käyttänyt tätä argumenttia puheessaan:

Vain yleisen asevelvollisuuden kautta voimme turvata sodan ajan joukkojemme riittävyyden ja sitä kautta koko maan puolustamisen. Suomalaiset nuoret ovat vuosikymmenestä toiseen antaneet panoksensa maapuolustukseen suorittamalla yleisen asevelvollisuuden heiltä edellyttämät tehtävät. (Niinistö 2012b.)

Asevelvollisuutta kritisoivien lausunnoissa asevelvollisuuden on sanottu nimenomaan lisäävän syrjäytymiskokemuksia, sillä osa asevelvollisista vapautetaan palveluksesta jo terveystarkastuksessa. Argumentin mukaan nämä ovat usein niitä eniten syrjäytymisvaarassa olevia. Lisäksi argumentin mukaan vapauttaminen palveluksesta voi lisätä syrjäytymisvaarassa olevien asevelvollisten tunnetta siitä, että he ovat yhteiskunnan ulkopuolisia:

Nykykäytäntö lisää syrjäytymiskokemuksia, koska suurimmassa syrjäytymisvaarassa olevat vapautetaan palveluksesta, mikä usein vahvistaa ulkopuolisuuden ja kelpaamattomuuden tunnetta ja voi vaikeuttaa työllistymistä entisestään. (Kotro 2013.)

Yhteiskuntaa yhdistävä tekijänä asevelvollisuutta perustellaan myös käytännön esimerkkien kautta, jolloin tuodaan esille asevelvollisuuden yhteiskunnallisten merkitysten lisäksi sen yksilöitä hyödyttäviä merkityksiä:

Jalkaväen taisteluohjesäännön tuntemista tärkeämpää ovat ne sosiaaliset valmiudet, joita sotaväessä saa. Siellä oppii sopeutumaan, ymmärtämään erilaisuutta ja toimimaan kaikkien ihmisten kanssa. Vaikka se välillä tekee kipeääkin, se tekee nuorelle ihmiselle hyvää. (Kaleva 2014.)

Asevelvollisuuskoulutuksessa saadut tiedot, taidot ja ymmärrys lujittavat yhteistä arvopohjaa ja valmiutta toimia suomalaisten hyväksi vaikeissakin tilanteissa (Salminen 2013b).

Syrjäytymiskeskustelu on vahvasti mukana myös asevelvollisuuskeskustelussa, eikä se johdu pelkästään huolesta syrjäytyneitä kohtaan, vaan myös yhteiskunnasta, joka syrjäytymiskeskustelun tuottaa. Syrjäytyminen itsessään on hyvin kiistanalainen käsite (Helne 2003, 9). Helne (2003, 9) mainitsee, että relationaalisuuden ajatukseen kuuluu, ”ettei syrjäytymistä analysoitaessa ole olennaista tarkastella niinkään syrjäytyneitä kuin sitä suhdetta, joka heillä on muuhun yhteiskuntaan” (Helne 2003, 9). Helnen mukaan merkityksellistä onkin tarkastella sitä, mikä suhde yhteiskunnalla ja sen instituutioilla on syrjäytyneisiin sekä miten yhteiskunta

representoi suhdetta ja miten sitä hoidetaan. Syrjäytyminen onkin yhteiskunnan ongelma; jotta minkä olemassaolo ehdollistaa sen kohtaloa (Helne 2003, 11) Myös puolustusministeriö hallinnonalan tulevaisuuskatsauksessa tiedostetaan tämä:

Tulevaisuuden menestystekijä on se, että suomalainen asevelvollisuus on kiinteä osa suomalaista yhteiskuntaa (Puolustusministeriö 2014).

Syrjäytymisen ehkäisy ja yhteisöllisyysdiskurssit voidaan nähdä lopulta huolena ehjästä yhteiskunnasta. Ehjä yhteiskunta taas nähdään ennen kaikkea puolustamisen arvoisena, mutta sillä on myös muita hyötyjä. Esimerkiksi normipaine asevelvollisuuden suorittamiseen säilyy, mikäli valtaosa jatkossakin suorittaa asevelvollisuuden.

3.4 Tasa-arvo diskurssi

Jo 1960-luvulta alkanut keskustelu tasa-arvosta on aineiston analyysin perusteella merkittävässä roolissa myös 2010-luvun asevelvollisuuskeskustelussa. Vetoaminen asevelvollisuuden epätasa-arvoisuuteen esiintyy aineistossa hyvin useasti nimenomaan yleistä asevelvollisuutta kritisoivien puheessa. Puhuttaessa tasa-arvosta tai yhdenvertaisuudesta voidaan se ymmärtää usealla tavalla, kuten uskonnon, sukupuolen tai esimerkiksi ulkosuomalaisten ja syntyperältään suomalaisten välisenä tasa-arvona. Asevelvollisuusdiskurssissa tasa-arvoon viitattaessa otetaan kuitenkin kantaa pääsääntöisesti sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Esimerkiksi Vihreiden asevelvollisuusmalli ottaa kantaa nimenomaan asevelvollisuuden sukupuolia koskevaan epätasa-arvoisuuteen:

Tilanne on sukupuolten tasa-arvon kannalta ongelmallinen, koska asepalvelus on naisille vapaaehtoinen ja miehille pakollinen. Tasa-arvolain tulee koskea myös armeijaa. Puolustusvoimienkin on tehtävä tasa-arvolain mukaiset tasa-arvosuunnitelmat. (Vihreät 2010, 6.)

Lisäksi esimerkiksi Arno Kotro toteaa kirjoituksissaan, että ”Puhtaasti sukupuoleen perustuva asevelvollisuus on merkittävin tasa-arvorikkomuus Suomessa. Yksistään tämä riittää viemään oikeutuksen nykymuotoiselta asevelvollisuudelta” ja toteaa, että ”jos asevelvollisuus keksittäisiin nyt, on selvää ettei, niin epätasa-arvoinen järjestely voisi mennä eduskunnassa läpi.” (Kotro 2013.)

Esimerkiksi Tallberg (2010, 27–28) sekä Cronberg ja Terävä (2010, 113) ottavat kantaa asevelvollisuuden tasa-arvoisuuteen. He toteavat, että syy tasa-arvokeskusteluun ei lopulta ole siinä, ketkä esimerkiksi puolustusvoimissa tai muissa turvallisuustoimijoissa toimivat, vaan

siinä, ketkä turvallisuuden asioista päättävät. Vain miehiä koskeva yleinen asevelvollisuus korostaa Tallbergin mukaan turvallisuusalan sukupuolittuneisuutta. Lisäksi puheet kansalaisvelvollisuudesta osaltaan luovat mielikuvaa, että vain miehet olisivat kansalaisia. (Tallberg 2010, 27–28; Cronberg & Terävä 2010, 113)

Turvallisuusalan sukupuolittuneisuuteen ottaa kantaa esimerkiksi Vihreiden naisten lausunto asevelvollisuudesta:

Sukupuolineutraali valikoiva asevelvollisuus tekisi myös puolustuspoliittisesta keskustelusta tasa-arvoisempaa. Tällä hetkellä elää tiukassa käsitys, jonka mukaan vain armeijan itse kokeneet saavat osallistua maanpuolustuksen tulevaisuutta koskevaan julkiseen keskusteluun. Tämä on omiaan vääristämään turvallisuuspoliittista keskustelua. (Vihreät naiset 2013.)

Sukupuolten välisen epätasa-arvon ei nähdä ainoastaan vaikuttavan siihen, ketkä turvallisuusasioista päättävät, vaan keskustelussa on ilmennyt myös muut ongelmat. Esimerkiksi Cronberg (2010, 118) toteaa, että on epätasa-arvoista saada lisäpisteitä vaikkapa koulutukseen tai työelämään armeijan käymisestä, kun lasten hoitamista kotona ei noteerata mitenkään. Cronberg viittaa tekstissään vuoden 2009 selontekoon, mutta myös esimerkiksi Siilasmaan raportti ehdottaa selonteon mukaisesti varusmiespalveluksen hyödynnettävyyttä esimerkiksi jatkokoulutuksessa. (Cronberg & Terävä 2010, 118; Puolustusministeriö 2010.)

Uskontoon perustuva epätasa-arvoisuus on 2010-luvun asevelvollisuusdiskurssissa esillä esimerkiksi Jehovan todistajien vapautuslakiin liittyen. Jukka Kekkonen *selvitys Jehovan todistajien vapauttamista asepalveluksen suorittamista koskevasta lainsäädännöstä*, mainitsee muun muassa kuinka kriittisesti vapautuslakiin suhtautuvien mielestä kyseessä on vakava yhdenvertaisuusongelma:

Kriittisesti vapautuslakiin suhtautuvien mielestä kyseessä on vakava ja uuden perustuslain säätämisen jälkeen, jonka mukaan pysyvistä poikkeuksista perustuslakiin tulisi pääosin päästä eroon, entistä pahempi yhdenvertaisuusongelma. Tässä ajattelussa Jehovan todistajien katsotaan saaneen sellaisen etuoikeuden, jota ei voida pitää oikeudellisesti hyväksyttävänä yhdenvertaisuuden periaatteen näkökulmasta. Tästä lähtökohdasta käsin he pitävät vapautuslain kumoamista tai muuttamista siten, että Jehovan todistajat velvoitettaisiin suorittamaan siviilipalvelusta perusteltuna. (Puolustusministeriö 2013, 11.)

Tasa-arvosta puhuttaessa toisinaan esiintyy myös argumentti, jonka mukaan naisten määrää pitäisi asevelvollisuudessa lisätä heidän miehistä poikkeavilla ominaisuuksilla. Usein viitataankin puolustusvoimien kolmanteen tehtävään eli osallistumiseen kriisinhallintaan. Tästä

esimerkkinä on Turun sanomien uutinen ”Asepalvelus ei ole sukupuolikysymys”, jossa Arto Jokinen Tasa-arvoasian neuvottelukunnasta mainitsee naisten paremman soveltuvuuden tiettyihin kriisinhallintatehtävissä eteen tuleviin tilanteisiin:

Puolustusvoimat tarvitsee lisää naisia. Syy on Jokisen mukaan etupäässä se, että naisia tarvitaan kriisitehtävissä. Kriisitehtäviin taas tarvitaan monesti asekoulutus. Naiset voivat Jokisen mukaan miehiä paremmin auttaa esimerkiksi raikauksen uhreja. (Turun Sanomat 2013.)

Lisäksi esimerkiksi Cronbergin mukaan naiset voisivat lisätä kriisien ennaltaehkäisevää vaikutusta kriisialueilla (Cronberg & Terävä 2010, 118-119).

Sukupuolineutraalia asevelvollisuutta perustellaan myös yksilöiden kykyjen mukaan. Tällä pyritään luomaan kuva naisten yhdenvertaisesta kyvykkyydestä turvallisuusasioissa.

Tasa-arvoinen asepalvelus on mahdollista luoda valitsemalla nykyistä selkeästi pienempi joukko, joka asepalveluksen suorittaa, vapaaehtoisista miehistä ja naisista (Kaleva 2013a).

Sukupuoli ei saa enää olla peruste armeijaan pakottamiselle, vaan jokaista nuorta suomalaista on kohdeltava hänen kykyjensä ja ominaisuuksiensa mukaan (Vihreä miesliike 2011).

Asevelvollisuuden tasa-arvoisuuden ongelmaan on keskusteluissa otettu kantaa myös argumentilla, kuinka asepalvelus on miehille velvollisuus ja naisille vapaaehtoista. Esimerkiksi Arto Jokinen (2010, 127) kirjoittaa Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan miesjaoston keskusteluista, joissa keskusteluun on noussut kysymys perustuslain määrittämästä maanpuolustuksesta (Jokinen 2010, 127). Perustuslaissahan määritellään maanpuolustuksen koskevan koko kansaa, mutta rauhanaikana vain miehet joutuvat suorittamaan osuutensa maanpuolustuksesta asevelvollisuuden kautta. Tämä on määritelty laissa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (1986) sekä asevelvollisuuslaissa (2007). Jokisen mukaan miesjaoston keskusteluiden ydinkysymyksenä onkin ollut, miten asevelvollisuuden kohdalla voidaan poiketa tasa-arvolaista ja yhdenvertaisesta kohtelusta (Jokinen 2010, 127). Samaan ottaa kantaa myös ohi on -kampanjan tukijoihin kuuluva Heikki Hiilamo:

Minusta yleinen asevelvollisuus on vanhanaikainen. Velvollisuushan ei ole yleinen, koska se ei koske molempia sukupuolia. Yksi viime vuosisadan suurista ja parhaimmista saavutuksista on naisten ja miesten tasa-arvo. Tuskin missään muualla kuin armeijassa tarvitsee enää luulla, että se mikä on normaalia ja yleis-

tä, koskee vain miehiä, että naiset olisivat poikkeus ja erityistapaus. (Hiilamo 2013.)

Tasa-arvolaisissa on luonnehdittu asevelvollisuutta niin, että se ei ole syrjivää. Tämä luonnehdinta on herättänyt keskustelua siitä, kumpi asetetaan etusijalle: tasa-arvoajattelu vai maanpuolustus. Tätä kuvaa esimerkiksi seuraava Henry Laasasen kommentti Helsingin Sanomien mielipidepalstalta:

Tasa-arvon tulee asettua arvona puolustuspoliittisen tarkoituksenmukaisuuden tai yhteiskunnan edun yläpuolelle. Puolustuspoliittisen ratkaisun tulee olla sama miehille ja naisille, oli kyseessä asevelvollisuus, ammattiarmeija tai jokin muu. Jos tasa-arvon käsitettä sovelletaan oikein, asevelvollisuus ulottuu koskemaan myös naisia. Jos sen sijaan halutaan keskustella siitä, miten puolustuspolitiikka Suomessa pitäisi järjestää, on kyseessä aivan eri keskustelu. (Laasanen 2010.)

Myös itse tasa-arvolaki on saanut kritiikkiä, kuten Profeministimiesten kanta osoittaa:

Profeministimiesten kanta on, että sukupuoleen perustuvat velvollisuudet eivät kuulu tasa-arvoiseen yhteiskuntaan. Se, että asevelvollisuus on jätetty tasa-arvolain ulkopuolelle ei tarkoita sitä, että asevelvollisuus vain toiselle sukupuolelle olisi tasa-arvon mukaista, vaan sitä, että tasa-arvolaki on puutteellinen. (Profeministimiehet 2010.)

Tällöin argumentoijien mielestä tasa-arvo menee maanpuolustuksen edelle ja asevelvollisuutta pitäisi kehittää tasa-arvo edellä.

Miesten kohdalla on puhuttu myös siitä, kuinka asevelvollisuus lykkää miesten opintojen aloitusta ja aiheuttaa taloudellisia menetyksiä. Taloudellisia menetyksiä perustellaan sillä, että asevelvollisuus aiheuttaa katkoksen työuraan töissä oleville. Vasta työuraansa aloittavien kohdalla asevelvollisuus myös myöhentää työuran aloittamista. Lisäksi asevelvollisuus vaikuttaa eläkekertymään, sillä varusmiespalvelusta ei lasketa eläkekertymään. (Jokinen 2010, 127.)

Sukupuolineutraalista asevelvollisuudesta puhuvat jakautuvat aineiston perusteella kahteen eri kantaan. Vahvimmin sukupuolten välisestä tasa-arvo-ongelmasta puhuvat kannattavat yleisesti asevelvollisuudesta luopumista ja sen korvaamista valikoivalla tai vapaaehtoisuuteen perustuvalla velvoitteella. Toisen kannan muodostavat sukupuolineutraalin asevelvollisuuden kannattajista ne, jotka ehdottavat asevelvollisuutta tai siihen rinnastettavaa kansalaisvelvollisuutta pakolliseksi myös naisille. Tämä on uusien uhkakuvien ohella synnyttänyt asevelvollisuus- ja

maanpuolustuskeskusteluun ajatuksen niin sanotusta kansalaispalveluksesta. Esimerkiksi virallisesti vuonna 2011 aloittanut Kansalaispalveluyhdistys ajaa nykyisen kaltaisen asevelvollisuuden korvaamista kansalaispalveluksella. Idean kansalaispalveluksesta yhdistys herätti jo 2009, ja tuolloin se esitti seuraavaa:

Kansalaispalvelu on ajatus ja visio uudeltaisesta kansalaisyhteiskunnasta, jonka eteen teemme työtä. Tavoitteenamme on luoda kaikkia Suomen kansalaisia koskeva – yhteisöllisyyteen osallistava palveluvalvoite. Kansalaispalvelulla pyrimme vastaamaan mahdollisimman moniin elinympäristöömme, hyvinvointipalveluihimme ja perusturvallisuutemme kohdistuviin globaaleihin haasteisiin. Kansalaispalvelun suorittaa jokainen suomalainen, mies ja nainen, joko nykyisen kaltaisena varusmiespalveluna tai yhteisöpalveluna. Kaikkien ministeriöiden toimialoille kohdistuva kansalaispalvelu on vaihtoehto nykyiselle epätasa-arvoiselle asevelvollisuudelle, tarjoaa resursseja monien yhteiskuntamme perustehtävien hoitamiseen ja opettaa kansalaistaitoja ja suvaitsevaisuutta. (Kansalaispalveluyhdistys 2009.)

Kansalaispalvelulla pyrittäisiin siis korjaamaan yleisen asevelvollisuuden epäkohdat sekä vastaamaan laajan turvallisuuskäsityksen mukaisiin turvallisuusuhkiin. Tämänkaltaisella järjestelyllä säilytettäisiin yhdistyksen mukaan myös yleisen asevelvollisuuden hyödyt. Myös SDP aloitti keskustelun vuonna 2010 asevelvollisuuden korvaamisesta kansalaispalveluksella. SDP ehdotti tuolloin, että kansalaispalveluksesta tehtäisiin perusteellinen selvitys tulevalla vaalikaudella:

Tulevalla vaalikaudella olisi hyvä tehdä laaja ja perusteellinen selvitys koko ikäluokkaa koskevasta kansalaispalveluksesta, sen tarpeista ja toteuttamismahdollisuuksista sekä kustannuksista, sotilaallisen maanpuolustuksen tarpeet ensisijaisesti huomioiden. (Helsingin Sanomat 2010.)

Yleisen asevelvollisuuden kannattajat eivät aineiston perusteella representoi asevelvollisuutta sukupuolten välisellä tasa-arvolla. Keskustelussa argumentit liittyvät yleisemmin siihen, kuinka hankala olisi järjestää kokonaisuudelle ikäluokalle järkevää koulutusta. Esimerkiksi puolustusministeri Carl Haglund painotti tätä Kalevan uutisessa:

En ole vakuuttunut, että kokonaisuudelle ikäluokalle löydetään järkeviä tehtäviä. Tosiasia on, ettei puolustusvoimat eikä yhteiskuntakaan tarvitse kymmeniä tuhansia naisia palvelukseen. (Kaleva 2013b.)

Tämänkaltaisilla puheenvuoroilla pyritään viemään keskustelu pois sukupuolten välisestä tasa-arvosta yleisen asevelvollisuuden kannattajien suosimiin asioihin. Naisten kyvykkyys pyritään kuitenkin huomioimaan ja täten luomaan kuva, että puolustusvoimat eivät syrji naisia

vaan enemminkin haluavat palvelukseen ikäluokan parhaimmiston. Mahdollistamalla naisten osallistuminen asevelvollisuuteen pyritään myös parantamaan tasa-arvoista kohtelua:

Naisille ei tule säätää pakollista asevelvollisuutta. Sen sijaan naisille jaettava informaatiota on parannettava ja naisten vapaaehtoista osallistumista asepalvelukseen on tuettava. Tällöin puolustusvoimat saisi käyttöönsä parhaimman aineksen koko ikäluokasta, vaikka tarvetta pakolliselle naisten asepalvelukselle ei ole. (Puolustusministeriö 2010, 9.)

Lainaus osoittaa hyvin sen, että yleistä asevelvollisuutta ei sen kannattajien argumenteissa nähdä tasa-arvokysymyksenä vaan ennen kaikkea valtiollisen turvallisuuden takaajana. Näin ollen tasa-arvopolitiikkaa voidaan tarvittaessa jättää ulkopuolelle.

Asevelvollisuuskeskusteluun osallistuvien osapuolten väliset argumentit eivät siis kohtaa. Toiselle keskusteluosapuolelle asevelvollisuus on tasa-arvoon ja yksilöiden perusoikeuksiin liittyvä kysymys, kun taas toiselle osapuolelle kyse on maanpuolustuksesta. Tällöin keskustelijat edustavat toisistaan poikkeavaa turvallisuuskoulukuntaisuutta.

3.5 Muut yhteiskuntaa ja yksilöä hyödyttävät vaikutukset

Leanderin (2003, 2) mukaan asevelvollisuuden kohtalo ei lopulta riipu siitä, kuinka tehokas se on sotilaallisesti tai taloudellisesti. Ensisijaisesti asevelvollisuuden tulevaisuus määräytyy sen mukaan, kuinka hyvin se on onnistuttu perustelemaan legitiimiksi sosiaalisesti ja poliittiseksi instituutioksi. (Leander 2003, 2) Tämän myötä asevelvollisuuskeskusteluun on tullut yhä enemmän argumentteja sen yksilöä ja yhteiskuntaa hyödyttävistä vaikutuksista:

Asevelvollisuusjärjestelmän sopivuutta Suomelle puolustusratkaisumme keskeisenä tekijänä perustellaan usein ensi sijassa taloudellisten ja sotilaallisten tekijöiden valossa, mutta niiden lisäksi sillä on vielä laajempikin yhteiskunnallinen vaikuttavuutensa. Sen eräänä osa-alueena ovat nuorten saamat hyödyt varusmiespalveluksesta sen jälkeistä työelämää ajatellen. (Puheloinen 2012b.)

Sotilaallisten ja taloudellisten seikkojen lisäksi yleisellä asevelvollisuudella on muitakin yhteiskunnallisia vaikutuksia. Nuoret saavat varusmiespalveluksesta hyötyä tulevaa työelämää ajatellen. Konkreettisia esimerkkejä ovat muun muassa varusmiehelle annettava johtaja- ja kuljettajakoulutus sekä palveluksen aikana parantunut psyykinen ja sosiaalinen toimintakyky. (Hartikainen 2013.)

Uskon vakaasti, että ammattitaitoiset asevelvolliset vievät siviilielämään mukaan paljon sellaisia taitoja, jotka opitaan armeijan aikana sivutuotteena (Takamaa 2013).

Yleisen asevelvollisuuden siis nähdään antavan sellaisia valmiuksia, joita yhteiskunta tarvitsisi kaikesta huolimatta. Yhteiskunnallisten vaikutusten lisäksi yleisen asevelvollisuuden nähdään antavan yksilölle myös sellaisia käytännön taitoja, jotka hyödyttävät häntä niin siviilielämässä kuin työelämässäkin. Tämän kaltaisten argumenttien voidaan olettaa johtuvan ensinnäkin Leanderin mainitsemasta yhteiskunnallisen legimitteen hakemisesta mutta myös lisääntyneestä yhteiskunnan yksilökeskeisyydestä. Kun korostetaan yleisen asevelvollisuuden yksilölle myönteisiä vaikutuksia, voidaan vaikuttaa siihen, kuinka hyödylliseksi yksilöt kokevat asevelvollisuuden. Argumentoinnissa näkyy myös nykyihmisen tarve muokata omaa elämänsä ja hakea elämyksiä.

Elämishakuisuudesta hyviä esimerkkejä ovat puolustusvoimien viime vuosina yleistyneet mainoskampanjat esimerkiksi erikoisjoukkoihin tai ilmavoimiin hakeutumisesta. Myös aineistossa tuodaan asevelvollisuuden tarjoamat elämykset ilmi:

Varusmiesaika, joka on oleellinen osa yleistä asevelvollisuutta, on ainutlaatuisen ajanjakso nuoren miehen elämässä. Se tarjoaa nuorille miehille runsaasti yksilöllisiä mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen ja haastamiseen. (Helasterä 2013)

Asevelvollisuusalan toimialapäällikkö, everstiluutnantti Vesa Tohkanen arveleekin iltalehden uutisessa, että esimerkiksi naisalokkaiden määrän lisääntymiseen on voinut vaikuttaa varusmiespalveluksesta kertovat reality-sarjat. (Iltalehti 2014)

Muiden yksilöä ja yhteiskuntaa hyödyttävien vaikutuksien tuominen asevelvollisuuskeskusteluun voidaan liittää asevelvollisuuden legitimiin varmistamiseen. Mitä useampi yksilö suorittaa asevelvollisuuden, sitä suurempi paine asevelvollisuuden suorittamiselle säilyy. Samalla asevelvollisuuden houkuttelevaksi tekemisellä pyritään varmistamaan se, että puolustusvoimat saa aina ikäluokan parhaan aineksen.

Myös jo aiemmin mainittu asevelvollisuuden vaihtoehto eli kansalaispalvelus on yksittäisissä argumenteissa perusteltu yhteiskunnalle ja yksilölle syntyvillä hyödyillä. Tämä tulee ilmi esimerkiksi seuraavasta lainauksesta, missä kansalaispalvelusta ehdotetaan osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää.

Maanpuolustusvelvollisuudesta tulisi tällaisella järjestelmällä saumaton osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Saavuttaisimme täten parhaat puolet yleisestä asevelvollisuudesta ja saisimme tasa-arvoisesti koulutettua koko kansan kriisi-

valmiudet sille tasolle, että kriisinhallinta myös rauhan aikana pystyttäisiin toteuttamaan korkealla tasolla. (Karlsson 2013.)

Asevelvollisuuden tai kansalaispalveluksen liittäminen osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää on myös yksi huomio Siilasmaan työryhmän raportissa. Raportissa todetaan, että ”Varusmiespalveluksen on tulevaisuudessa nivellyttävä entistä paremmin työelämään ja opintoihin. Asevelvollisuus on nähtävä osana elinikäistä koulutusjärjestelmää” (Puolustusministeriö 2010, 11). Tähän samaan asiaan on ottanut kantaa myös kenraali Puheloinen, joka puheessaan mainitsee tämänkaltaisen koulutusjärjestelmän olevan hyväksi sekä yhteiskunnalle, että asevelvolliselle itselleen:

Puolustusvoimien tapaa järjestää varusmiesten ja reserviläisten koulutus ja käyttö voitaisiin yleisen asevelvollisuuden ohella kutsua myös nimellä ”suomalainen asevelvollisuus”. Sen oleellinen osa on tiivis yhteys muuhun yhteiskuntaan sekä molemminpuolinen ”win-win” -asetelma. Varusmiespalvelus ja naisten vapaaehtoinen asepalvelus ovat osa yhteiskunnan koulutusjärjestelmää ja kansalaisten elinikäistä oppimista. (Puheloinen 2012b.)

Tämän tutkielman kannalta mielenkiintoiseksi Puheloinen puheen teki se, että hänen mukaansa yleistä asevelvollisuudesta joudutaan luopumaan, mikäli puolustusvoimien rahoitusta ei nosteta sen vaatimalle tasolle. Puheessaan Puheloinen kuitenkin perusteli yleistä asevelvollisuutta enemmän sen yhteiskunnallisilla vaikutuksilla sotilaallisten vaikutusten sijaan. Toki hän mainitsee sotilaalliset tarpeet puheensa lopussa, mutta pääpaino on yhteiskunnallisissa vaikutuksissa:

Eräs mainitsemistani uhista on joutuminen luopumaan yleisestä asevelvollisuudesta, jos puolustusvoimien rakenteita on edelleen supistettava eikä siten koko palveluskelpoista osaa ikäluokista voida enää kouluttaa. Toivottavasti edellä selostamani asevelvollisuuden vaikuttavuustekijät antavat osaltaan kuvaa siitä, millaisista arvoista tässä on kyse. Puhumattakaan tällä kertaa siitä, mitkä olisivat tuollaisen suuren muutoksen sotilaalliset ja muut turvallisuusvaikutukset. (Puheloinen 2012b.)

Puheessaan Puheloinen viittaa tämän tutkielman sodankäynti ja uudet uhat -alaluvussa mainittuun, maanpuolustuskurssi 202 avajaispuheenvuorostaan ja siinä mainitusta puolustusreformista, joka olisi seurausta puolustusvoimille osoitetuista liian pienistä määrärahoista.

4 ASEVELVOLLISUUSDISKURSSIEN LIITTYMINEN SOSIOKULTTUURISEEN KONTEKSTIIN

Edellisessä luvussa analysoitiin aineistoa tekstianalyysin avulla. Analyysin tavoitteena oli selvittää, kuinka aineistossa representoidaan asevelvollisuutta. Lisäksi analyysin tavoitteena oli tekstien rakenteen avulla tulkita, mitä aineistossa sanotaan ja mitä jätetään sanomatta. Tämän perusteella muodostettiin käsitys siitä, miten asevelvollisuutta on representoitu turvallisuuden näkökulmasta 2010-luvulla käydyssä suomalaisessa asevelvollisuuskeskustelussa.

Edellisen kappaleen perusteella asevelvollisuuskeskustelun turvallisuuskäsityksien merkitykset ovat vielä epäselvät. Tämän luvun tavoitteena on selkeyttää näitä merkityksiä. Luvussa vastataan seuraavaan tutkimuskysymykseen: *Miten 2010-luvun asevelvollisuusdiskurssissa ilmenee yhteiskunnan muuttuneet turvallisuuskäsitykset?* Luvussa liikutaan kriittisen diskursianalyysin, diskurssikäytäntöjen ja sosiokulttuurisen käytännön tasolla. Diskurssikäytännössä tulkitaan tekstien intertekstuaalisuutta ja liitetään sen avulla diskurssi sosiokulttuuriseen kontekstiin.

Tässä kappaleessa tarkastellaan myös diskursseihin liittyvää vallankäyttöä. Asevelvollisuuskeskustelussa siihen osallistuvat representoivat usein diskurssijärjestyksissään haluamiaan diskursseja ja samalla jättävät haluamansa diskurssit pois tai vähäiselle huomiolle. Tämän vuoksi luvussa tarkastellaankin sitä, mistä keskustelijat ammentavat tukensa esittämilleen diskursseille. Esimerkiksi asevelvollisuutta kannattavat, ovat jo pitkään perustaneet asevelvollisuuskeskustelun mielipidemittauksiin. Näiden perusteella yleisellä asevelvollisuudella on edelleen kansan suosio.

Lähtöoletuksena vallankäytön analysoinnille on, että jokainen diskurssi kuvaa jotain ideologiaa, joten ideologia ohjaa diskursiivista käyttäytymistä. Tällöin voidaan tulkita myös millaisia mahdollisia asioita diskurssi voi olla oikeuttamassa. Esimerkiksi yksittäinen informaation palanen voi sosiaaliseen käytäntöön liittyen paljastaa kehityssuuntia, joihin diskurssin tuottaja haluaisi asevelvollisuutta viedä. (Mikkola 2014, 179, 210) Tällaisia ideologisia suuntauksia edellisen luvun analyysin perusteella ovat yleinen asevelvollisuus valtiollisen turvallisuuden takaajana, yleinen asevelvollisuus ehjän yhteiskunnan turvaajana sekä yleinen asevelvollisuus yksilön ja yhteisöjen turvaajana. Nämä ideologiat noudattavat myös turvallisuuskäsityksien koulukuntaisuuksia, eli realistista, liberaalia ja kriittistä turvallisuuskäsitystä. Resilientti tur-

vallisuuskäsitys näkyy aineistossa yksittäisissä kommenteissa, mutta selkeää omaa ideologista ryhmäänsä ei näistä kommenteista muodostu.

4.1 Yleinen asevelvollisuus valtiollisen turvallisuuden takaajana

Yleistä asevelvollisuutta on kehitetty aina 2000-luvun alkuun asti vahvasti valtion ulkoisia uhkakuvia vastaan. Tämä realistisen koulukunnan mukainen käsitys sotilaallisista uhkakuvista on myös varsin vallitseva argumentti yleisen asevelvollisuuden representoinnissa. Sotilaalliset argumentit liittyvät tällöin alueelliseen koskemattomuuteen, koko maan puolustamiseen sekä uskottavaan puolustukseen eli puolustusvoimien ensimmäiseen tehtävään.

Luvussa kaksi on käsitelty sitä, miten länsimainen sodankäynti ja sodankuva ovat muuttuneet pienemmiksi ja oman alueen ulkopuolella toteutettaviksi operaatioiksi. Lisäksi Raitasalon (2013, 217) mukaan näillä ei ole selkeää yhteyttä kansallisen turvallisuuden ja oman alueen puolustamisen lähtökohtiin (Raitasalo 2013, 217). Tällä länsimaisen sodan kuvan muutoksella on ollut vaikutusta varsinkin siihen, miten asevelvollisuutta kritisoivat suhtautuvat yleiseen asevelvollisuuden valtiollisen turvallisuuden takaajana.

Aineistossa esimerkiksi tasavallan presidentti Niinistö on asettunut vahvasti yleisen asevelvollisuuden taakse ja representoinut asevelvollisuutta varsin realistisen koulukunnan mukaisen turvallisuuden kautta. Niinistö onkin aina puhuessaan asevelvollisuudesta painottanut asevelvollisuuden sotilaallista tehokkuutta:

Yleinen asevelvollisuus on puolustusratkaisumme kivijalkaa myös jatkossa. Sen sotilaallinen perusta on kestävä niin kotimaan puolustamiseen kuin kriisinhallintaan. (Niinistö 2012c.)

Niinistön tapaan myös maavoimien tiedotuskampanjaan osallistuneet henkilöt sekä aineistossa olevat valtiorhallinnon asiakirjat (lukuun ottamatta selvitystä Jehovan todistajien vapauttamista asepalveluksesta koskevasta lainsäädännöstä, joka ei tarkastele asevelvollisuutta puolustusratkaisuna) representoivat asevelvollisuutta ennen kaikkea sen sotilaallisilla tarpeilla. Myös näissä mainitaan, että yleinen asevelvollisuus on ainoa mahdollinen ratkaisu koko maan puolustamiseen sekä uskottavan puolustuskyvyn ylläpitämiseen.

Mielenkiintoinen suhtautuminen yleiseen asevelvollisuuteen valtiollisen turvallisuuden takaajana ilmenee puolustusvoimien komentajan kenraali Puhelaisen kommentista maanpuolustus-

kurssin 202 avauspuheenvuorossaan. Hän esittää näkemyksen, että ellei puolustusvoimien rahoitusta saada sen tarvitsemalle tasolle, voi olla edessä luopuminen yleisestä asevelvollisuudesta. Tähän syynä on puolustusmateriaalin kallistuminen. Tämän vuoksi puolustusvoimat eivät kykenisi nykyisellä rahoituksella enää varustamaan suurta reserviläisarmeijaa nykyisin varustein. Puheloinen toki mainitsee, että koko maan puolustaminen on mahdollista ainoastaan yleisen asevelvollisuuden avulla. Hän nostaa silti vaihtoehdon, että yleisestä asevelvollisuudesta pitää luopua, jos puolustusvoimat ei saa rahoitusta esimerkiksi materiaalihankintoihin. (Puheloinen 2012a.) Tämä voidaan tulkita Puheloinen näkemykseksi, jonka mukaan pienemmät mutta tehokkaammat asevoimat olisivat sotilaallisesti tehokkaampia kuin yleisen asevelvollisuuden kautta muodostettu suuri reservi.

Myös puolustusvoimien nykyinen komentaja kenraali Jarmo Lindberg totesi maanpuolustuskurssin 210 avajaispuheenvuorossaan, että muun muassa yleistä asevelvollisuutta joudutaan tarkastelemaan, mikäli puolustusvoimiin ei kohdisteta riittävää materiaali-investointitasoa. Lindberg puhui myös nykyaikaisesta sodankäynnistä ja kuvasi sitä termillä ”hybridisota”. Näkemyksen mukaan hybridisodan varsinaisessa toimintavaiheessa asevoimia käytettäisiin mahdollisimman vähän. Asevoimien käytön painopiste olisi tiedustelussa sekä erikoisjoukkojen, ilma-aseen ja kaukovaikutteisen tulen käytössä. Kuitenkin massiivisen asevoimien käyttö toimisi jatkuva pelotteena. Puheessaan Lindberg ei suoranaisesti ota kantaa siihen, kuinka yleinen asevelvollisuus vastaisi hybridisodan vaatimuksiin, mutta hän toteaa, että ”tarvitsemme terävän torjuntakärjen ja riittoisan reservin”. (Lindberg 2014.)

Yhteiskunnallisessa kontekstissaan puolustusvoimien komentajien puheet liittyvät ennemminkin resurssikamppailuun puolustusvoimien puolesta kuin keskusteluun yleisestä asevelvollisuudesta luopumisesta. Komentajat nimittäin korostavat sotilaallisten merkitysten lisäksi myös asevelvollisuuden yhteiskunnallisia merkityksiä ja pyrkivät näin kasvattamaan kynnystä luopua yleisestä asevelvollisuudesta.

Yleistä asevelvollisuutta sen valtiollisen turvallisuuden avulla representoivat tukeutuvat aineistossa Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisiin selontekoihin. Kuten luvussa kaksi käy ilmi, on yleinen asevelvollisuus nimetty selonteossa aina osaksi Suomen puolustusratkaisua. Lisäksi representoijat muistuttavat puolustusvoimien tehtävistä, joiden suorittaminen on heidän mukaansa mahdollista ainoastaan yleisen asevelvollisuuden avulla.

Sadankomitean maanpuolustusmalli, Vihreän miesliikkeen sekä Vihreiden linjaukset asevelvollisuudesta osoittavat, että heidän suhtautuminen yleiseen asevelvollisuuteen valtiollisen turvallisuuden takaajana myötäilee länsimaista sodan kuvaa. Siinä asevoimat ovat siirtyneet miesmäärältään pienempiin ja hyvin varusteltuihin teknoarmeijoihin sekä strategiset iskut nähdään laajoja rintamahyökkäyksiä todennäköisempänä:

Kehitys on johtanut siihen, että teknologian ja kaluston merkitys kasvaa jatkuvasti ja lukumäärän suhteellinen merkitys vähenee. Armeija ei ole reagoinut tähän siirtämällä painopistettä riittävästi varusmiesten lukumäärästä koulutustasoon ja varusteluun. (Vihreä miesliike 2011.)

Edellä mainitut tahot myös esittävät, että tällä tavoin olisi mahdollista siirtyä valikoivan asevelvollisuuden kautta vapaaehtoiseen asevelvollisuuteen. Suomessa tämänkaltainen käsitys vapaaehtoisuuteen perustuvasta teknoarmeijasta on kuitenkin edelleen törmännyt kansalaisten keskuudessa sotilaallisen ajattelun ohjaamaan käsitykseen Venäjästä ja sen sotilaallisesta voimasta (Nokkala 2001, 366). Osittain myös tästä syystä yleisellä asevelvollisuudella on edelleen vahva kansalaisten tuki takanaan.

Aineiston perusteella realistisen koulukunnan mukaisen diskurssin järjestys on määräytynyt turvallisuus- ja puolustuspoliittisten selonteiden, puolustusvoimien tehtävien sekä näiden perusteella määritettyjen sotilaallisten turvallisuusuhkien myötä. Turvallisuusuhkien määrittely perustuu siihen, onko uhka mahdollinen. Asevelvollisuutta kritisoivat perustavat puolestaan argumenttinsa uhan todennäköisyyteen. Myös tasavallan presidentti sekä asevoimien edustajat ovat kannattaneet yleistä asevelvollisuutta ja yhdistäneet sen puolustusvoimien tehtäviin ja koko maan puolustukseen.

Yleisen asevelvollisuuden kannattajat ovat myös esittäneet, että nykyinen ratkaisumalli on ainut mahdollinen ratkaisu sodan ajan tarpeisiin, sillä se perustuu alueelliseen koskemattomuuteen ja koko maan puolustukseen. Kannattajat eivät kuitenkaan yleensä sen tarkemmin esitä näkemyksiä nykyaikaisesta sodasta vaan perustavat argumenttinsa selonteiden kautta määritettyyn uhkaympäristöön. Lisäksi he muistuttavat, että muuttuneesta turvallisuusympäristöstä huolimatta sodankäynnin perusopin kappaleet eivät ole maailmasta hävinneet.

Lisäksi historian kautta rakentunut sotilaallinen käsitys Venäjästä on antanut oikeutuksen diskurssille. Näin ollen asevelvollisuuden kannattajat ovat sulkeneet keskusteluista pois asevelvollisuuden kritisoijat eivätkä asevelvollisuuden kritisoijat ole pystyneet muuttamaan merkittävästi diskurssin järjestystä. Kuten Nokkalakin (2014, 301) on todennut, asetelma voisi

muuttua, mikäli puolustusvoimat toteaisi, että nykyinen ratkaisumalli ei olisi sotilaallisin perusteluin enää tarpeellinen (Nokkala 2014, 301).

Asevelvollisuutta kannattavien ja sitä vastustavien mielipiteissä laajemmin kysymys on myös siitä, milloin puolustus on uskottavaa. Kuten Viitasalo toteaa tutkimuksessaan, on puolustuksen uskottavuus yleisesti hyväksytty premissi, sillä se liittyy valtion kykyyn huolehtia kansalaistensa turvallisuudesta (Viitasalo 2013, 105). Yleistä asevelvollisuutta kannattavien mielestä uskottava puolustus säilyy vain yleisen asevelvollisuuden kautta, kun taas kritisoijien mielestä uskottava puolustus ei vaadi suuria miesmääriä vaan pienempiä ja paremmin varusteltuja asevoimia.

4.2 Yleinen asevelvollisuus suomalaisen yhteiskunnan turvaajana

Turvallisuusympäristön ja yhteiskunnan muutoksesta johtuen ovat laaja-alaiset, koko yhteiskuntaa koskevat uudet uhat nousseet myös asevelvollisuuskeskusteluun. Varsin yleisesti aineistossa esiintyi yleisen asevelvollisuuden kritisoimista nimenomaan uusien uhkakuvien perusteella. Esimerkiksi *ohi on* -kampanja toteaa, että yleinen asevelvollisuus on realistisia uhkakuvia ajatellen vanhentunut puolustusratkaisu. Myös Sadankomitean pääsihteeri Eekku Aromaa nostaa tämän esille ja toteaa, että nyky-yhteiskunnassa resurssit pitäisi kohdentaa näihin uusiin uhkakuviin:

2010-luvulla on menneen maailman uhkien sijaan myös todellisia uhkia kuten ilmastonmuutos ja eriarvoisuus. Yhteiset resurssit tulisi käyttää näiden uhkien torjuntaan vanhanaikaisen asevelvollisuusarmeijan ylläpidon sijaan. (Aromaa 2013b.)

Puolustushallinnon piirissä uusia uhkia ei ole lähdetty kieltämään. Teemu Tallbergin (2010, 27) mukaan tämä muutos näkyi jo vuonna 2007, jolloin puolustusvoimien lakisääteisten tehtävien tarkentamisen yhteydessä monet kansainvälistä puolustusta ja turvallisuutta koskevat trendit konkretisoituivat Suomessa. Tehtävien tarkentamisen yhteydessä konkretisoitua Tallbergin mukaan puolustushallinnon tarve muuttua kohti laaja-alaisen turvallisuusuhkien torjuntaa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa, unohtamatta kuitenkaan puolustusvoimien ykköstehtävää eli koko maan puolustamista aseellisia uhkia kohtaan. (Tallberg 2010, 27.) Tämän myötä aineistossa esiintyi asevelvollisuuden representoimista puolustusvoimien toisella tehtävällä eli muiden viranomaisten tukemisella. Näitä argumentteja esittivät etenkin maavoimien tiedotuskampanjaan osallistuneet keskustelijat.

Sanna Rummakon (2006, 169) mukaan rauhanliikettä tämänkaltainen kehitys huolestuttaa. Huolenaiheena rauhanliikkeillä on, kuinka pitkälle maanpuolustustoimijoiden kenttää voidaan venyttää militarisoimatta täysin ei-sotilaallisia toimintoja. (Rummakko 2006, 169.) Sadankomitea on antimilitaristinen rauhanjärjestö, joten puhuminen uusien uhkien merkityksestä voidaan liittää heidän ideologiaan vähentää yhteiskunnan militarisoitumista ja tämän kautta siirtää resursseja uusien uhkien rauhanomaiseen ennaltaehkäisyyn ja torjuntaan. Aineistossa myös Aseistakieltäytyjäliitto oli vahvasti asevoimien tehtäväkentän laajentamista vastaan.

Puhuttaessa uusista uhkakuvista voidaan niitä löytää eri tasoilta yhteiskuntatason uhkista aina yksilöiden kokemiin turvallisuusuhkiin. Tällöin käsite *uudet uhkakuvat* itsessään ei kerro vielä mitään. Esimerkiksi edellä mainitussa Aromaan kommentissa ilmastonmuutos voidaan nähdä koko maailmaa koskettavana uhkakuvana, kun taas eriarvoisuus voidaan nähdä joko yksilön perusoikeuksien turvaamisena tai ehjän yhteiskunnan turvaamisena. Joka tapauksessa yleisesti aineistossa uusien uhkien voidaan olettaa tarkoittavan ei-sotilaallisia uhkakuvia.

Uudet uhat voidaan nähdä siis jonain sellaisena, mikä uhkaa yhteiskunnan, yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuutta ja ovat nousseet pinnalle turvallisuusympäristön sekä yhteiskunnan muutoksen myötä. Osaltaan tästä syystä vuoden 2009 selonteko linjaakin, että asevelvollisuuden yhteiskunnallisista vaikutuksista on viipymättä tehtävä selvitys. Tämän myötä valmistui vuonna 2010 niin sanottu Siilasmaan työryhmän raportti, joka on merkittävästi vaikuttanut asevelvollisuudesta käytävään keskusteluun.

Raportin mukaan, nykyisen kaltainen asevelvollisuus hyvin toteutettuna muun muassa:

- Kytkee yhteiskunnan toimijat yhteen,
- edistää yhteiskunnallisia arvoja, maanpuolustustahtoa ja yhteiskuntarauhaa,
- tuottaa nuorille monenlaista osaamista, joista merkittäviä ovat erityisesti johtajakoulutus, kuljettajakoulutus sekä ensiapukoulutus,
- sosiaalista ja opettaa ryhmässä toimimista,
- ehkäisee syrjäytymistä,
- toimii maahanmuuttajien kotouttajana,
- edistää kansanterveyttä,
- tuottaa tietoaaineistoa tutkimuskäyttöä varten,
- tuottaa reserviä myös muiden viranomaisten tukemiseksi,
- tuottaa henkilöstöä kriisinhallintatehtäviin ja

- toimii rekrytointikanavana puolustusvoimille ja muille viranomaisille. (Puolustusministeriö 2010, 8.)

Kuten edellisessä alaluvussa on mainittu, representoivat valtiohallinnon asiakirjat asevelvollisuutta ennen kaikkea sen sotilaallisella tehokkuudella. Kuitenkin raportista ja muista valtiohallinnon asiakirjoista voidaan havaita, että legitimitetti asevelvollisuudelle haetaan enenevässä määrin sen yhteiskuntaa ja yksilöä hyödyttävistä vaikutuksista. Huomio tukee Anna Leanderin näkemyksiä, joiden mukaan asevoimien kohtalo riippuu lopulta siitä, kuinka hyvin se on onnistuttu perustelemaan legitimiiksi sosiaalisesti ja poliittiseksi instituutioksi. (Leander 2003, 2.)

Nämä yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ovat merkittävästi vaikuttaneet myös muiden yleistä asevelvollisuutta kannattavien argumentteihin. Yleistä asevelvollisuutta kannattavien argumenteissa yhteiskunnan turvaamisen ideologiaa edustivat esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisy, kansakunnan yhtenäisyys, yksilön velvollisuudet yhteiskuntaa kohtaan sekä kustannustehokkuus. Yhtenäistä näille diskursseille on, että niissä korostetaan muita kuin sotilaallisia uhkakuvia. Tällöin turvattavana kohteena on ennen kaikkea ehyt yhteiskunta. Mielenkiintoiseksi nämä diskurssit muodostuivat sillä, että yleisen asevelvollisuuden kritisoijat näkevät vastaavat diskurssit usein vastakohtaisesti juuri ehjän yhteiskunnan uhkina.

Yksi ehyttä yhteiskuntaa korostavista diskursseista on asevelvollisuuden kustannustehokkuus. Esimerkiksi maavoimien tiedotuskampanjassa sekä puolustusvoimien komentajien puheissa toistetaan argumenttia asevelvollisuuden kustannustehokkuudesta ja verrataan sitä ammattiarmeijoihin. Näiden lisäksi tasavallan presidentti Niinistö on todennut, että ”Mikään likimainkaan kuviteltavissa oleva budjetti ei riittäisi tarvittavan kokoisen ammattiarmeijan ylläpitoon” (Niinistö 2013). Tunnetusti yleisen asevelvollisuuden kautta muodostetuilla asevoimilla onkin pienet kulut ammattiarmeijoihin nähden, sillä asevelvollisille ei makseta palkkaa. Tällöin kustannustehokkuusdiskurssilla on liittymäpinta myös sotilaallinen tehokkuusdiskurssiin, jolloin yleinen asevelvollisuus nähdään nykyisellä rahoituskehysellä ainoana mahdollisena ratkaisuna uskottavaan, koko maan kattavaan puolustuskykyyn.

Yleistä asevelvollisuutta kritisoivat kuitenkin näkevät asevelvollisuuden kalliina tapana järjestää maanpuolustus. Esimerkiksi Vihreiden asevelvollisuusmallissa argumentoidaan seuraavasti:

Asevelvollisten menettämien tulojen aiheuttama kansantaloudellinen kustannus on noin prosentin bruttokansantuotteesta. Esimerkiksi työuran aloittaminen voi viivästyä asevelvollisuuden takia yhden ihmisen kohdalla 6-24 kuukautta, mikä tarkoittaa merkittäviä henkilökohtaisia palkka- ja eläkemenetyksiä. (Vihreät 2010, 7.)

Kuten lainauksesta tulee ilmi, niin yleisesti asevelvollisuutta kritisoivat mainitsevatkin sen välilliset vaikutukset kansantalouteen. Näitä ovat esimerkiksi asevelvollisten työuran keskeytyminen tai opintojen pitkittyminen, joilla nähdään olevan suoraan vaikutuksia kansantalouteen.

Myös Ohi on -kampanjan tukijoihin kuuluva professori Poutvaara (2010) on taloustieteellisissä tutkimuksissaan kritisoinut asevelvollisuuden näkymättömiä vaikutuksia. Poutvaaran teksteissä asevelvollisuus näyttäytyy valtiolle suoritettavana pakkotyönä. Tällöin asevelvollisuus näyttäytyy näennäisesti valtiolle edullisena vaihtoehtona, kun yksilötasolla koetut menetykset jätetään laskematta. Poutvaara päätyy ehdottamaan vapaaehtoisuuteen perustuvia, pienempiä asevoimia, jolloin työelämään vapautuisi suurempi joukko. Tämä taas toisi Poutvaaran mukaan valtiolle lisää veroja ja näin parantaisi kansantaloutta. (Poutvaara 2010, 417.) Poutvaaran ja Vihreiden eduskuntapuolueen lisäksi asevelvollisuuden kustannustehokkuutta kritisoivat ohi on -kampanjan useat yksityishenkilöt, sekä järjestöistä Aseistakieltäytyjäliitto, Vihreät naiset, Vihreät nuoret, Sadankomitea sekä Vihreä miesliike.

Kustannustehokkuusdiskurssissa legitimizeettiä pidetään yllä sitomalla argumentit yleisesti tiedossa olevaan realiteettiin julkisen talouden ahdingosta. Kuitenkin diskurssilla voidaan nähdä yhteyttä myös 1990-luvun puolivälissä syntyneisiin uusiin julkishallinnon periaatteisiin, joiden mukaan julkista sektoria tulisi johtaa yksityisen sektorin tapaan mahdollisimman tehokkaasti ja tuloksekkaasti. Tämä onkin aiheuttanut vastareaktioita yleisen asevelvollisuuden kannattajissa, joiden mukaan yleistä asevelvollisuutta ei voi tarkastella kuin vaikkapa pörssiyhtiötä. Viitasalo (2013, 95–96) mainitsee uskottavan puolustuksen lisäksi myös kustannustehokkuuden yleisesti hyväksyttynä lähtökohtapremissinä, sillä veronmaksajilla on oikeus vaatia julkisin varoin toteutetulla toiminnalla tarkoituksenmukaista käyttöä (Viitasalo 2013, 95–96).

Toinen aineistossa esiintyvä liberaalin turvallisuuskäsityksen mukainen merkitys oli syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvä diskurssi. Syrjäytyminen on yhteiskuntatasolla nähty niin kriittiseksi turvallisuushakiksi, että tasavallan presidenttikin on todennut sen olevan yksi suurimmista huolenaiheistaan. Asevelvollisuuden syrjäytymistä ehkäisevää vaikutusta argumenteissaan

ovat käyttäneet monet asevelvollisuutta kannattavat tahot, kuten maavoimien tiedotuskampanja sekä tasavallan presidentti. Heidän mukaansa asevelvollisuus on viimeinen mahdollisuus tavoittaa syrjäytymisvaarassa olevat nuoret. Lisäksi argumenteissa perustellaan, että varusmiespalveluksen säännöllinen rytmi auttaa nuoren takaisin raiteilleen.

Myös tämän diskurssin tekee mielenkiintoiseksi se, että osa yleistä asevelvollisuutta kritisovista näki asevelvollisuuden nimenomaan lisäävän syrjäytymistä. Heidän mukaansa suurimmassa syrjäytymisvaarassa olevat yleensä vapautetaan palveluksesta. Tämä lisää heidän mukaansa entisestään kelvottomuuden tunnetta. Tosin nämä argumentit esiintyvät aineistossa yksittäisinä ja jäivät selvästi marginaaliin.

Asevelvollisuuden kansakuntaa yhdistävää tekijää on aikaisempien tutkimusten perusteella ollut yhä vaikeampi käyttää asevelvollisuuden perusteluna nykyaikaisessa globaalissa ja yksilökeskeisessä yhteiskunnassa. Tästä huolimatta tutkielman aineistossa argumentti esiintyi varsin yleisesti asevelvollisuutta kannattavien puheessa. Esimerkiksi maavoimien tiedotuskampanjassa sekä tasavallan presidentin puheissa käytetään tätä argumenttia:

Yleinen asevelvollisuus opettaa yhteisöllistä toimintaa, sosiaalista ja sitouttaa yhteiskunnan arvoihin ja keskeisiin periaatteisiin. Varusmiespalvelus tukee suomalaiseksi kasvamista ja kansallisen identiteetin kehittymistä, ehkäisee syrjäytymistä, tukee kansanterveyttä ja edesauttaa myös maahanmuuttajien kotouttamista. Yleinen asevelvollisuus kytkee myös yhteiskunnan toimijoita yhteen muodostaen yhteiskunnan kokonaisturvallisuuteen ja kriisinsietokykyyn vahvan perustan. (Palosaari & Vuorinne 2013.)

Näen asevelvollisuuden myös maanpuolustusta laajemmin. Se on yhteiskunnankin puolustusta. Asevelvollisuudella on roolinsa yhteiskuntamme eheyden säilyttämisessä. Ja ehyt yhteiskunta on paitsi puolustamisen arvoinen, myös puolustuskykyinen. (Niinistö 2012c.)

Diskurssi tukeutuu jo 1960-luvulla alkaneesta maanpuolustustahdon mittaamisesta. Tuolloin Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunta (myöhemmin Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta) aloitti työnsä. Tutkimuksessa on esitetty kysymys: ”Jos Suomeen hyökätään, niin olisiko suomalaisten mielestänne puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta?” Myönteisesti kysymykseen vastanneiden lukumäärä on pysynyt vuodesta toiseen korkealla. Viimeisimmässä tutkimuksessa syksyllä 2014 luku oli 76 prosenttia. (MTS 2014)

Yhteiskunnallisten merkitysten liittyminen asevelvollisuuskeskusteluun voidaan aineiston perustella selittää yleisen asevelvollisuuden legitimiin varmistamisella. Länsimainen sodankuva on muuttunut, ja rauhanomaiseen tieto- ja hyvinvointiyhteiskuntaan tottuneille kansalaisille on vaikeampi perustella asevelvollisuutta sotilaallisilla merkityksillä. Lisäksi yksilöllisten oikeuksien nouseminen on vaikuttanut siihen, että asevelvollisuutta on alettu perustella ei-sotilaallisilla merkityksillä. Merkittävimpänä esimerkkinä tästä toimi Siilasmaan työryhmän raportti, mutta myös esimerkiksi parlamentaarisen selvitysryhmän *puolustuksen pitkän aikavälin haasteet* -raportti tuo tämän hyvin esille.

Tulevaisuuden haasteet koskevat varusmiespalveluksen suorittaneiden määrän mahdollista laskua ja fyysisen kunnon heikkenemistä. Tulevaisuuden menestystekijä on se, että suomalainen asevelvollisuus on kiinteä osa suomalaista yhteiskuntaa. Yleisellä asevelvollisuudella voidaan tuottaa jatkossakin Suomen alueellisessa puolustuksessa tarvittavat suorituskykyiset sodan ajan joukot. (Parlamentaarinen selvitysryhmä 2014.)

Aineistossa tulee selkeästi esille, että asevelvollisuutta perustellaan ja sen legitimiä pyritään joko kasvattamaan tai vähentämään sen yhteiskunnallisilla merkityksillä. Kuten edellä on tuotu ilmi, ovat yhteiskunnalliset diskurssit useasti väittelyä. Toiselle osapuolelle diskurssi takaa yhteiskunnan turvaa, kun taas toiselle puolelle se heikentää sitä. Kumpikaan osapuoli ei varsinaisesti kuitenkaan kiellä toisen osapuolen näkemyksiä.

Hyvänä esimerkkinä edellä mainitusta väittelystä on uudet uhat. Vuonna 2007 puolustusvoimien tehtäviä tarkennettiin kohti laaja-alaisia turvallisuusuhkia, ja lisäksi aineistossa useat asevelvollisuuden kannattajat korostavat puolustusvoimien toisen tehtävän hyötyä myös laaja-alaisiin turvallisuusuhkiin. Näin ollen puolustushallinnossa ei ole kielletty yhteiskunnan uusia uhkia. Yleistä asevelvollisuutta kritisoivat eivät kuitenkaan huomio näitä näkemyksiä, vaan ovat sitä mieltä, että uusiin uhkiin vastaaminen ei kuulu puolustusvoimille. Tämä tehdään siitäkin huolimatta, että puolustusvoimilla olisi positiivinen vaikutus näihin turvallisuusuhkiin. Samankaltainen väittelytilanne on löydettävissä myös muista yhteiskunnan turvaamiseen liittyvistä ideologioista. Osapuolet pitävät diskurssissaan yllä omaa näkemystensä asiasta eivätkä ota kantaa vastapuolen argumentteihin.

4.3 Yleinen asevelvollisuus yksilöiden ja yhteisöjen turvaajana

Vihreiden linjauksissa asevelvollisuudesta todetaan, että ”Ensisijaista on inhimillinen turvallisuus eli yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuus. Se merkitsee rauhan ja vakauden rakentamista,

köyhyyden ja eriarvoisuuden kitkemistä, väkivallan kierteestä vapautumista ja konfliktien ennaltaehkäisyä.” (Vihreät 2010, 1.) Oheinen lainaus kuvastaa hyvin turvallisuuskäsityksien muutosta kohti yksilökeskeisempää turvallisuutta.

Nykyinen informaatioyhteiskunta on avannut jokaiselle pääsyn tiedon valtatielle. Muun muassa tästä syystä yksilölliset kiinnostuksen kohteet ja arvot ovat merkittävästi eriytyneet. Tämä yhteiskunnan yksilöllistyminen ja moniarvoisuus näkyy varsinkin yleistä asevelvollisuutta kritisoivien kommentoissa. Esimerkiksi diskurssit sukupuolten *välinen tasa-arvo*, *yhdenvertaisuus* sekä *yksilöiden oikeudet* edustavat hyvin yksilökeskeistä turvallisuutta. Keskustelijat kritisoivat siis yleistä asevelvollisuutta yksilöiden perusoikeuksien vastaisena.

Edellisessä luvussa on esitetty, että yhdeksi keskeiseksi perusteluksi yleistä asevelvollisuutta kritisoivien keskuudessa on noussut sukupuolten välinen tasa-arvo. Tasa-arvoista asevelvollisuutta kannattavat aineistossa vahvimmin esimerkiksi Vihreät nuoret, Vihreät naiset, Miesten tasa-arvo ry, Profeministimiehet, Vihreä miesliike ja Sadankomitea.

Asevelvollisuusarmeija sopii huonosti ihmisoikeuksia kunnioittaviin länsimai-siin arvoihin. Pakkoon perustuva järjestelmä rikkoo väistämättä ihmisen ehdo-tonta ja yleismaailmallisessa ihmisoikeusjulistuksessa määriteltyä itsemäärää-misoikeutta. Kun perinteisen sodan vaara on väistynyt, kansalaiset eivät haluaisi luopua henkilökohtaisista vapauksistaan. (Sadankomitea 2010, 2.)

Asevelvollisuus vie noin vuoden lähes jokaisen miehen elämästä. Tältä ajalta hän ei saa juuri minkäänlaista palkkaa ja vaihtoehtona on vankila. Armeija on nykyisellään de facto pakkotyötä ja sellaisenaan epäeettistä (Vihreä miesliike 2011.)

Yleistä asevelvollisuutta sukupuolten välisen tasa-arvon avulla kritisoivat pyrkivät luomaan asevelvollisuudesta vanhan aikaisen kuvan. Heidän mukaansa nykyisessä hyvinvointiyhteis-kunnassa ei voida määrätä asevelvollisuuden kaltaista palvelusta vain sukupuolen perusteella. Samanaikaisesti asevelvollisuudesta puhutaan vanhanaikaisena tapana järjestää maanpuolus-tus. Argumentti tukeutuu Suomen perustuslakiin, jonka mukaan ”ketään ei saa ilman hyväk-syttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, va-kaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.” (11.6.1999/731 6 §) Laki tasa-arvosta kuitenkin määrittää, että yleinen asevel-vollisuus vain miehille säädettynä ei ole tasa-arvolaisissa tarkoitettua sukupuoleen perustuvaa syrjintää. (8.8.1986/609 9 §)

Uusi perustuslaki tuli voimaan vuonna 2000, mutta siihen sisältyneet perusoikeuksien asetukset määritettiin jo 1995. Sukupuolten välisellä tasa-arvokeskustelulla on kuitenkin tätäkin kaukaisemmat juuret, jotka voidaan paikantaa 1960-luvulla alkaneeseen tasa-arvokeskusteluun. Tämä 1960-luvun tasa-arvokeskustelu synnytti Kolben (2005, 35) mukaan 1950-luvun hoivaäidin rinnalle uudenlaisen yhteiskunnallisesti vahvan naisen (Kolbe 2005, 35). Naisten roolin muutoksen voidaan nähdä vaikuttaneen myös aineistosta esiintyneeseen huoleen siitä, kuinka epätasa-arvoisessa asemassa naiset ovat yhteiskunnan turvallisuusasioiden päättämisessä. Huolenaiheena on, että osa keskustelijoista tuntee vain asevelvollisuuden suorittaneiden olevien oikeutettuja turvallisuuspoliittiseen keskusteluun.

Tasa-arvokeskustelu pyrkii ennen kaikkea turvaamaan kaikkien yksilöiden yhdenvertaisen kohtelun. Tämä voidaan liittää kriittisen turvallisuuskoulukunnan näkemykseen, jonka mukaisesti ensisijainen turvattava kohde on yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointi. Tasa-arvodiskurssissa miltä-turvataan diskurssin mukaisesti turvallisuusuhkana nähdään yksilöiden epätasa-arvoinen kohtelu.

Niemelä (2000, 29) liittää tasa-arvon sosiaaliseen turvallisuuteen ja mainitsee, kuinka Suomessa sosiaalinen turvallisuus on nähty koko yhteiskuntapolitiikan tavoitteeksi. Niemelän mukaan myös koko pohjoismainen hyvinvointivaltio on rakennettu sosiaalisen turvallisuuden arvoperustalle. Kansallisella ja kansainvälisellä tasolla tällä on pyritty turvaamaan yhteiskunnallinen kiinteys ja yksilöiden hyvinvointi. (Niemelä 2000, 29)

Aineistossa yleistä asevelvollisuutta kannattavat eivät ole argumenteissaan ottaneet kantaa sukupuolten väliseen tasa-arvoon yksittäisiä argumentteja lukuun ottamatta. Tällöin argumentit liittyivät siihen, kuinka laissa on määritelty, että maanpuolustus vain miehille määrätynä ei ole sukupuolta syrjivää.

Yleistä asevelvollisuutta kannattavien keskuudessa on kuitenkin huomattu yksilöiden tarve muokata omaa elämäänsä, ja asevelvollisuutta on alettu markkinoida sen yksilöä hyödyttävillä seikoilla. Esimerkiksi maavoimien tiedotuskampanjassa on korostettu asevelvollisuuden yksilölle tarjoamia hyötyjä ja elämyksiä:

Varusmies aika, joka on oleellinen osa yleistä asevelvollisuutta, on ainutlaatuinen ajanjakso nuoren miehen elämässä. Se tarjoaa nuorille miehille runsaasti yksilöllisiä mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen ja haastamiseen. Sen aikana voi saada itselleen koulutusta tulevaan ammattiin, esimerkiksi johtajakoulutuksen

tai jonkin erikoiskoulutuksen kautta. Varusmies aika on useimmille nuorille miehille itsenäistymisen aikaa, jolloin ollaan ensimmäisiä kertoja pidempiä aikoja pois kotoa. Koska sotilaskoulutus on fyysisesti rasittavaa, suurimmalla osalla varusmiespalveluksen suorittaneista kunto paranee palveluksen aikana. Esimerkiksi vuonna 2012 parannus oli keskimäärin noin 15 prosenttia lähtötasoon verrattuna. Varusmies aikana joutuu ja saa toimia osana yhteisöä eli oppii toimimaan joukossa ja ottamaan kaverit huomioon omassa toiminnassaan. Palveluksen suorittaneet varusmiehet ovat pääosin tyytyväisiä varusmiespalvelusaikaansa. (Helasterä 2013.)

Yksilöä hyödyttävät seikat voidaan nähdä myös resilientin turvallisuuden mukaisena yksilöiden kriisitietoisuuden ja kriiseistä selviytymiskyvyn kehittämisenä. Enemmän kuitenkin yksilöä hyödyttävät seikat liittyivät asevelvollisuuden legitimitettiin varmistamiseen kuin todelliseen turvallisuusajattelun muutokseen.

Yleistä asevelvollisuutta kritisoivien argumenteista käy selkeästi ilmi tahto muuttaa asevelvollisuus vapaaehtoiseksi. Tämä voidaan liittää aiemmin esitettyyn ajatukseen yksilön perusoikeuksista. Kritisoijat esittävät usein näkemyksiä muuttuneesta sodankuvasta ja uusista uhkista, mutta lopulta syy keskusteluun osallistumiselle näyttää olevan yksilön perusoikeudet. Yksilön oikeuksien perusteella ainoana vaihtoehtona nähdään vapaaehtoinen asevelvollisuus, ja tämän perusteella yksilöillä ei ole velvollisuutta osallistua yhteiseen maanpuolustukseen.

Yleisen asevelvollisuuden kannattajat taas pyrkivät vastaamaan argumenttiin korostamalla asevelvollisuuden yksilöä hyödyttäviä vaikutuksia ja tämän kautta oikeuttamaan yleisen asevelvollisuuden. Ideologiana kannattajilla on, että yksilöllä on myös velvollisuuksia hyvinvointiyhteiskuntaa kohtaan.

Yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuudesta vahvimmin esille tulee keskustelu sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Esimerkiksi Vihreiden eduskuntapuolue, Sadankomitea, Vihreä miesliike, Profeministimiehet, Aseistakieltäytyjäliitto, Miesten tasa-arvo ry sekä Vihreät naiset vaativat sukupuolineutraalia ja yhdenvertaista asevelvollisuutta. Näiden lisäksi myös SDP:n eduskuntapuolue ehdotti naisten osallistumista asevelvollisuuteen. SDP:n mallin erottaa kuitenkin muista edelle mainituista järjestöistä se, että siinä nimenomaan laajennettaisiin velvollisuus myös naisille. Muiden järjestöjen mallissa yleinen asevelvollisuus korvattaisiin pääasiassa vapaaehtoisuudella. Tämän perusteella voidaan tulkita, että järjestöjen mielestä yksilön oikeudet menevät velvollisuuksien edelle.

Vapaaehtoisuuteen perustuvaa asevelvollisuutta ja tätä kautta yksilöiden oikeuksia paremmin ajavaa järjestelmää perustellaan myös sodan kuvan muutoksella, jonka myötä pienemmät tekoarmeijat ovat korvanneet massa-armeijat. Argumentit tukeutuivat muuttuneeseen länsimaiseen sodankuvaan sekä asevoimien kehitykseen. Argumenteissa ei huomioitu sotilaallisen ideologian edustajien tapaan laajamittaista sotilaallista painostusta. Myös Sipilä (2013, 29) on huomannut tämän ja toteaaakin, että ehdotetuissa järjestelmissä on otettu sodanajan vahvuudeksi jokin luku, jota ei kuitenkaan perustella ollenkaan tai vain hyvin lyhyesti (Sipilä 2013, 29).

Tasa-arvon lisäksi muita yhteisiä tekijöitä asevelvollisuuden representoinnissa ei ilmene järjestön argumenteissa. Tasa-arvon jälkeen eniten huomiota järjestöt kiinnittävät uusien uhkien ilmestymiseen, sodankäynnin muutokseen sekä asevelvollisuuden kustannustehokkuuteen. Uusista uhkista argumentoivat esimerkiksi Sadankomitea sekä Aseistakieltäytyjäliitto. Näiden mukaan uudet uhat ovat sotilaallisia uhkakuvia merkittävämpiä eikä niihin vastaamiseen asevoimilla ole sijaa.

4.4 Yhteenveto

Tarkasteltaessa asevelvollisuuskeskustelua Limnellin ja Sipilän määrittämien turvallisuusdiskurssien näkökulmasta voidaan keskustelusta havainnoida eri turvallisuuskoulukuntaisuuksia kannattavia ryhmiä. Sipilä (2013, 28–29) toteaa artikkelissaan, että ensimmäiseen kysymykseen siitä, mitä turvataan, on löydettävissä selkeä vastaus. Puolustusvoimien ensimmäinen tehtävä määrittää Suomen puolustamisen turvattavaksi kohteeksi. (Sipilä 2013, 28–29) Tämän tutkielman analyysin perusteella yhteiskunnan muutos on kuitenkin vaikuttanut asevelvollisuusdiskurssin siitä, mitä turvataan. Tämän myötä keskusteluun on syntynyt ryhmiä, jotka korostavat asevelvollisuuskeskustelussakin kriittisen turvallisuuskäsityksen myötä yksilön ja yhteisöjen turvallisuutta. Lisäksi yhteiskunnan muutoksen myötä asevelvollisuudelle on ”annettu” uusia tehtäviä esimerkiksi yhteiskunnan turvaamiseksi. Nämä muutokset ovat taas vaikuttaneet keskusteluun siitä, miltä turvataan ja miten turvataan. On kuitenkin mainittava, että todennäköisesti kaikilla keskusteluun osallistuneilla on käsitys asevelvollisuuden tarkoituksesta maanpuolustukseen. Turvallisuuskäsityksien muutokset ovat vaikuttaneet siihen, että asevelvollisuuskeskusteluun osallistuu myös muunlaista turvallisuutta painottavia ryhmiä.

Käsitys uhkista eli keskustelu siitä, miltä turvataan, korostuu yleistä asevelvollisuutta kannattavien keskuudessa varautumisena perinteisiin sotilaallisiin uhkakuviin. *Miltä turvataan* -

diskurssissa esiintyy myös legitimitetin hakeminen omalle ideologialle. Tällöin keskustelussa korostetaan yleisen asevelvollisuuden hyötyjä tai haittoja yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Laajan turvallisuuskäsityksen mukaisesti näissä diskursseista korostuivat muun muassa syrjäytymisen ehkäisy, kansantalous ja kansakunnan yhtenäisyys.

Yleistä asevelvollisuutta kritisoivien keskuudessa sotilaallisia uhkakuvia ei nähdä realistisena. Tämän myötä asevelvollisuuteen kriittisesti suhtautuvien argumenteissa on havaittavissa pyrkimyksenä korostaa ei-sotilaallisia uhkakuvia. Näistä ei-sotilaallisista uhkakuvista puhutaan aineistossa usein ”uusina uhkina”, jolloin uhkaksi nähdään erilaisia yksilöä tai yhteiskuntaa koskevat turvallisuusuhat.

Mitä turvataan ja miltä turvataan -diskursseissa on havaittavissa, että keskustelijat eivät kiellä toistensa uhkakuvia tai turvattavan kohteen merkitystä. Painotukset uhkakuvissa kuitenkin vaihtelevat. Eri turvallisuuskäsityksien painotukset keskustelijoiden ideologioissa vaikuttavat suoraan *miten turvataan* -diskurssiin. Realistisen koulukunnan mukaista diskurssia painottavat kannattavat yleisen asevelvollisuuden säilyttämistä, kun taas kriittisen turvallisuuskäsityksen mukaista yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuutta painottavien mukaan vapaaehtoisuuteen perustuva asevelvollisuus olisi paras ratkaisu.

Näin ollen *miten turvataan* -diskurssi näyttäisi olevan syy siihen, miksi etenkin asevelvollisuutta kritisoivat osallistuvat asevelvollisuuskeskusteluun. Heidän kriittistä ja jossain määrin liberaalia turvallisuuskäsitystä painottavan ideologian mukaisesti asevelvollisuudesta tulisi luopua ja siirtää resursseja muihin kuin realistisen koulukunnan mukaisten turvallisuusuhkien ennaltaehkäisyyn. Samalla pakkoon perustuvasta asevelvollisuudesta tulisi luopua ja siirtyä vapaaehtoisuuteen, jolloin yksilön perusoikeudet olisivat paremmin turvattu.

Analyysin perusteella asevelvollisuuskeskustelussa on lopulta kyse siis valtakamppailusta, jossa nousee vahvimmin esiin kaksi eri ryhmää. Ensimmäinen näistä muodostuu yleistä asevelvollisuutta ensisijaisesti sen sotilaallisilla tarpeilla perustelevista keskustelijoista, jotka painottavat realistisen koulukunnan mukaista valtiollista turvallisuutta. Toisen puolen muodostavat yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuuden näkökulmasta asevelvollisuutta kritisoivat, joiden kriittisen turvallisuuskäsityksen mukaiseen painotukseen asevelvollisuus ei sovi. Lisäksi aineistossa on yksittäisiä kannanottoja liberaalin koulukunnan mukaiseen yhteiskunnan turvaamiseen. Nämä kuitenkin usein käsittelevät vain yhtä asiaa tai liittyvät asevelvollisuuden legitimitetin varmistamiseen. Myös resilientin turvallisuuden mukaista yksilöiden turvalli-

suustietoisuuden kasvattamista näkyy tietyissä argumenteissa, mutta näiden argumenttien voidaan nähdä liittyvän myös asevelvollisuuden legitimitettiin varmistamiseen.

Kun liitetään asevelvollisuuskeskustelun merkitykset luvussa kaksi havaittuihin yhteiskunnassa tapahtuneisiin muutoksiin, voidaan havaita ne merkitykset, jotka ovat vaikuttaneet 2010-luvun asevelvollisuuskeskustelun turvallisuuskoulukuntaisuuksien muodostumiseen. Ensinnäkin länsimainen sodan ja sodankäynnin kuva on muuttunut. Operaatiot ovat muuttuneet aiempaa pienemmiksi ja usein oman alueen ulkopuolella toteutettaviksi. Lisäksi teknologisen kehityksen myötä länsimaissa on yleisesti siirrytty yleisen asevelvollisuuden tuottamista suuren reservin asevoimista kohti pienempiä ammattiarmeijoita. Näissä kalusto on korvannut miesmäärää. Tämä on vaikuttanut myös Suomen asevoimien muodostamiseen. Selontekojä tarkastelemalla on havaittavissa muutos, joka on johtanut reservin pienentämiseen ja materiaalihankintojen korostamiseen. Selonteissa Suomen puolustusratkaisuksi on kuitenkin määriteltä aina sotilaallinen liittoutumattomuus, alueellinen koskemattomuus ja yleinen asevelvollisuus. Lisäksi uhkamalleissa on säilytetty laajamittainen sotilaallinen painostus. Tämän myötä yleisen asevelvollisuuden kannattajat ovat pyrkineet argumenteissaan muistuttamaan, että koko maan puolustaminen on mahdollista vain yleisen asevelvollisuuden avulla. Yleistä asevelvollisuutta kritisoivien argumentit taas myötäilevät länsimaista sodan kuvaa. Näissä argumenteissa yleisesti kannatetaankin vapaaehtoisuuteen perustuvia pieniä ja paremmin kalustettuja ammattiarmeijoita.

Suomalaiseen käsitykseen laajasta turvallisuudesta on pyritty sisällyttämään niin sisäiset kuin ulkoisetkin turvallisuusuhat. Uudet uhat voidaan mieltää monella eri tavalla, mutta yleisesti ne on käsitetty ei-sotilaallisina uhkakuvina. Puolustusvoimien tehtäviä muutettiin vuonna 2007 vastaamaan paremmin laaja-alaista turvallisuutta. Lisäksi yleistä asevelvollisuutta kannattavien argumenteissa korostetaan, kuinka asevelvollisuus lisää kriisitietoisuutta ja auttaa uusien uhkien ennaltaehkäisyssä viranomaisyhteistyön avulla. Yleistä asevelvollisuutta kritisoivat taas näkevät, että tämä laaja-alaisen turvallisuuskäsityksen ja uusien uhkien huomioiminen asevelvollisuudessa militarisoivat yhteiskunnan. Lisäksi yleistä asevelvollisuutta kritisoivat argumentoivat, että sotilaallisista uhkakuvista pitäisi siirtää resursseja uusien uhkien ennaltaehkäisyyn. Julkisen talouden ahdinko on aiheuttanut säästöpainetta julkiselle puolelle, jolloin puolustusvoimatkin ovat joutuneet säästötoimenpiteisiin. Lisäksi uudet julkishallinnon johtamisen periaatteet ovat vaikuttaneet siihen, että asevelvollisuuden kustannustehokkuus on noussut keskustelunaiheeksi. Tämän myötä keskustelu on siirtynyt yleisen asevelvollisuuden kustannustehokkuuteen.

Yhteiskunnan globalisoitumisen ja moniarvoistumisen myötä sotilaallisen ideologian edustajat näkevät asevelvollisuuden myös kansalaisia yhdistävänä tekijänä. Heidän mukaansa asevelvollisuus korostaa yhteisiin arvoihin perustuvaa yhteistoimintaa Suomen hyvinvoinnin takaamiseksi. Tällöin asevelvollisuus korostaa yksilön vastuuta yhteisöä kohtaan. Asevelvollisuudella nähdään olevan myös syrjäytymistä ehkäisevä vaikutus, ja lisäksi se toimii maahanmuuttajien kotouttamistoimenpiteenä. Moniarvoisuus on kuitenkin haastanut maanpuolustustahtoa. Lisäksi uusi yhteisöllisyys tunnustaa varsinaiseksi toimijoiksi vain yksilöt tai pienet yhteisöt, jolloin yksilöt eivät koe halua osallistua yhteiseen puolustukseen. Tämä uusi yhteisöllisyys ja yksilöiden tarve muokkailta omaa elämäänsä ovat vaikuttaneet myös asevoimien edustajien asevelvollisuuden representoimiseen. Tästä esimerkkinä on Siilasmaan työryhmän raportti, jossa laajasti mietitään yksilön asevelvollisuudesta saamia hyötyjä ja asevelvollisuuden kehittämistä yksilön näkökulmasta. Lisäksi asevoimien edustajien argumenteissa useasti ilmenee varusmiespalveluksen tarjoamien elämysten esittely. Tämä voidaan liittää nyky-yhteiskunnassa vallitsevaan elämishakuisuuteen.

Yhteiskunnan yksilöllistyminen on johtanut siihen, että yksilöt kokevat oikeutensa velvollisuuksiaan tärkeämmiksi. Tämä on vaikuttanut varsinkin yleiseen asevelvollisuuteen kriittisesti suhtautuvien argumentteihin. Esimerkiksi ohi on -kampanjaan osallistuneet eri järjestöt ja yksityishenkilöt ajavat vahvasti järjestönsä edustamaa ajatusta. Yhteistä näille kaikille ajatuksille on, että niissä maanpuolustustakin mietitään yksilön perusoikeuksien näkökulmasta. Vahvimmin tämä tulee esille tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaatimuksissa. Nykyisen kaltainen asevelvollisuus koetaan epätasa-arvoiseksi etenkin sukupuolen perusteella, mutta myös muunlaisia tasa-arvo ja yhdenvertaisuusvaatimuksia aineistossa esiintyy. Esimerkiksi Jehovan todistajien vapautus asevelvollisuudesta koetaan vakavaksi yhdenvertaisuusongelmaksi.

Sipilä (2013, 30) käsitteli artikkelissaan asevoimia henkilöstön hallinnan näkökulmasta ja tuli siihen johtopäätökseen, että kyse on lopulta pakkoon perustuvan palvelun ja vapaaehtoisuuden välisestä vastakkainasettelusta (Sipilä 2013, 30). Tämän tutkielman havainnot tukevat myös Sipilän havaintoja. Lopulta asevelvollisuuskeskustelussa turvallisuuskäsityksien kautta tarkasteltuna on kyse myös vastakkainasettelusta, jossa toiset kannattavat järjestelmän sotilaallisia vaikutuksia ja toiset taas pyrkivät muuttamaan järjestelmää siten, että se vastaisi paremmin yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuuskäsityksiä vastaavaksi. Näihin molempiin legitimizeetti haettiin järjestelmän perustelemisella sen muilla yhteiskuntaa ja yksilöä hyödyttävillä seikoilla.

Turvallisuuskäsitykset elävät yhteiskunnassa ja yksilöiden arvomaailmassa tapahtuvien muutoksien mukana. Onkin huomattavaa, että vuonna 2014 alkanut Ukrainan kriisi vaikutti asevelvollisuutta kritisoivien kommenttien vähenemiseen. Samalla mielipidemittauksissa oli huomattavaa yleisen asevelvollisuuden kannatuksen nouseminen. Tämä voidaan liittää ihmisten muuttuneisiin käsityksiin sodan uhan mahdollisuudesta. Pitkän rauhan jakson jälkeen sota tuli lähelle suomalaistakin hyvinvointiyhteiskuntaa.

Aineiston perusteella yleistä asevelvollisuutta kannattavien diskursiiviset käytännöt olivat hyvin yhteneväisiä. Käytännöt tukeutuivat realistisen koulukunnan turvallisuus-määritelmän mukaisesti Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisiin selontekoihin sekä puolustusvoimien tehtäviin. Kuitenkin viimeistään vuonna 2009 julkaistun selonteon mukaisesti myös yleistä asevelvollisuutta kannattavien keskuudessa on havaittu asevelvollisuuden yhteiskunnalliset merkitysyhteydet. Tämän muutoksen myötä julkaistu Siilasmaan työryhmän raportti on vaikuttanut siihen, miten yleisen asevelvollisuuden legitimizeettiä pyritään kasvattamaan yhteiskuntaa ja yksilöä hyödyttävillä seikoilla. Yleisen asevelvollisuuden kannattajien diskurssit ovatkin hyvin yhteneväisiä raportin liberaalin ja kriittisen turvallisuuskäsityksen mukaisissa diskursseissa.

Yleistä asevelvollisuutta kritisoivien diskursseissa oli havaittavissa enemmän vaihtelevuutta, mutta pääsääntöisesti niissä korostettiin kriittisen turvallisuuskäsityksen mukaista yksilön ja yhteisöjen turvallisuutta. Legitimizeettiä omalle ideologialle haettiin pääsääntöisesti länsimaisesta sodankuvasta, muuttuneesta turvallisuusympäristöstä sekä yksilön perusoikeuksista.

5 POHDINTA

5.1 Tutkielman johtopäätökset

Tämän tutkielman tavoitteena oli analysoida 2010-luvun julkista asevelvollisuuskeskustelua. Analyysi kohdistui niihin merkityksiin, joita asevelvollisuudelle on annettu suomalaisen yhteiskunnan turvallisuuden tuottajana. Tutkielman ylempänä teoreettisena viitekehyksenä toimi sosiaalinen konstruktivismi ja tutkielman menetelmänä diskurssianalyysi. Kirjallisuuskatsauksen avulla sekä edellä mainittujen menetelmien rajoitteet huomioon ottaen luotiin tutkielman tutkimuskysymykset. Julkisesta keskustelusta tutkielmaan aineistoon valittiin tasavallan presidentin puheet, puolustusvoimien 2010-luvulla toimineiden komentajien puheet, puolustushallinnon 2010-luvulla julkaistut strategisen tason asevelvollisuuslinjaukset, ohi on -kampanjaan osallistuneet järjestöt ja yksityishenkilöt sekä maavoimien tieodotuskampanja syksyiltä 2013. Tutkielman kattavuuden lisäksi analyysiin sisällytettiin Suomen kymmenen suurinta sanomalehteä ja niiden asevelvollisuuskeskustelu.

Tutkielman päätutkimuskysymyksenä oli *Miten yhteiskunnan muutos ja sen kautta muuttuneet turvallisuuskäsitykset ovat vaikuttaneet 2010-luvulla suomessa käytävään asevelvollisuuskeskusteluun?*. Tähän kysymykseen vastaamiseksi muodostettiin viisi alatutkimuskysymystä.

Ensimmäinen ja toinen alatutkimuskysymys olivat *Miten suomalainen yhteiskunta ja sen turvallisuuskäsitykset ovat muuttuneet?* sekä *Miten asevelvollisuutta on kehitetty yhteiskunnan muutoksessa?* Näihin kysymyksiin vastattiin luvussa kaksi. Ensimmäisellä ja toisella tutkimuskysymyksellä haluttiin kuvata se yhteiskunnallinen tilanne, jossa asevelvollisuuskeskustelu on tuotettu. Koska nykyisyyteen vaikuttaa myös menneisyys, tarkastelussa olivat myös suomalaisen yhteiskunnan ja asevelvollisuuden kehityskulut. Kappale loi kontekstin myöhemmin suoritettua kriittistä diskurssianalyysia varten. Tutkimusmenetelmänä tässä luvussa oli laadullinen sisällönanalyysi.

Luvun perusteella suomalainen yhteiskunta on muuttunut 1900-luvun alun maatalousyhteiskunnasta nykyaikaiseksi tieto- ja informaatioyhteiskunnaksi sekä hyvinvointiyhteiskunnaksi. Samalla käsitykset turvallisuudesta ovat muuttuneet, ja nykypäivänä turvallisuus määritellään niin valtiotason turvallisuushkien kuin yksilön turvallisuuskokemusten avulla. Valtiotasolla muutoksia ovat olleet esimerkiksi sodankäynnin muutos, asevoimien ammattimaistuminen länsimaissa sekä puolustusmateriaalin teknistyminen. Yhteiskuntatasolla muutoksia ovat ai-

heuttaneet esimerkiksi julkisen talouden ahdinko ja uudet julkisjohtamisen periaatteet, globalisaation tuomat haasteet perinteiselle kansalaisyhteiskunnalle, uudenlaiset yhteisö rakenteet sekä hyvinvointiyhteiskunnan tuomat velvollisuudet yksilöä kohtaan. Hyvinvointiyhteiskunnan kehityksen myötä myös yksilön oikeudet ovat nousseet asevelvollisuuskeskusteluun. Yksilön oikeudet asevelvollisuuskeskustelussa ilmenevät esimerkiksi puheena tasa-arvosta, vaatimuksina yhdenvertaisuudesta sekä haluna vaikuttaa oman elämän kulkuun. Myös informaatioyhteiskunta on vaikuttanut yksilön oikeuksien korostumiseen, sillä informaatioyhteiskunnassa yksilöt peilaavat omaa elämäänsä median kautta välittyvään kuvaan ihmiselämästä.

Yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet myös asevelvollisuuden kehittämiseen. Turvallisuusympäristön muutoksesta sekä länsimaisen sodankuvan kehittymisestä johtuen asevoimien reserviä on jatkuvasti pienennetty. Myös uusien uhkien myötä puolustusvoimien tehtäviä on tarkennettu ja viranomaisyhteistyön merkitystä on korostettu. Lisäksi yksilöllisten arvojen nousun vuoksi asevelvollisuuskin on joutunut perustelemaan olemassa oloaan yhä enemmän ei-sotilaallisilla syillä.

Tutkielman kolmas alatutkimuskysymys oli *Miten turvallisuutta on käsitteenä tutkimuskirjallisuudessa merkityksellistetty?*. Kysymyksen tarkoituksena oli myöhempää analyysia varten jaotella turvallisuuskäsitykset koulukunnittain Jarno Limnellin ja Joonas Sipilän esittämien turvallisuusdiskurssien avulla. Luvussa tuli ilmi, että turvallisuuden tutkimuksessa on havaittavissa samoja kehityskulkuja yhteiskunnan muutoksen myötä.

Kylmän sodan aikana oli vallassa realistisen turvallisuuden koulukunta, joka ymmärsi turvallisuuden valtioiden väliseksi sotilaallisiksi uhkakuviksi. Kylmän sodan päättyminen muutti turvallisuusympäristöä, ja turvallisuuden tutkimuksen kentälle ilmestyi koulukuntaisuuksia, joiden yhteiseksi nimittäjäksi tässä tutkielmassa käytetään liberaalia turvallisuuskäsitystä. Liberaalin turvallisuuskäsityksen keskiöön nousi yhteiskunnan turvallisuus. Huomioitavaa on, että liberaalin turvallisuuskäsityksen mukainen yhteiskunnan turvallisuuden kehitys alkoi suomalaisessa yhteiskunnassa jo toisen maailmansodan jälkeen.

Mitä lähemmäksi nykyhetkeä tultiin, sitä vaikeampaa oli määritellä turvallisuuskoulukunnille yhteistä nimittäjää. Tutkimuskirjallisuudesta kuitenkin erottui paljon sellaisia koulukuntaisuuksia, missä turvattavana kohteena oli ennen kaikkea yksilön hyvinvointi. Tätä turvallisuuskoulukuntaa nimitetään tässä tutkimuksessa kriittiseksi turvallisuuskäsitykseksi.

Turvallisuuden kompleksisuudesta johtuen uudenlaista turvallisuusajattelua tässä tutkielmassa edustaa resilientti turvallisuuskäsitys. Resilientissä turvallisuudessa turvallisuuden keskiöön nousee yksilöiden turvallisuustietoisuuden vahventaminen. Tämänkaltainen turvallisuusajattelu on vielä melko tuoretta Suomen turvallisuuspoliittisessa keskustelussa. Esimerkiksi yhteiskunnan turvallisuusstrategioista voidaan kuitenkin havaita resilientille turvallisuudelle ominainen tavoite kasvattaa yhteisöjen ja yksilöiden kriisitietoisuutta.

Neljänteen alatutkimuskysymykseen *Miten asevelvollisuutta on diskursiivisesti merkityksellistetty turvallisuuden tuottajana 2010-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa?* haettiin vastausta edellisten alatutkimuskysymysten kautta muodostetuista johtopäätöksistä. Neljänteen alatutkimuskysymykseen vastattiin luvussa kolme, jossa tutkittiin tekstianalyysin keinoin merkityksiä, joita asevelvollisuudelle on annettu. Analyysin perusteella muodostettiin viisi diskurssijärjestystä, joita olivat sodankäynti ja uudet uhat, talousdiskurssi, yhteisöllisyys ja syrjäytyminen, tasa-arvodieskuri ja muut yhteiskuntaa ja yksilöä hyödyttävät vaikutukset. Analyysin mukaan merkitykset noudattelivat yhteiskunnassa ja turvallisuuskäsityksissä tapahtuneita muutoksia. Mielenkiintoista kuitenkin oli, että monesti samoilla merkityksillä nähtiin olevan täysin painvastaiset vaikutukset. Esimerkkinä vastakkaisista näkemyksistä toimii vaikkapa keskustelu syrjäytymisen ehkäisystä: toisten mielestä asevelvollisuus ehkäisee syrjäytymistä, kun taas toisten mielestä asevelvollisuus lisäsi syrjäytymisen kokemuksia.

Tutkielman viimeisessä analyysiluvussa vastattiin alatutkimuskysymykseen *Miten 2010-luvun asevelvollisuusdiskurssissa ilmenee yhteiskunnan muuttuneet turvallisuuskäsitykset?* Luvussa analysoitiin kriittisen diskurssianalyysin diskurssikäytännön ja sosiokulttuurisen käytännön tasoja ja samalla huomioitiin myös vallan ja ideologian kysymykset. Analyysin perusteella asevelvollisuuskeskusteluun osallistuu useamman ideologian edustajia. Tällaisina ideologioina esiintyvät esimerkiksi asevelvollisuus valtion turvallisuuden takaajana, asevelvollisuus yhteiskunnan turvallisuuden takaajana sekä asevelvollisuus yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuuden takaajana. Luvun yhtenä johtopäätöksenä oli, että yleisesti asevelvollisuuden kannattajat perustelevat asevelvollisuutta valtion ja yhteiskunnan turvallisuuden takaajana, kun taas asevelvollisuutta kritisoivat pyrkivät kasvattamaan yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuuden näkökulmia.

Tutkimuksen päätutkimuskysymyksenä oli *Miten yhteiskunnan muutos ja sen kautta muuttuneet turvallisuuskäsitykset ovat vaikuttaneet 2010-luvulla käytävään asevelvollisuuskeskusteluun?* Yhteiskunnan muutoksen myötä turvallisuuskäsitykset niin yhteiskunta kuin yksilöitä-

sollakin ovat muuttuneet. Nämä yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset turvallisuuskäsityksissä ovat vaikuttaneet siihen, että asevelvollisuuskeskusteluun osallistuneiden *mitä turvataan*-diskurssissa esiintyy vaihtelevuutta. Vaihtelu esiintyy siitäkin huolimatta, että kaikkien keskustelijoiden voidaan tulkita ymmärtävän asevelvollisuuden tarkoittavan nimenomaan Suomen puolustamista. Erot ensisijaisesti turvattavaan kohteen määrittelyssä ovat johtaneet siihen, että keskustelussa on paljon asevelvollisuutta kritisoivia argumentteja.

Yhteiskunnan muutos on vaikuttanut myös siihen, että asevelvollisuudelle on ”annettu” tehtäviä puolustusvoimien tehtävien ulkopuolelta. Nykyään asevelvollisuutta perustellaan myös liberaalin ja kriittisen turvallisuuskäsityksen mukaisesti yhteiskuntaa ja yksilöä hyödyttävillä vaikutuksilla. Tämä voidaan liittää asevelvollisuuden legitimitetin varmistamiseen, sillä varsinaisia laissa määritettyjä tehtäviä ne eivät ole. Näin ollen tutkimus vahvistaa Leanderin (2003) näkemyksiä, että asevelvollisuuden kohtalo riippuu siitä kuinka legitimiiksi sosiaalisesti ja poliittiseksi instituutioksi se pystytään perustelemaan. (Leander 2003, 2)

Asevelvollisuuskeskustelu on nykyään merkittävästi oman ideologian mukaisten aiheiden korostamista: toisen näkemyksen edustajat korostavat puolustusvoimien tehtävien täyttämistä ja toiset yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuutta. Tämän vuoksi asevelvollisuuden kokonaisvaltaiseen kehitykseen tähtäävä keskustelu jää suppeaksi. Suppean keskustelun vuoksi kysymykseen miten asevelvollisuutta tulisi tulevaisuudessa kehittää, aineisto ei liioin anna suoraa vastausta. On kuitenkin nähtävissä, että asevelvollisuuskeskustelu kaipaa lisää kannanottoja. Kannanotoissa asevelvollisuutta tulisi pyrkiä kehittämään kokonaisvaltaisesti ilman, että omiin ideologioihin nojaututaan ehdottomasti.

Aineiston perusteella asevelvollisuutta koskeva kritiikki kohdistuu suurimmalta osin yksilöä ja yhteisöjä koskevaan turvallisuuteen. Tähän ovat vaikuttaneet nyky-yhteiskunnan tasa-arvo ja yhdenvertaisuusvaatimukset sekä yhteiskunta, jossa sodan ja rauhan ero on hämärtynyt. Hyvinvointiyhteiskunnan kehityksen ja sodan uhan vähäisyyden johdosta osa yksilöistä ei koe raskasta asevelvollisuutta oikeuksiaan tärkeämpänä asiana.

Esimerkiksi Sipilä (2013, 30) toteaa, että sinällään on hyvä mitä vähemmän yhteiskunnallisia epäkohtia asevoimien henkilöstön hankinnan tapa pitää sisällään. Kuitenkin, jos suomessa edelleen katsotaan uskottavan puolustuskyvyn vaativan nykyisen kokoisen reservin, on se huomattavan vaikea toteuttaa esimerkiksi vapaaehtoisuuteen pohjautuvalla järjestelmällä. (Sipilä 2013, 30.) Asevelvollisuuden säilyttämiseksi tulee näin pyrkiä kehittämään asevelvol-

lisuutta kritiikin mukaisesti sotilaallisen tehokkuuden lisäksi myös yksilöiden ja yhteisöjen näkökulmasta sekä edellä mainitut rajoitteet huomioon ottaen. Esimerkiksi Siilasmaan työryhmän raportti pohtii asevelvollisuuden kehitystä etenkin yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta, joten kehityksen suunta on jo nyt hyvä.

Tutkielmassa esiintynyt uudenlainen turvallisuusajattelu, eli resilientti turvallisuus ei näkynyt asevelvollisuuskeskustelussa merkittävinä kannanottoina. Resilientin turvallisuusajattelun mukaan tuominen asevelvollisuuteen voisikin olla sen legitiimiyden kannalta hyvä suuntaus. Jo nykyisellään esimerkiksi varusmiespalvelus ja erilaiset vapaaehtoiset kurssit kasvattavat resilientin turvallisuuden mukaisesti yksilöiden kriisitietoisuutta ja kykyä toimia kriisitilanteissa. Tämänkaltaisen ajattelutapa voisi kuitenkin edelleen lisättynä vaikuttaa siihen, kuinka hyödylliseksi yksilöt kokevat asevelvollisuuden.

5.2 Diskurssianalyysin kritiikki ja tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Pietikäisen ja Mäntyniemen (2009, 170–171) mukaan diskurssintutkimuksen tuloksia voidaan arvioida samoin kuin laadullisen tutkimuksen tuloksia ylipäätään. Tällöin tuloksia voidaan heidän mukaansa arvioida ainakin vastaavuuden, uskottavuuden, siirrettävyyden ja pysyvyyden näkökulmasta. Tutkimuksen vastaavuus ja uskottavuus ovat sitä, että ”tulokset ovat siinä mielessä todenmukaisia, että ne nousevat aineistosta ja että niin tiedeyhteisö kuin tutkittava yhteisö hyväksyvät ne mahdollisina, vaikka olisivatkin niistä eri mieltä – tutkimustulosten vastaavuus luo tuloksille uskottavuutta”. (Pietikäinen & Mäntyniemi 2009, 170–171) Tässä tutkielmassa on pyritty kuvaamaan tutkimusprosessin etenemistä siten, että tutkielma muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden, jossa teoriatausta, analyysimenetelmä ja tutkimuskysymykset nivoutuvat yhteen. Aineistosta poimituilla lainauksilla on pyritty havainnollistamaan lukijalle sitä, miten analyysissa esitettyyn tulokseen on päädytty. Samalla lainaukset antavat lukijalle mahdollisuuden tehdä omia tulkintojaan todellisuudesta.

Tutkimuksen sovellettavuus ja siirrettävyys liittyvät Pietikäisen ja Mäntyniemen mukaan siihen, miten ”tuloksia voidaan hyödyntää ja mitä merkitystä niillä on paitsi tiedeyhteisölle myös tutkittavalle” (Pietikäinen & Mäntyniemi 2009, 171). Niin kuin jo menetelmäosiossa on kerrottu, ei diskurssintutkimuksen mukaisella sosiaalisen toiminnan tutkimuksella välttämättä päästä ehdottomaan totuuteen. Sen avulla voidaan kuitenkin oppia lisää yhteiskunnasta ja sen kulttuurista. Tällöin on huomioitava myös tutkielman kontekstisidoinnaisuus. Tutkielmassa on tutkittu suomalaisessa yhteiskunnassa 2010-luvulla tuotettua asevelvollisuusdiskurssia,

joten tulokset eivät välttämättä ole suoraan siirrettävissä johonkin toiseen yhteiskuntaan tai vaikkapa suomalaiseen yhteiskuntaan 2050-luvulla. Kuitenkin osa tutkielman tuloksista voi siirtyä sellaisenaan yhteiskunnan muutoksen mukana, ja osa tuloksista voi olla suoraan siirrettävissä johonkin toiseen ilmiöön suomalaisessa yhteiskunnassa 2010-luvulla.

Aineiston valinta ja rajaaminen on laadullisessa tutkimuksessa aina tärkeä kritiikin kohde (Pietikäinen & Mäntyniemi 2009, 160). Diskurssianalyysissa tutkimustehtävä ja -asetelma sekä käytettävissä oleva resurssi määrittää pitkälti aineiston laajuuden (Juhila & Suoninen 1999, 241). Mikkolan (2014, 233) mukaan diskurssianalyysiä onkin kritisoitu juuri tutkimusaineiston valikoivuudesta, eli diskurssianalyytikko voi valita tutkimuksensa aineiston tavoilla, jotka tuottavat erilaisia johtopäätöksiä valintapäätöksistä riippuen. Mikkola myös huomauttaa, että aineistoa analysoidessa on varsin helppoa jättää jokin osa aineistosta representoimatta, mikäli se ei tue tutkijan päätelmiä. (Mikkola 2014, 233)

Tässä tutkielmassa on tutkittu suomalaisessa yhteiskunnassa käytävää asevelvollisuusdiskurssia, joten aineistolta vaaditaan riittävää kattavuutta. Yleisesti aineiston onnistunut rajaaminen on tunnustettu diskurssintutkijoille onnistumisen edellytykseksi. Tässäkin tutkielmassa analyysi olisi todennäköisesti ollut syvempi, jos aineisto olisi rajattu pelkästään esimerkiksi Ohi on -kampanjaan sekä maavoimien tiedotuskampanjaan. Laajentamalla aineisto myös suurimpiin sanomalehtiin saatiin kuitenkin laajempi kokonaiskuva asevelvollisuuskeskustelusta. Lisäksi tällä tavoin pystyttiin lisäämään tutkielman luotettavuutta. Tästäkin huolimatta on selvää, että aineiston ulkopuolelle on jäänyt tutkielman kannalta oleellista tietoa. Tämä taas on asettanut vaatimuksen perehtyä aiheeseen myös aineiston ulkopuolella. Tätä sosiaaliseen käytäntöön tutustumista on tehty seuraamalla asevelvollisuuskeskustelua aineistoa laajemmin tutkimuksen edetessä sekä tutustumalla aikaisempiin tutkimuksiin asevelvollisuudesta.

Toinen haaste aineiston osalta liittyi käytettyyn hakumenetelmään. Tutkielman aineistoa haettiin asevelvollisuudesta muodostetuilla hakusanoilla, ja jo tämän aineiston perusteella oli havaittavissa käsitteiden väärinymmärrystä. Aineistossa tuli vastaan esimerkiksi sellaisia puheenvuoroja, joiden perusteella voidaan tulkita, että osalle keskustelijoista varusmiespalvelus tarkoitti samaa kuin asevelvollisuus. Tämän perusteella voidaan olettaa, että aineiston ulkopuolelle jäi kommentteja, joissa asevelvollisuudesta puhuttiin toisella käsitteellä.

Mikkola (2014, 34) viittaa tutkimuksessaan Jan Blommaertin, joka näkee kriittisessä diskurssianalyysissä kolme haastetta: kielellisen ennakoasenteen, pitäytymisen vain tietynlaisissa

yhteiskunnissa ja ajallisen kehyksen poissulkemisen (Mikkola 2014, 34; Blommaert 2005, 34–35). Kielellinen ennakoasenne on tutkijoiden mukaan ongelmallinen, sillä diskurssianalyysi aloittaa työnsä silloin, kun diskurssi on jo olemassa. Näin ollen poissaolevia diskursseja ei voida tutkia kielellisesti. Samalla ohitetaan ne tavat, joilla yhteiskunta johtaa kielenkäyttäjiä. Myös tässä tutkielmassa on törmätty samaan haasteeseen. Analyysissa on nostettu käsitteelyyn tutkijan mielestäni merkittäviä asioita. Analyysin edetessä on myös pyritty nostamaan käsittelyyn aineiston ulkopuolelle jääneitä asioita, mikä väistämättä aiheuttaa spekulatiivisia tulkintoja. (Mikkola 2014, 34–35) Tällaisia käsittelyyn otettuja aiheita ovat esimerkiksi Ukrainan kriisin vaikutus yleistä asevelvollisuutta kritisoivien argumentteihin ja ennen kaikkea niiden poisjäämiseen.

Toinen Blommaertin haaste on diskurssianalyysin kiinnittyminen tietynlaisiin yhteiskuntiin (Mikkola , 35; Blommaert 2005, 35–36). Tässä tutkielmassa tämän ei kuitenkaan nähdä heikentävän tutkielman luotettavuutta, sillä tarkoituksena onkin ollut tutkia suomalaista yhteiskuntaa. Kolmanneksi Blommaert esittää, että kriittisessä diskurssianalyysissä historian merkitys on laiminlyöty. Kuten Mikkolakin työssään, myös tässä tutkielmassa on pyritty kuvailemaan tutkielman konteksti riittävän tarkasti. (Mikkola 2014, 35; Blommaert 2005, 37.) Käsittelemällä suomalainen yhteiskunta ja sen muutos riittävällä tarkkuudella pyritään osoittamaan perehtyneisyyden tutkielman kontekstiin. Tuntematta kontekstia olisi mielekkäiden johtopäätöksien tekeminen mahdotonta.

5.3 Jatkotutkimusaiheet

Tutkielmassa on käsitelty turvallisuuskäsityksien kautta ainoastaan asevelvollisuuskeskustelua ja sitä, miten keskustelijat pyrkivät pitämään vallassa tiettyjä diskursseja. Näin ollen tutkimus ei vastaa kysymykseen, mitä turvallisuuskäsityksiä keskustelijat painottavat puhueensa muista asioista kuin asevelvollisuudesta. Tämä vaatisi tutkimusta keskustelijoiden valtion, yhteiskunnan ja yksilön turvallisuuteen liittyvästä argumentoinnista ja havainnointia siitä muuttuvatko painotukset turvallisuuden luonteesta esimerkiksi silloin, kun keskustelun aihe tai yleisö vaihtuu.

Tutkielmassa ei myöskään ole tutkittu Suomen puolustusratkaisua tarkemmin. Tällöin keskustelusta rajautuu pois esimerkiksi jo pitkään pinnalla ollut keskustelu Natosta. Natokeskustelun tutkimiseksi aineiston hakua olisi täytynyt laajentaa pelkästä asevelvollisuuskeskustelusta

myös Natokeskusteluun, ja tällöin analyysin olisi vaatinut huomattavan sivumäärän tai olisi jäänyt hyvin pinnalliseksi.

Jatkotutkimus keskustelijoiden turvallisuuskäsityksistä laajemmin olisi hyödyllistä. Tällöin kysymykseen voisivat tulla esimerkiksi puolustusministeriön tai muun valtiohallinnon strategiset linjaukset ja asiakirjat pitkältä aikaväliltä, joista voisi havainnoida, miten turvallisuuskäsitykset ovat muuttuneet. Toisaalta mielenkiinto voisi kohdistua myös yksittäiseen henkilöön, kuten vaikkapa nykyiseen tasavallan presidenttiin. Tutkija voisi havainnoida, onko presidentin puheissa havaittavissa turvallisuuskäsityksien muutosta ennen presidenttiyttä ja sen aikana.

Vuonna 2014 syntynyt Ukrainan kriisi lisäsi turvallisuuspoliittista kirjoittelua ja kannanottaja lehdistössä ja puheissa. Hieman yllättäen tämä ei kuitenkaan näkynyt merkittävästi asevelvollisuuskeskustelussa. Kuten Pohdinta-luvussa on mainittu, saattoi tämä johtua esimerkiksi siitä, että asevelvollisuutta kritisoivat havaitsivat vallitsevassa tilanteessa yleisen asevelvollisuuden hyödyt. Muiden näkemysten osalta kirjoittelu taas keskittyi enemmän puolustusmäärärahoihin ja Natoon kuin asevelvollisuuden puolustamiseen. Toisaalta voidaan ajatella myös, että Ukrainan kriisin todelliset vaikutukset yleiselle asevelvollisuudelle eivät vielä ole näkyvissä. Jos kriisi pidentyy tai kun se mahdollisesti päättyy, voisi perusteltu jatkotutkimus käsitellä sitä, kuinka kriisi vaikutti suomalaiseen turvallisuuspoliittiseen tai asevelvollisuutta koskevaan keskusteluun.

LÄHTEET

Ajangiz, R. (2002). The European farewell to conscription? Teoksessa Mjøset, L. & Van Holde, S. (toim.) (2002). The comparative study of conscription in the armed forces. Comparative social research vol. 20. Elsevier science ltd. Oxford.

Aromaa, E. (2013a). Suomessa on jo valikoiva asevelvollisuus, Helsingin sanomat 30.6.2013 (Aineisto tekijän hallussa). Tallennettu 8.9.2014.

Aromaa, E. (2013b). Kannanotto ohi on –kampanjaan liittyen. (<http://www.ohion.fi/tukijat.htm>) Tallennettu 30.3.2015

Booth, K. (2007). Theory of World Security. Cambridge University Press, Cambridge.

Blommaert, J. (2005). Discourse. A critical introduction. Cambridge University Press, Cambridge.

Buzan, B. (1991) People, States and Fear. An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War era. 2nd edition Harvester wheat sheaf.

Buzan, B. & Hansen, L. (2009). The Evolution of International Security Studies. Cambridge: Cambridge University Press.

Chandler, D. (2014a). Resilience – The governance of complexity. Routledge, Lontoo ja New York.

Chandler, D. (2014b). Beyond neoliberalism: resilience, the new art of governing complexity. Resilience: International Policies, Practices and Discourses, 2(1) 2014, 47–63.

Castells, M. & Himanen, P. (2001). Suomen tietoyhteiskuntamalli. Suom. Kemppinen, J. Sitra & WSOY, Vantaa.

Cronberg, T. & Terävä, S. (2010). Valikoivan asevelvollisuuden kautta kohti tasa-arvoisempaa turvallisuuspolitiikkaa. Teoksessa Jukarainen, P. & Terävä, S. (toim.). Tasa-

arvoinen turvallisuus?, Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa. Kariston Kirjapaino Oy Hämeenlinna.

Edmunds, T. (2006). What are armed forces for? The changing nature of military roles in Europe. *International Affairs* 82: 6, 2006. Blackwell Publishing Ltd./The royal institute of international affairs.

Fairclough, Norman 1997: Miten media puhuu?. Suom. Blom, V. & Hazard, K. Vastapaino, Tampere.

Haaksiala, J. (2013). Yleinen asevelvollisuus – Parasta ennen?, Maavoimien tiedotuskampanja. (Aineisto tekijän hallussa) Tallennettu 10.4.2014.

Hall, S. (2001). ”Foucault: Power, Knowledge and Discourse”. Teoksessa Wetherell, M., Taylor, S. & Yates, S J. (toim.). *Discourse theory and practice*. SAGE Publications Ltd. Lontoo

Halonen, T. (2012). Tasavallan presidentti Tarja Halosen puhe 200. maanpuolustuskurssin avajaisissa Säätytalolla 23.1.2012.

(<http://www.presidentti.fi/halonen/Public/defaulte1bd.html?contentid=239477&nodeid=41417&contentlan=1&culture=fi-FI>) Tallennettu 2.3.2015

Hanén, T. (2005). Turvallisuusjohtaminen ja rajavartiolaitos. Yksittäisten onnettomuuksien tutkinnasta strategisten häiriöiden hallintaan. Maanpuolustuskorkeakoulu johtamisen laitos, Julkaisusarja 1, tutkimuksia n:o 30, Helsinki.

Hanén, T. & Huhtinen, A–M. (2011). Yhteenkietoutumisen teoria – yllätysten ja sattuman tieteellinen selitys. *Tiede ja ase*, Vol. 69 2011, 9–33.

Hartikainen, K. (2013). Asevelvollisuudesta monipuolista hyötyä, Maavoimien tiedotuskampanja 22.8.2013. (Aineisto tekijän hallussa) Tallennettu 10.4.2014

Hautamäki, A. (toim.) (1996). Suomi teollisen ja tietoyhteiskunnan murroksessa – Tietoyhteiskunnan sosiaaliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset. Sitra, Helsinki.

Heinonen, V. (2005). Kultainen 60-luku. Teoksessa Karisto, A. (toim.) Suuret ikäluokat. Vastapaino, Tampere.

Helasterä, P. (2013). Yleinen asevelvollisuus – Suomen puolustuksen kulmakivi, Maavoimien tiedotuskampanja 2013. (Aineisto tekijän halussa) Tallennettu 10.4.2014.

Helne, T. (2003). Syrjäytymisen yhteiskunta. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalipolitiikan laitos. STAKES tutkimuksia 123. Gummerus kirjapaino Oy.

Helsingin sanomat (2010). Uutinen: SDP haluaa miehet ja naiset samalle viivalle asevelvollisuudessa, 17.2.2010. (Aineisto tekijän hallussa) Tallennettu 8.9.2014.

Heusala, A–L. (2011). Kokonaisturvallisuus ja inhimillinen turvallisuus yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Tiede ja ase, Vol. 69 2011, 96–111

Hiilamo, H. (2013) Kannanotto ohi on –kampanjaan liittyen. (<http://www.ohion.fi/tukijat.htm>) Tallennettu 30.3.2015

Hirsjärvi, S., Remes, P & Sajavaara, P. (1997). Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi. 11. painos.

Hopkinson, W. (2004). Sizing and shaping European armed forces – Lessons and considerations from the nordic countries. SIPRI Policy paper No. 7.

Häkkinen, A., Linnanmäki, E. & Leino-Kaukiainen, P. (2005). Suomi johon suuret ikäluokat syntyvät. Teoksessa Karisto, A. (toim.) Suuret ikäluokat. Vastapaino, Tampere.

Iltalehti (2014). Uutinen: Naisalokkaiden määrä kasvaa, vaikka tarvetta ei ole, 7.7.2014. (http://www.iltalehti.fi/uutiset/2014070718468617_uu.shtml) Tallennettu 18.3.2015.

Joenniemi, P. (toim.) (2006). The changing face of european conscription. Ashgate, Hampshire.

Jokinen, A. (2010). Asevelvollisuus tasa-arvokysymyksenä. Teoksessa Jukarainen, P. & Terävä, S. (toim.). Tasa-arvoinen turvallisuus? Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa. Kariston Kirjapaino Oy Hämeenlinna.

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (1999). Diskurssianalyysi liikkeessä. Vastapaino. Tampere.

Jokinen, K. & Saaristo, K. (2002). Suomalainen yhteiskunta. 1.painos. WSOY Juva.

Joseph, J. (2013). Resilience as embedded neoliberalism: a governmentality approach. Resilience: International Policies, Practices and Discourses, 1(1) 2013, 38–52.

Jukarainen, P. & Terävä, S. (toim.) (2010). Tasa-arvoinen turvallisuus? – Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa. Minerva kustannus. Kariston kirjapaino, Hämeenlinna.

Juntunen, T. (2014a). Kohti varautumisen ja selviytymisen kultturia – Kriittisiä näkökulmia resilienssiin. SPEK puheenvuoroja 2, Tammerprint Oy Tampere.

Juntunen, T. (2014b). Jäähvyäiset turvallisuudelle? [Politiikasta.fi/artikkelit](http://politiikasta.fi/artikkelit) 9.1.2014. <http://politiikasta.fi/artikkeli/j%C3%A4%C3%A4hyv%C3%A4iset-turvallisuudelle> Tallennettu 26.6.2014

Jyväsjärvi, R. (2013). Asevelvollisuudesta luopuminen merkitsisi luopumista koko maan puolustamisesta, Länsi- ja Itä-Savo 8.9.2013. (Aineisto tekijän hallussa) Tallennettu 10.4.2014.

Kainulainen, S. (2000). Sosiaalinen turvallisuus ja yhteiskunnan rakenne. Teoksessa Niemelä, P. & Lahikainen, A. R. (toim.) Inhimillinen turvallisuus. Osuuskunta Vastapaino Tampere.

Kaleva (2013a). Vihreät Naiset: Miehillä pakollinen asepalvelus tasa-arvo-ongelma, 4.6.2013. (<http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/vihreat-naiset-miehille-pakollinen-asepalvelus-tasa-arvo-ongelma/632171/>) Tallennettu 8.12.2014.

Kaleva (2013b). Uutinen: Naiset halutaan palvelukseen, 20.7.2013.
(<http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/naiset-halutaan-palvelukseen/636548/>) Tallennettu 8.12.2014.

Kaleva (2014). Pääkirjoitus: Armeijassa kannattaa vähän sinnitelläkin, 13.7.2014.
(<http://www.kaleva.fi/mielipide/paakirjoitukset/armeijassa-kannattaa-vahan-sinnitellaakin/669559/>) Tallennettu 8.12.2014.

Kanniainen, V. (2014). Näkökohtia Suomen turvallisuuspolitiikasta: yleinen asevelvollisuus vai ammattiarmeija? Nato-jäsenyys. Asevelvollisuusseminaari, Voimatalo 26.2.2014. Saatavana (<http://ohion.fi/aineisto/AsevelvollisuusSuomenTurvallisuus26.2.2014.pdf>) Tallennettu 7.3.2015.

Karlsson, J. (2013). Maanpuolustuskoulutus kaipaa uudistusta, Turun sanomat 11.9.2013.
(Aineisto tekijän hallussa) Tallennettu 8.12.2014.

Karisto, A. (toim.) (2005). Suuret ikäluokat. Osuuskunta Vastapaino Tampere

Kolbe, L. (2005). Ristin vai edistyksen kansa – isänmaan, valtion ja kodin puolesta. Teoksessa Sinkko, R. (toim.) Arvot ja velvollisuudet isänmaan puolustuksessa. Maanpuolustuskorkeakoulun Johtamisen laitos. Julkaisusarja 2, Artikkelikokoelmat n:o 14, Hakapaino Oy, Helsinki.

Koskinen, I., Alasuutari, P. & Peltonen, T. (2005). Laadulliset menetelmät kauppatieteissä. Vastapaino Tampere.

Kotro, A. (2013). Miksi asevelvollisuudesta pitää luopua, Ohi on –kampanja.
(<http://arnokotro.fi/tekstit/ohion2013.html>) Tallennettu 8.12.2014.

Laasanen, H. (2010). Tasa-arvo puolustuspolitiikan edelle, Helsingin sanomat 26.2.2010. (Aineisto tekijän hallussa) Tallennettu 8.9.2014.

Laitinen, K. (1999). Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka – tulkintoja uusista turvallisuuksista kylmän sodan jälkeen. Tampereen yliopisto politiikan tutkimuksen laitos, Akateeminen väitöskirja. Tampere.

Laitinen, K. (2005). Suomalainen asevelvollisuus. Historiallinen kaari, kehitys ja kansallinen olemus. Julkaisussa Suomalainen asevelvollisuus – historiaa, haasteita ja tulevaisuutta. Puolustusministeriön julkaisuja 1/2005.

Laitinen, K. (2006). Suomalaisen asevelvollisuuden tarina. Teoksessa Rummakko, S. (toim.). Tahdon asia – Suomalainen maanpuolustus murroksessa. Sadankomitea. Otavan kirjapano Oy.

Laki puolustusvoimista. (2007). 11.5.2007/551

Laki tasa-arvosta. (1986). 8.8.1986/609

Lauriala, S. (2013). Ammattiarmeija tulee kalliiksi, Etelä-Suomen sanomat 9.7.2013. (Aineisto tekijän hallussa) Tallennettu 10.4.2014.

Leander, A. (2003). Disenchanted conscription: A military recruitment system in need of justification. IIS working paper 11/2013.

Leander, A. (2004). Drafting community: Understanding the fate of conscription. Armed forces & society, Vol. 30, No. 4, 2004. 571–599.

Limnell, J. & Raitasalo, J. (2008). Georgian sota uhkakuvien näkökulmasta. Maanpuolustuskorkeakoulu strategian laitos. Julkaisusarja 4, työpapereita n:o 28, Helsinki.

Limnell, J. (2009). Suomen uhkavapolitiikka 2000-luvun alussa. Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitos. Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 29. Helsinki.

Limnell, J. (2013). Uusi turvallisuus. Blogi Iltalehti. (<http://blogit.iltalehti.fi/jarno-limnell/2013/12/03/uusi-turvallisuus/>) Tallennettu 30.3.2015.

Lindberg, J. (2014). Puolustusvoimain komentajan puhe 210. valtakunnallisen maanpuolustuskurssin avajaisissa. (<http://www.puolustusvoimat.fi/>) Tallennettu 25.9.2014.

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (MTS) (2014). Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta. maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta 2014.

(http://www.defmin.fi/tehtavat_ja_toiminta/viestinta/maanpuolustustiedotuksen_suunnittelukunta_mts/mielipidetutkimukset/suomalaisten_mielipiteita_ulko-ja_turvallisuuspolitiikasta_maanpuolustuksesta_ja_turvallisuudesta_2014.6030.news) Tallennettu 7.4.2015.

Mikkola, O-M. (2014). Sotilaspolitiikka Kremlin Olympoksella – Venäjän sotilasreformin diskursiivinen rakentuminen Venäläisessä sanomalehdistössä 2008–2012. Turun yliopiston julkaisuja Sarja C osa 398. Scripta Lingua Fennica Edita. Turku

Mjøset, L. & Van Holde, S. (toim.) (2002). The comparative study of conscription in the armed forces. Comparative social research vol. 20. Elsevier science ltd. Oxford.

Mäkinen, J. (toim.) (2013). Asevelvollisuuden tulevaisuus. Maanpuolustuskorkeakoulun Johdattamisen ja sotilaspedagogiikan laitos. Julkaisusarja 2/2013, Artikkelikokoelmat n:o 9. Helsinki.

Mäkinen, K. (2005). Strategic Security. A Constructivist Investigation of Critical Security and Strategic Organisational Learning Issues: Towards a Theory of Security Development. Finnish National Defence College, Helsinki.

Mäkinen, S-M. (2008). Laajan turvallisuuden käsite Suomen turvallisuuspoliittisessa keskustelussa – Presidentti Halosen ulkopoliittiset puheet ja niiden herättämä kritiikki. Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta. Pro gradu –tutkielma.

Nokkala, A. (1998). Sotilaspolitiikan haasteita Pohjois-Euroopassa. Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus. Tutkimuksia No 82, 1998, Tampere.

Nokkala, A. (2001). Laajeneva sotilaspolitiikka – Strategia ja turvallisuus suomalaisen asevoiman rakentamisessa. Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus. Tutkimuksia No. 94, 2001, Tampere.

Nokkala, A. (2005). Suomalainen asevelvollisuus ja puolustusvoimien henkilöstörakenne kansainvälisissä muutospaineissa. Julkaisussa Suomalainen asevelvollisuus – historiaa, haasteita ja tulevaisuutta. Puolustusministeriön julkaisuja 1/2005.

Nokkala, A. (2006). Suomalainen maanpuolustusjärjestelmä muutospaineissa. Teoksessa Rummakko, S. (toim.). Tahdon asia – Suomalainen maanpuolustus murroksessa. Sadankomitea. Otavan kirjapaino Oy.

Nokkala, A. (2013). Yhteiskunnallisia aineksia suomalaisen asevelvollisuuden tulevaisuuteen. Teoksessa Mäkinen, J. (toim.). Asevelvollisuuden tulevaisuus. Maanpuolustuskorkeakoulu Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos Julkaisusarja 2/2013 Artikkelikokoelmat n:o 9. Helsinki.

Nokkala, A. (2014a) Kyky ja tahto – Suomen puolustus murroksessa. Docendo Oy Jyväskylä.

Nokkala, A. (2014b). Yhteiskunnallisia näkökulmia suomalaiseen asevelvollisuuteen. [Seminaaria-alustus] STETE:n Asevelvollisuusseminaari 13.8.2014. Lohja.
(http://www.stete.org/uploads/1/3/3/8/13383775/artonokkalalohja-alustusverkkoversio_220814.pdf) Tallennettu 8.3.2015.

Niemelä, P. & Lahikainen, A. R. (2000). Inhimillinen turvallisuus. Osuuskunta Vastapaino Tampere.

Niinistö, J. (2014). Ukrainan tapahtumista: Suomen muutettava linjaansa, Aamulehti 2.3.2014.
(<http://www.aamulehti.fi/Kotimaa/1194880293980/artikkeli/jussi+niinisto+ukrainan+tapahtumista+suomen+muutettava+linjaansa.html>) Tallennettu 18.3.2015.

Niinistö, S. (2012a). Puhe kadettien nimittämis- ja ylentämistilaisuudessa Presidentinlinnassa 30.8.2012, Helsinki.
(<http://www.presidentti.fi/public/default.aspx?contentid=256308&nodeid=44810&contentlan=1&culture=fi-FI>) Tallennettu 8.9.2014.

Niinistö, S. (2012b). Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe Puolustusvoimain lippujuhlan päivän paraatissa Helsingissä 4.6.2012.

(<http://www.presidentti.fi/public/default.aspx?contentid=250529&nodeid=44810&contentlan=1&culture=fi-FI>) Tallennettu 8.9.2014.

Niinistö, S. (2012c). Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe 203. maanpuolustuskurssin avajaistilaisuudessa 5.11.2012.

(<http://www.presidentti.fi/public/default.aspx?contentid=261695&nodeid=44810&contentlan=1&culture=fi-FI>) Tallennettu 8.9.2014.

Niinistö, S. (2013). Puhe maanpuolustuskurssiyhdistyksen turvallisuuspolitiikan illassa 17.1.2013.

(<http://www.presidentti.fi/public/default.aspx?contentid=267764&nodeid=44810&contentlan=1&culture=fi-FI>) Tallennettu 8.9.2014.

Niska, M. (2013). Diskurssianalyysi –oppituntipaketti. (<http://blogs.helsinki.fi/kvalipaja/files/2013/11/Diskurssianalyysi-niska-2013.pdf>) Tallennettu 10.7.2014.

Nurminen, E. (2012). Sosiaalipolitiikan muutos Suomessa 1960-luvulta tälle vuosituhanalle. Teoksessa Paakkunainen, K. (toim.) Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia. Helsingin yliopisto, Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitos. Unigrafia Helsinki.

Paakkunainen, K. (toim.) (2012). Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia. Helsingin yliopisto, Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitos. Unigrafia Helsinki.

Palonen, U. (2010). Turvallisuusympäristön muutos diskurssina. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 90/2010. Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere.

Palosaari, E. & Vuorinne, S. (2013). Asevelvollisuus yhdistää, Maavoimien tiedotuskampanja. (Aineisto tekijän hallussa) Tallennettu 10.4.2014.

Parkatti, V–P. (2013). Asevelvollisuus seuraa aikaansa, Kouvolan sanomat 21.8.2013. (Aineisto tekijän hallussa) Tallennettu 10.4.2014.

Parlamentaarinen selvitysryhmä (2014). Puolustuksen pitkän aikavälin haasteet. Eduskunnan kanslian julkaisu 3/2014, Helsinki.

Perustuslaki (2000). 11.6.1999/731.

Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2009). Kurssi kohti diskurssia. Vastapaino. Tampere.

Poutvaara, P. (2010). Asevelvollisuuden taloudelliset vaikutukset. Kansantaloudellinen aikakausikirja – 106. vsk. – 4/2010.

(<http://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/images/stories/kak/KAK42010/KAK42010Poutvaara.pdf>) Tallennettu 4.3.2015.

Poutvaara, P. (2013). Kannanotto ohi on –kampanjaan liittyen.

(<http://www.ohion.fi/tukijat.htm>) Tallennettu 30.3.2015.

Puheloinen, A. (2012a). Puhe 202. Maanpuolustuskurssin avajaisissa Helsingissä 10.9.2012.

(http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/SU+Puolustusvoimat.fi/Puolustusvoimat.fi/Roskakori2/puheloinen_backup/2012/2012) Tallennettu 25.9.2014.

Puheloinen, A. (2012b). Puhe 203. Maanpuolustuskurssin avajaisissa Helsingissä 5.11.2012.

(http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/SU+Puolustusvoimat.fi/Puolustusvoimat.fi/Roskakori2/puheloinen_backup/2012/2012) Tallennettu 25.9.2014.

Puheloinen, A. (2013). Puhe 206. Maanpuolustuskurssin avajaisissa Helsingissä 23.9.2013.

(http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/SU+Puolustusvoimat.fi/Puolustusvoimat.fi/Roskakori2/puheloinen_backup/2013/2013) Tallennettu 16.2.2015.

Puolustusministeriö. (2007). Kansainvälisen puolustuspolitiikan strategia 2007-2025.

Puolustusministeriö. (2010). Suomalainen asevelvollisuus – Puolustuksen perusta, yksilöä motivoiva ja myönteisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia korostava. Painoyhtymä Helsinki.

Puolustusministeriö. (2012). Näkökulmia puolustuskyvyn uskottavuuteen. Tarvainen, T. (toim.) Korian kirjapaino Alanko Ky. Helsinki.

Puolustusministeriö (2013). Selvitys Jehovan todistajien vapauttamista asepalveluksen suorittamisesta koskevasta lainsäädännöstä, Erweko Oy Helsinki.

Puolustusministeriö (2014). Suomen puolustus 2020-luvulla – Puolustusministeriön hallinnonalan tulevaisuuskatsaus 2014, Erweko Oy Helsinki.

Puolustusneuvosto (1999). Varautuminen yhteiskunnan häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Oy Edita Ab, Helsinki.

Puolustusvoimat. (2014). Osaamista puolustusvoimille, yksilölle ja yhteiskunnalle! – Puolustusvoimien koulutustoimialan vuosiseminaari 2014. Muhli, M. (toim.) Juvenes Print.

Profeministimiehet (2010). Kannanotto sukupuoleen perustuvasta asevelvollisuudesta, 4.3.2010. (<http://www.profeministimiehet.net/blogit/kannanotto-sukupuoleen-perustuvasta-asevelvollisuudesta>) Tallennettu 30.3.2015.

Raitasalo, J. (2008). Turvallisuusympäristön muutos ja Suomen puolustus. Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksen julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 23, Helsinki.

Raitasalo, J. (2013). Sotaan varautumisesta aktiiviseen asevoiman käyttöön – Länsimainen sodan kuva muutoksessa. Teoksessa Sivonen, P. (toim.) Suomalaisia näkökulmia strategian tutkimukseen. Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitos. Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 33. Juvenes Print, Tampere. 205–222

Riipinen, P. (2008). Kokonaismaanpuolustuksen käsitteen kehityskaari osana Suomen kansallista turvallisuutta. Puolustusministeriö.

Rummakko, S. (toim.) (2006). Tahdon asia – Suomalainen maanpuolustus murroksessa. Sadankomitea. Otavan kirjapano Oy.

Sadankomitea (2010). Sadankomitean malli tulevaisuuden maanpuolustuksesta, 15.7.2010. (http://www.sadankomitea.fi/sites/sadankomitea.fi/files/sadankomitean_malli_tulevaisuuden_maanpuolustuksesta.pdf) Tallennettu 30.3.2015.

Salminen, P. (2013a). Ammattiarmeija liian kallis Suomelle, Keskipohjanmaa 17.8.2013. (Aineisto tekijän hallussa) Tallennettu 10.4.2014.

Salminen, P. (2013b). Maanpuolustus ja asevelvollisuus – Yhteiskunnan osa, Turun sanomat 26.8.2013. (Aineisto tekijän hallussa) Tallennettu 10.4.2014.

Salo, M. (2013). Puheenaihe: Yleinen asevelvollisuus on yhä edullisin, Aamulehti 4.11.2013. (<http://www.aamulehti.fi/Kotimaa/1194850376764/artikkeli/puheenaihe+yleinen+asevelvollisuus+on+yha+edullisin.html>) Tallennettu 8.12.2014.

Saukkonen, P. (2012). Suomalaisen yhteiskunnan poliittinen kulttuuri. Teoksessa Paakkunainen, K. (toim.) Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia. Helsingin yliopisto, Poliittikan ja talouden tutkimuksen laitos. Unigrafia Helsinki.

Simola, R. (2007). Suomalainen asevelvollisuus – Diskurssianalyysi poliittisen eliitin ja asevoimien edustajien asevelvollisuuspuheesta 2000-luvulla. Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta. Pro gradu –tutkielma.

Sillanpää, J. (2012). Maanpuolustustahto on tärkein voimavara, Helsingin sanomat 11.4.2012. (Aineisto tekijän hallussa) Tallennettu 8.9.2014.

Sipilä, J. (2013). Asevoiman järjestämisen tavat ja Suomi. Teoksessa Mäkinen, J. (toim.) Asevelvollisuuden tulevaisuus. Maanpuolustuskorkeakoulun Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos. Julkaisusarja 2/2013, Artikkelikokoelmat n:o 9. Helsinki.

Sisäasianministeriö (2010). Turvallinen ja moniarvoinen Suomi – sisäinen turvallisuus ja maahanmuutto 2020. Sisäisainministeriön tulevaisuuskatsaus 2020. Sisäisainministeriön julkaisuja 25/2010.

Takamaa, S–A. (2013). Yleinen asevelvollisuus – Onko meillä varaa siihen?, Vartti Etelä–Karjala 14.8.2013. (Aineisto tekijän hallussa) Tallennettu 10.4.2014.

Tallberg, T. (2010). Kuviot uusiksi? – Maanpuolustuksen organisointi ja turvallisuuden valtavirtaistaminen. Teoksessa Jukarainen, P. & Terävä, S. (toim.). Tasa-arvoinen turvallisuus?, Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa. Kariston Kirjapaino Oy Hämeenlinna.

Terho, S. (toim.) (2010). Näkökulmia maanpuolustustahtoon. Maanpuolustuskorkeakoulun Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos. Julkaisusarja 2/2010 Artikkelikokoelmat, No 5. Helsinki

Terho, S. (2010) Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunnan mietintö vuodelta 1964 – Johdanto. Teoksessa Terho, S. (toim.) Näkökulmia maanpuolustustahtoon. Maanpuolustuskorkeakoulu johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos. Julkaisusarja 2/2010 Artikkelikokoelmat N:o 5. Helsinki.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2013). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. Painos. Tammi. Hansaprint Oy, Vantaa.

Turun sanomat (2013). Uutinen: Asepalvelus ei ole sukupuolikysymys, 8.7.2013. (<http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/507806/Asepalvelus+ei+ole+sukupuolikysymys>) Tallennettu 8.12.2014.

Tyynysniemi, M. (2013). Pyhä lehmä, Helsingin sanomat 5.1.2013. (Aineisto tekijän hallussa) Tallennettu 8.9.2014

Törnudd, K. (1999). Ihmisoikeudet ja turvallisuus. Teoksessa Lahtinen, M. (toim.). Yhteiskunta ja yhteiskuntatieteet. Vammalan kirjapaino oy. Vammala.

Ukkonen, M. (toim.) (2013). Asevelvollisuus kansalaisoikeutena – kuka kasvattaa, kuka kouluttaa? Maanpuolustuskorkeakoulun Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos, Poliisiammattikorkeakoulu, Kadettikunta ry & Suomen reserviupseeriliitto ry. Julkaisusarja 2, Artikkelikokoelmat 11/2013.

Uotila, K. (2013). Kansanedustaja kannattaa asevelvollisuudesta luopumista, Ilta-sanomat 5.9.2013. (<http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-1288596296442.html>) Tallennettu 8.12.2014.

Valtioneuvosto (1995). Turvallisuus muuttuvassa maailmassa – Suomen turvallisuuspolitiikan suuntalinjat. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle 6.6.1995.

Valtioneuvosto (1997). Euroopan turvallisuuskehitys ja Suomen puolustus. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle 17.3.1997.

Valtioneuvosto (2001). Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle 13.6.2001.

Valtioneuvosto (2004). Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2004. Valtioneuvoston selonteko 6/2004.

Valtioneuvosto (2009). Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009. Valtioneuvoston selonteko 23.1.2009.

Valtioneuvosto (2011). Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. Valtioneuvosto, 22.6.2011.

Valtioneuvosto (2012). Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2012. Valtioneuvoston selonteko 5/2012.

Valtioneuvosto (2012b). Valtioneuvoston periaatepäätös kokonaisturvallisuudesta. Valtioneuvosto 5.12.2012 Helsinki.

Valtioneuvosto (2013). Suomen kyberturvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös 24.1.2013.

Vihreä miesliike (2011). Vihreän miesliikkeen armeijamalli – Maanpuolustus kokonaan uudeksi? 7.4.2011. (http://www.vihreamiesliike.fi/wp-content/uploads/2011/04/Vimili_armeijamalli_esitys.pdf) Tallennettu 30.3.2015.

Vihreät (2010). Kohti valikoivaa asevelvollisuutta – Vihreiden linjaukset asevelvollisuudesta 11.6.2010. (https://www.vihreat.fi/files/liitto/Asevelvollisuuslinjaukset2010_0.pdf) Tallennettu 30.3.2015.

Vihreät naiset (2013). Valikoivuutta lisäämällä tasa-arvoinen asepalvelus, Tiedote 4.6.2013. (<http://www.vihreatnaiset.fi/blog/2013/06/04/valikoivuutta-lisaamalla-tasa-arvoinen-asepalvelus/>) Tallennettu 30.3.2015.

Viitasalo, J. (2013). Puolustusvoimauudistus – Analyysi diskurssien näkökulmasta. Maanpuolustuskorkeakoulu, yleisesikuntaupseerikurssin diplomityö, Helsinki.

Virta, J. Johtamisen laitoksen tutkimusohje. Maanpuolustuskorkeakoulu. Johtamisen laitos. Julkaisusarja 1 N:o 36

Virta, J. (2011a). Suomalaisen laajan turvallisuuden diskurssi – Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategiat diskurssianalyttisesti tarkasteltuna. Maanpuolustuskorkeakoulu, yleisesikuntaupseerikurssin diplomityö, Helsinki.

Virta, J. (2012). Juoksuhaudoista yhteiskuntaan: vuosien 1965–1975 sotilaallista maanpuolustusta ja puolustusvoimia koskevan joukkotiedotuksen diskursiivinen tarkastelu. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorian laitos, Julkaisusarja 1, N:o 15, Helsinki.

Virta, S. (2011b) Turvallisuuden tutkimus – tieteenalat ja monitieteisyyden lähtökohtia. Tiede ja ase, Vol. 69 2011, 112–126.

Väyrynen, R. (2012). Suomen pitkä linja: Poliittikka, talous ja globalisaatio. Teoksessa Paakkunainen, K. (toim.) Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia. Helsingin yliopisto, Poliittikan ja talouden tutkimuksen laitos. Unigrafia, Helsinki.

Internet-sivustot

Kansalaispalveluyhdistys (2009). Esittely (<http://www.kansalaispalvelu.fi/wordpress/>) Tallennettu 30.3.2015.

Ohi on (2013). Esittely www.ohion.fi Tallennettu 6.3.2015